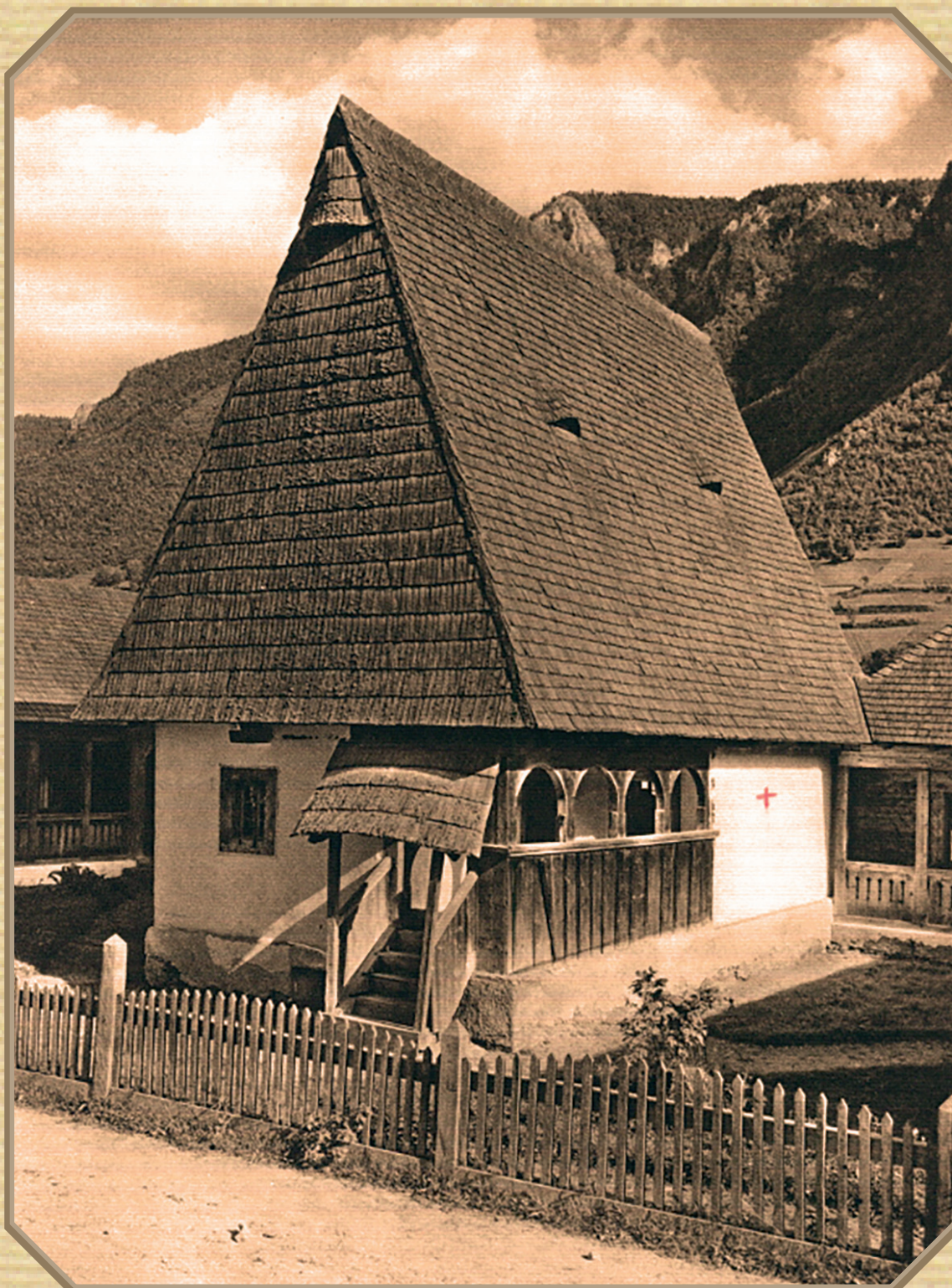
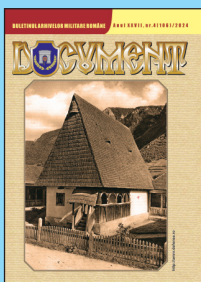

DOCUMENT

Coperta 1 – Casa lui
Avram Iancu din
comuna Vidra de Sus
(azi comuna Avram
Iancu, sat Incești),
sursa: internet -
Muzeul Național de
Istorie a României
Coperta 4 – Carte
poștală (sursa:
internet)

Editor coordonator:
Colonel Dr. Liviu CORCIU

Redactor-șef:

Dr. Teodora GIURGIU

Tel./fax: 021-318.53.85, 021-318.53.67/1022309
amnr@mapn.ro

Redactori:

Daniela Florentina BORCAN, Dr. Lucian DRĂGHICI,
Colonel Cătălin NICHITA,
Dr. Oana Anca OTU, Raluca TUDOR

Coperte:

Valentin MACARIE, Mădălina DANCIU

Tehnoredactare computerizată:

Mădălina DANCIU

Consiliul științific:

- Conf. univ. Dr. Florian BICHIR
Academia Română
- Prof. univ. Dr. Valentin CIORBEA
Universitatea „Ovidius” Constanța
- Prof. univ. Dr. Marian COJOC
Universitatea „Ovidius” Constanța
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Alesandru DUȚU
Comisia Română de Istorie Militară
- Colonel ing. Marius Marian OLTEANU
Depozitul Central de Arhivă
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Ion GIURCĂ
Universitatea „Hyperion” din București
- Dr. Luminița GIURGIU
Comisia Română de Istorie Militară
- Comandor (r) Dr. Marian MOȘNEAGU
Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe
cu Armata României „General Paul Teodorescu”
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Alexandru OȘCA
Comisia Română de Istorie Militară
- Prof. univ. Dr. Petre OTU
Comisia Română de Istorie Militară
- Prof. univ. Dr. Dumitru PREDĂ
Ministerul Afacerilor Externe
- Prof. univ. Dr. Ioan SCURTU
Academia Oamenilor de Știință
- Dr. Alin SPĂNU
Universitatea din București
- General de brigadă (r) Dr. Mircea TÂNASE

Sumar în limba engleză:

Dr. Teodora GIURGIU

Distribuție:

Serviciul Difuzare al Trustului de Presă al M.Ap.N.

Adresa redacției:

Drumul Taberei nr. 7H, sector 6, cod 61353,
București. Tel./fax: 021-318.53.85; 021-318.53.67/1022309

e-mail: amnr@mapn.ro

http://amnr.defense.ro

Buletinul Arhivelor Militare Române apare trimestrial, sub egida
Arhivelor Militare Naționale Române. Publică articole pe teme de
istorie universală și românească, precum și documente provenind
din Arhivele Militare Române, dar și din alte arhive din țară
sau străinătate.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.
Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a
documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului
articolului și a titlului revistei.

ISSN 1454-0924

Tiparul este executat

la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei

C. 51/2025 B 00139

SUMAR

STUDII/DOCUMENTE

*Sărbătorirea Centenarului nașterii lui Avram Iancu
reflectată în documente*

Cătălin STĂNESCU

Valerica ARGHIRA

Carmen FLOREA

1

*Avram Iancu – simbol al luptei românilor pentru
libertate și unire*

Colonel Cezar CUCOȘ

34

*Ordinul „Coroana României” conferit în 1924 unor
oficiali și unor membri în Comitetul pentru
comemorarea Centenarului nașterii lui Avram Iancu*

Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

41

Silviu Dragomir – biograf al lui Avram Iancu

Dr. Luminița GIURGIU

Dr. Teodora GIURGIU

44

*Unități militare și denumiri onorifice de personalități
din Țara Moșilor*

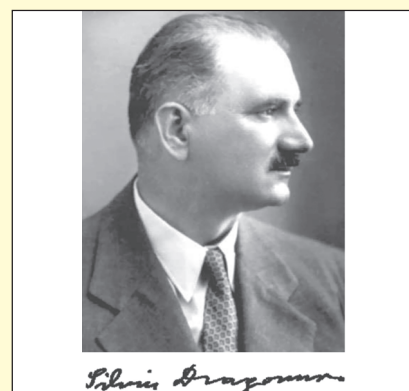
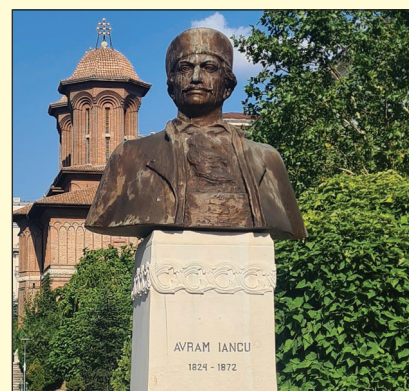
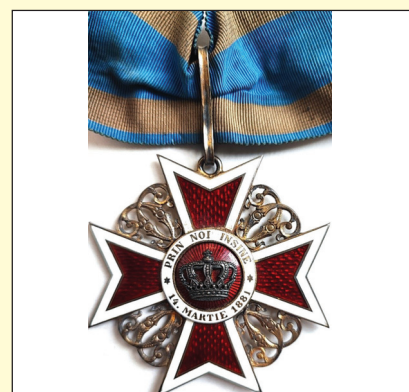
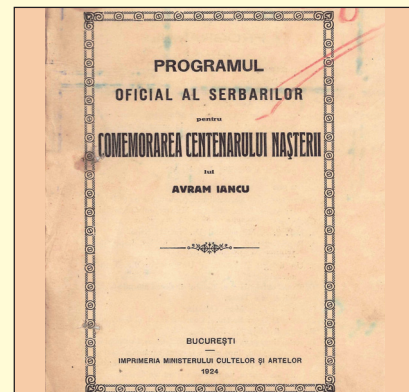
Plutonier adjutant șef (r) Eugen-Dorin SPĂTARU 49

AGORA

56

SEMNALE EDITORIALE

64

SĂRBĂTORIREA CENTENARULUI NAȘTERII LUI AVRAM IANCU REFLECTATĂ ÎN DOCUMENTE

Cătălin STĂNESCU ¹

Valerica ARGHIRA ²

Carmen FLOREA ³

Avram Iancu, personalitate marcantă a anului 1848, s-a născut la „vremea cireșelor”, nefiind consemnată o zi certă. În consecință, autoritățile românești și Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) au stabilit ca perioadă de sărbătorire a împlinirii a 100 ani de la nașterea sa să fie cuprinsă între 31 august-2 septembrie 1924.

Prin Ordinul Ministerului de Război nr. 4951 din 18 iunie 1924 se cerea Corpului VI Armată posibilitatea ca un număr de 8.000-10.000 oameni, care urmau să participe la acest centenar, să primească corturi individuale luate de la corpurile de luptă⁴.

De asemenea, Corpul VI Armată solicita, pentru repararea porțiunii de drum Vidra de Sus-Găina, încă un detașament de 100 de oameni, ce să lucreze permanent 12 zile, acest detașament urmând a fi luat din garnizoana Alba Iulia, de la Regimentele 91 Infanterie și 6 Artilerie Grea⁵. Detașamentul a fost pus sub ordinele Regimentului 6 Pionieri, urmând ca hrănirea oamenilor să revină tot acestui regiment.

Lucrările de reparație a drumului Vidra - Vârful Găina - Obârșia sat - Baia de Criș, precum și repararea drumului de la Țebea sat la halta provizorie, unde urma să descindă Majestatea Sa Regele trebuiau finalizate până la data de 20 august 1924, în conformitate cu Ordinul Ministerului de Război nr. 6541/1924⁶. Regimentele 81 și 84 Infanterie au fost solicitate să trimită un detașament, format din 5 gradați și 45 de oameni, sub conducerea unui ofițer, la Muntele Găina, detașamentul plecând cu primul tren pe ruta Bistrița - Turda - Câmpeni, iar de acolo, pe jos, la Muntele Găina. Lucrările de construcție a acestui drum pe muntele Găina trebuiau să fie finalizate până în ziua de 25 august 1924, un ofițer de la Regimentul 6 Pionieri, urmând să coordoneze întreaga activitate⁷.

Pentru buna desfășurare a aniversării, Regimentul 2 Obuziere de Munte a trimis un număr de 30 de cai și furaje din Gherla, ce au ajuns la Câmpeni în ziua de 29 august⁸. Pentru transportul cailor a fost pus la dispoziție un tren cu cinci vagoane.

Pentru serbările Centenarului Avram Iancu, Corpul VI Armată a cerut Direcției Regionale CFR Arad, printr-o telegramă, să pună la dispoziție un vagon clase, cinci vagoane acoperite și o platformă pentru transportul de la Alba Iulia către Baia de Criș a unei companii de muzică și a unui post sanitar⁹.

Dintr-o corespondență purtată între Corpul VI Armată și Divizia 20 Infanterie reies informații suplimentare ce completează tabloul pregătirilor pentru acest moment omagial. Regimentul 91 Infanterie urma să trimită o companie de onoare cu muzică în stația Baia de Criș, unde va ajunge regele și va înființa un post sanitar la Țebea. Regimentul 82 Infanterie va trimite o companie, care va asigura garda de onoare la Câmpeni, unde regele va ajunge în noaptea de 31 august spre 1 septembrie. Muzica regimentului va fi pusă la dispoziția Batalionului V Vânători de Munte în Câmpeni, de unde va urca pe Muntele Găina după ordinele acestui batalion. Tot Regimentul 82 Infanterie va trimite și o companie de gardă la Turda¹⁰.

Serbările pentru aniversarea Centenarului nașterii lui Avram Iancu au început încă din ziua de Adormirea Maicii Domnului în toate bisericile ortodoxe și unite române, oficiindu-se un parastas pentru odihna sufletului lui Avram Iancu¹¹.

Încă din 9 august 1924, Asociația pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român („ASTRA”) adresa invitația de participare la aceste manifestări generalului de divizie Dănilă Papp, comandantul Corpului VI Armată: „sub patronajul Majestății Sale Regele Ferdinand I, Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA) aranjează această aniversare centenară în regiunea istorică unde s-a petrecut revoluția glorioasă și viața dureroasă a lui Avram Iancu, la Țebea, pe muntele Găina, la Vidra de Sus (casa de naștere a lui Iancu) și la Câmpeni (centrul revoluției)”¹².

Corpul VI Armată a trimis o telegramă prin care cerea Regimentului 6 Pionieri Alba Iulia să expedieze, în ziua de 21 august 1924, un număr de

250 foi de cort, în condițiile prevăzute de Ordinele Corpului VI Armată nr. 33628 și nr. 33634, de care vor lua la cunoștință Regimentul 6 Artilerie Grea sau Regimentul 91 Infanterie¹³. De asemenea, comitetul, ce se ocupa de festivitățile Centenarului, cerea să i se pună la dispoziție 3.000 corturi militare, cu 1.000 paturi cu saltele, fără a specifica pentru câte persoane să fie.

Regele și Regina, Principele Moștenitor Carol și Principesa Ileana, însoțiți de Principele de Hohenzollern, precum și de mareșalul curții regale, maestrul vânătorilor regale, doamna de onoare și adjutanții de serviciu au plecat din Sinaia, în ziua de 30 august 1924, cu un tren regal, la orele 16.00, către Țebea, pentru a asista la serbările aniversării centenarului nașterii lui Avram Iancu.

La Baia de Criș a avut loc primul eveniment solemn, fiind dezvelit bustul lui Avram Iancu și o placă comemorativă la casa în care a murit acesta.

Trenul regal a ajuns în fața cimitirului comunei Țebea, unde se construise un peron de scânduri, împodobit cu drapelele naționale, covoare și ghirlande de frunze. Onorurile au fost date de o companie din Regimentul 91 Infanterie cu muzica, ce a intonat „Imnul Regal”. La coborârea din tren, Regele a primit raportul generalului Papp, comandantul Corpului VI Armată și a trecut în revistă compania de onoare. Pe peron se mai aflau: președintele Consiliului de Miniștri și membrii guvernului, Mitropolitul Primat, Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop al Chișinăului, generalul Averescu, generalul adjutant Prezan, generalii inspectori de armată, Vasile Goldiș - președintele Asociației Culturale „ASTRA”, delegatul Academiei Române - Octavian Goga, primarul comunei Baia de Criș, care a întâmpinat cu tradiționala pâine și sare și prefectul județului Hunedoara.

Regele a răspuns cuvântării prefectului, asigurându-l de sentimentele de dragoste ce poartă vechii și totuși tinerei populații a moșilor.

Majestățile Lor Regale, urmate de toată suita, s-au îndreptat apoi spre mormântul lui Avram Iancu, pe drumul anume construit și împodobit cu drapele naționale. Pe acest parcurs mulțimea a ovaționat și a aruncat flori în fața Altezilor Regale.

În fața mormântului au fost întâmpinați de către Înalț Preasfințitul Mitropolitul Ardealului cu Sfânta Cruce și Evanghelia. Majestățile au luat loc într-o tribună special construită lângă mormânt, având în dreapta pe membrii guvernului și persoanele oficiale și în stânga pe generalii inspectori și pe comandanții de corpuri de armată.

A urmat un parastas oficiat în fața mormântului lui Avram Iancu de către Mitropolitul Ardealului și un cor bărbătesc format din tineri îmbrăcați în costume naționale. Înainte de începerea slujbei, muzica militară a cântat rugăciunea¹⁴.

La această ceremonie a mai asistat, stând pe un scaun lângă mormânt, un bătrân țăran cu plete albe (în vârstă de 95 ani) Giorgia Simeon, care luptase, în anul 1848, alături de Avram Iancu. După terminarea serviciului religios, Regele i-a dat cuvântul și l-a decorat cu Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler.

În timpul solemnității câteva aeroplane au evoluat deasupra cimitirului aruncând flori. Apoi Mitropolitul Ardealului a ținut o cuvântare în care a elogiat lupta și martirul lui Horea, al preoților căzuți cu crucea și cu spada în mâini: „Sus pe vârful dealului/ În cetatea Iancului / De trei zile, de trei nopți/ Cântă o sută de preoți/ Și se roagă și se închină/ Pentru tabăra română”¹⁵.

Ministrul Cultelor a ținut o scurtă cuvântare la aniversarea centenarului nașterii lui Avram Iancu, serbări cărora guvernul le-a dat însemnătatea cuvenită, pentru ca prin ele cultul marelui revoluționar al munților să se impună conștiinței publice și populația în mijlocul căreia a crescut să ajungă să-l cunoască și mai bine.

A mai vorbit și un delegat al Tineretului Universitar din Transilvania, acesta însușind atmosfera prin discursul ținut, din rândurile căruia cităm: „Înarmat cu focul sacru al tinereților și alinat de credința neprefăcută a mulțimilor puse în mișcare, a ajuns în scurtă vreme să fie considerat de unii dintre preoții luptători ca Român viu de Dumnezeu însușit... Deznodământul final s-a ivit cu doine și melancolie, cu acea resemnare profundă, care îndeamnă la retragerea în sine, care silește pe eroi să schimbe inițiativa creatoare cu durerea. Aceasta e povestea Iancului, care se confundă în întregime cu povestea națiunii”¹⁶.

Părăsind cimitirul din Țebea, Regele a depus o coroană pe mormântul lui Avram Iancu, iar Regina a presărat flori pe mormântul foștilor luptători.

La ora 12 a avut loc o masă oficială, într-un pavilion construit pe câmp, la marginea șoselei, la care au luat parte oficialitățile invitate, iar după ultimele cuvinte rostite, comesenii au izbucnit în urale, iar muzica a cântat „Imnul Regal”. Și populația prezentă a primit o masă câmpenească, ținându-se discursuri ocazionale, pe grupuri, de câte un transilvănean, un bucovinean, un muntean și un moldovean.

La orele 14, Majestățile Regale și toate oficialitățile au plecat cu automobilele spre Câmpeni. În toate satele au fost ridicate arcuri de triumf, iar sătenii au primit cu ovații și flori pe suverani și pe membrii familiei regale.

Scurte opriri au avut loc la Brad și Abrud, în ultima localitate, Prințul Moștenitor asistând la punerea pietrei de fundație a spitalului moților.

La ora 17, automobilele regale, intrând în Câmpeni, au fost întâmpinate și însoțite de câteva sute de călăreți moți, bărbați și femei, îmbrăcați în costum național. Majestățile au descins la Prefectură, iar ceilalți oaspeți au fost cazați în diverse clădiri din comună.

La ora 18 a avut loc ședința festivă a secțiilor Asociației pentru Literatură și Cultura Poporului Român pentru comemorarea lui Avram Iancu. Reuniunea a fost prezidată de Rege, într-o sală de teatru improvizată în centrul comunei, la care au luat parte toate persoanele oficiale, precum și un foarte numeros public. Vasile Goldiș, președintele asociației, a salutat pe invitați, evocând personalitatea lui Avram Iancu: „Se împlinesc acum 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu, a bărbatului care, prin faptele sale și prin jertfa amară a vieții sale, a consacrat definitiv îndreptățirea națiunii noastre la libertate și unitate... Craiul munților doarme acum liniștit în mormântul său umbrat de gorunul lui Horia”¹⁷.

Regele a răspuns printr-o scurtă cuvântare, iar asistența l-a ovaționat.

Profesorul Silviu Dragomir a prezentat istoricul revoluției din 1848 și a evidențiat rolul lui Avram Iancu.

Mitropolitul Chișinăului a arătat cine a fost Avram Iancu și a subliniat importanța cunoașterii acestui erou de către românii din Basarabia.

Din partea Academiei Române a vorbit Octavian Goga. Discursul său a fost primit cu aplauze de către cei prezenți: „Personalitatea mortului de la Țebea se desface din galeria trecutului apropiat, investită cu o excepțională valoare morală, din care posteritatea și, mai ales, zilele noastre tulburi ar putea să desprindă linii simple și mari”. În încheiere, marele poet s-a adresat Regelui: „Ascultă Sire, acest fluier cu toate povețele lui! E fluierul țăranilor noștri, fluierul lui Iancu, fluierul fermecat, în cântecul lui e toată mândria noastră”¹⁸. Apoi, a mulțumit Majestăților pentru strălucirea ce au revărsat-o asupra serbărilor prin participarea lor și pentru prezidarea adunării festive de comemorare a lui Avram Iancu.

Majestățile s-au întreținut pentru scurt timp cu persoanele oficiale prezente, apoi s-au retras la reședință, unde a avut loc prânzul.

La ora 21 a avut loc, în același teatru, prezentarea piesei „Doamna munților”, un episod din revoluția de la 1848 din Munții Apuseni, regizat de I.V. Soricu.

La 1 septembrie, Majestățile Lor și suita au plecat, la ora 8 dimineața, cu automobilul la Vidra de Sus, iar de aici au urcat călare pe muntele Găina, unde onorul a fost dat de către Batalionul V Vânători de Munte.

La ora 11,30 a avut loc un serviciu religios oficiat de Înalt Preasfinția Sa Mitropolitul Primat, asistat de Preasfinția Sa Episcopul Clujului, Vadului și Feleacului pentru sfințirea „Crucii comemorative” așezată pe vârful muntelui.

După terminarea ceremoniei religioase, a urmat solemnitatea conferirii numelui de „Avram Iancu” Batalionului de Vânători de Munte din Abrud, așezat în careu, pe platou. Ministrul de Război a dat citire Înaltului Decret de conferire a denumirii onorifice, iar Regele a primit apoi defilarea batalionului, Prințul Moștenitor defilând la dreapta primului pluton. După terminarea acestei ceremonii, toți cei prezenți au luat dejunul în corturile instalate pe platou. După dejun, în sunetul muzicii militare, poporul și soldații Batalionului Vânătorilor de Munte au ascultat dansuri naționale, la care au luat parte și membrii familiei regale.

La ora 14, a început coborârea cu cai de pe Muntele Găina, iar la ora 16, membrii familiei regale au ajuns în comuna Vidra, de unde au plecat cu automobilele la casa lui Avram Iancu. Aici, a avut loc inaugurarea Muzeului Național „Avram Iancu”, „în care se pot vedea sufletul curat și mare al acestui fiu al munților noștri, pe eroul legendar al Ardealului, care, în anii furtunoși de la 1848-1849, a ieșit la iveală cu atâta putere, încât devenise centrul tuturor aspirațiilor naționale, idealul contemporanilor hotărâți să scuture jugul secular, care striveau și trupul și sufletul poporului ținut în lanțurile robiei”¹⁹.

A urmat vizitarea muzeului, iar la orele 17, în mijlocul ovațiilor entuziaste, Majestățile Regale au plecat cu automobilele la Câmpeni. De aici, după o scurtă vizită la fabricile de lemne, au continuat drumul cu automobilele, la Turda. Înainte de a intra în acest oraș, Regele a oprit în zona unde a fost ucis Mihai Viteazul, unde a depus o coroană de lauri.

La ora 21, automobilele regale au sosit în gara Turda, urmând ca oficialitățile să urce în trenul regal, către Cluj.

Pentru parada din data de 2 septembrie 1924, la ora 9.45 trebuiau să se găsească la gară compania de onoare formată din 4 plutoane din Regimentul 83 Infanterie, cu muzică și gorniști. Ofițerii trebuiau să

poarte ținuta de ceremonie cu căști, cizme, mănuși albe, iar trupa de campanie trebuia să fie fără ranițe, cartușe și unelte, dar cu căști. Compania s-a așezat pe peronul gării conform indicațiilor Comendurii Pieții. După plecarea Majestaților de la gară, compania de onoare cu muzica și gornistii a mers în Piața Cuza Vodă, unde a intrat în compunerea Regimentului 83 Infanterie, conform ordinelor comandantului de regiment, luând parte la paradă. Pe traseul de urmat Calea Regele Ferdinand - Calea Victoriei, muzica și gornistii nu au cântat pe timpul marșului spre Piața Cuza Vodă. Toți ofițerii generali și superiori erau în ținută de ceremonie, chipiuri cu trese, cu egrete, cizme, mănuși albe. Aceștia s-au așezat în dreapta companiei de onoare, conform indicațiilor Comendurii Pieții. După plecarea Majestaților de la gară, ofițerii superiori au mers spre Piața Cuza Vodă. Escadronul cu 4 plutoane din Regimentul 11 Călărași s-a așezat în Piața Gării conform Comendurii Pieții. Acest escadron a format escorta Majestaților, pe timpul cât acestea au stat la Cluj. Escorta a însoțit Majestațile de la gară la primărie, unde a avut loc o recepție. Apoi, traseul a continuat spre piața Cuza Vodă. Jumătate din escadron a trecut prin partea vestică a Pieții Cuza Vodă și înaintea poliției la locul destinat.

Trupele garnizoanei au fost pregătite pentru paradă, formându-se astfel: a) Regimentul 83 Infanterie cu două batalioane; b) Batalionul 6 Administrativ cu o companie; c) Compania 6 Sanitară cu un pluton; d) Grupul 2 Aviație cu o companie; e) Regimentul 31 Artilerie cu șase baterii călări și două baterii pe jos; f) Regimentul 32 Obuziere cu patru baterii călări și două baterii pe jos; g) Regimentul 11 Călărași cu două escadroane a trei plutoane; h) Divizionul 6 Tren cu un pluton călare.

Comandantul Parăzii a fost generalul Schotsch.

După sosirea Majestaților a avut loc un serviciu religios, apoi Majestatea Sa a trecut pe jos trupele în revistă. După revista de front a avut loc defilarea trupelor, cercetașilor și voluntarilor ardeleni înaintea Majestații Sale. Defilarea s-a făcut în următoarea ordine: cercetașii, voluntarii, Regimentul 83 Infanterie, compania din Batalionul Administrativ, plutonul din Compania Sanitară, compania din Grupul 2 Aviație, Brigada 6 Artilerie, divizionul din Regimentul 11 Călărași, plutonul din Divizionul 6 Tren. Formațiunile pentru defilare au fost compuse din: trupe pe jos în coloană de secție, artileria călare, în coloană de secție, cavaleria, în coloană de pluton. Distanțele între unități la defilare erau de: între companii 20 pași, între batalioane 40 pași, între

regimente 60 pași, între infanterie și artilerie 60 pași, între artilerie și Divizia 11 Călărași, 60 pași.

Pentru defilare trupele s-au încolonat pe Calea Dorobanților pentru direcția strada Regina Maria. În acest scop au urmat, de la locul revistei de front, următoarele drumuri: trupele pe jos pe Calea Victoriei, pe trotuarul de sud, iar trupele călări în trap pe Calea Victoriei - Strada Legiunii Ardelene. După defilare trupele au urmat rutele: strada Regina Maria la partea stângă (sudică), lăsând partea dreaptă liberă pentru ca Majestatea Sa să poată trece spre Prefectură, apoi spre Piața Unirii. De aici o gardă compusă dintr-un ofițer, subofițerii necesari, 30 de oameni, 8 gornști din compania de front a Regimentului 83 Infanterie, a mers prin strada Nicolae Iorga, strada Petru Maior la Prefectură, unde s-a așezat la poarta din Calea Moșilor, pe toată perioada cât Majestațile au stat în Palatul Prefecturii, instalând imediat santinele duble la toate intrările. Muzica Regimentului 83 Infanterie a urmat același drum la Prefectură spre a cânta la banchet. Restul trupelor, mai puțin Regimentul 31 Artilerie și Divizia 6 Tren, a mers spre Hotelul New York în cazarmile respective. Acestea mergeau pe ruta Nicolae Iorga - strada Mică, străzile Muzeului și Eminescu. Escorta, comandantul și ajutorul Regimentului 11 Călărași au însoțit familia regală de la Piața Cuza Vodă până la Prefectură.

La 2 septembrie 1924, la ora 10.30, trenul regal a ajuns în Cluj, gara fiind frumos împodobită cu ghirlande și drapele tricolore, pe peron o companie de onoare din Regimentul 83 Infanterie dând onorurile, iar muzica intonând „Imnul Regal”. Majestațile Regale au fost întâmpinate de: comandantul garnizoanei care a dat raportul, de primarul orașului, care a oferit pâine și sare, de președintele Consiliului de Miniștri și membrii guvernului, mitropoliți, inspectori generali și comandanți de corpuri de armată. Doamnele din societate, în costume naționale, au oferit numeroase buchete de flori Reginei și Principesei Ileana.

După ce au trecut în revistă compania de onoare, cortegiul de autovehicule încadrat de două escadroane din Regimentul 11 Călărași, precedate de Prefectul Poliției din Cluj și de mareșalul Curții Regale, s-a îndreptat spre Prefectura orașului. Pe tot parcursul vizitei, populația orașului, adunată în număr foarte mare, a ovaționat călduros la trecerea cortegiului regal.

La ora 11, Regele, Regina, Principele Moștenitor și Principesa Ileana au mers în sala Prefecturii, luând loc în fața a două tronuri așezate sub un baldachin și având în dreapta pe membrii guvernului, iar în stânga persoanele din suită, clerul ortodox, în frunte cu Mitropolitul

Primat. Prea Sfințitul Episcop al Clujului a rostit, cu această ocazie, o scurtă cuvântare prin care și-a exprimat sentimente de dragoste și supunere către Suverani, a mulțumit Majestăților Regale că au binevoit a cinsti personalitatea și memoria lui Avram Iancu și le-a urât să vadă terminată catedrala ortodoxă a cărei piatră de temelie au pus-o în trecut. Biserica greco-catolică a fost reprezentată de Preasfinția Sa Mitropolitul Blajului, V. Suci, care a ținut o scurtă cuvântare, prin care și-a exprimat sentimentele de credință neclintită și dragoste față de Majestățile Regale.

La ora 12, Majestățile au plecat cu automobilele, cu același ceremonial de la primire, la locul rezervat pentru ridicarea statuii lui Avram Iancu, în fața Teatrului Național. A fost construită o tribună regală pentru această ceremonie. În alte două tribune, în dreapta și în stânga celei regale, au luat loc membrii guvernului și persoanele oficiale, precum și generali inspectori și comandanții de corpuri de armată. Un public foarte numeros a asistat la ceremonie. După terminarea serviciului religios pentru sfințirea temelei, ministrul Cultelor și Artelor Alexandru Lapedatu a ținut o cuvântare, fiind urmat de generalul de divizie Nicolae Petala, inspector de armată și președintele Comitetului de Inițiativă pentru ridicarea statuii lui Avram Iancu²⁰.

La finalul ceremoniei, Majestățile Regale au înaintat până la marginea trotuarului, unde au

primit defilarea: trupelor din garnizoană, cercetașilor, regimentelor de voluntari ardeleni, ofițerilor din garnizoană, Regimentului 83 Infanterie, Companiei Sanitare, trupelor de aviație, Regimentului 31 Artilerie, Regimentului 32 Obuziere, Regimentului 11 Călărași și Divizionului 6 Tren.

După defilare, suveranii și membrii din suită au mers către masa oficială, ce a avut loc la Primărie și la care au fost invitate toate persoanele oficiale, autoritățile și notabilitățile orașului. După dejun, a fost vizitat târgul de mostre, iar la orele 17.40, au părăsit orașul Cluj, plecând cu trenul regal spre București. La gară au fost date aceleași onoruri ca la sosire, iar un public numeros a ovaționat la plecarea trenului regal.

În ziua de 3 septembrie 1924, trenul regal a sosit la Căroceni.

Anul acesta s-au împlinit 200 ani de la nașterea lui Avram Iancu, personalitate marcantă intrată în conștiința românilor ca erou, un om ce a aparținut generației europene de la 1848, o generație de tineri intelectuali dornici de libertate, egalitate, fraternitate, hotărâți să obțină schimbarea vechilor structuri ale societății și construirea unei noi Europe.

În anul 2023, prin Legea nr. 223, s-a stabilit oficial ca anul 2024 să fie „Anul Avram Iancu”, iar autoritățile să organizeze sau să sprijine logistic și material manifestări culturale, artistice sau educaționale celebrării vieții și activității lui Avram Iancu.

The Celebration of the Centenary of Avram Iancu's Birth reflected in the Documents

Cătălin Stănescu, Valerica Arghira, Carmen Florea

Abstract: Avram Iancu wished the happiness of the people and he fought for it. Which is why he is considered a national hero and he must be a worthy example, not only for the leaders, as we could think, but for each of the Romanians. Consequently, the Romanian Parliament established that the year 2024 would be the festive year, in order to celebrate the 200th anniversary of Avram Iancu's birth, and the local authorities would carry out activities specific of this event.

Keywords: Avram Iancu, authorities, celebrations, documents, Transylvania.

NOTE

¹ Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache” Pitești.

² Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache” Pitești.

³ Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache” Pitești.

⁴ Depozitul Central de Arhivă (în continuare Dp.C.A.), Fond Corpul VI Armată, dosar crt. nr. 473, f. 1.

⁵ Ibidem, f. 5.

⁶ Ibidem, f. 23.

⁷ Ibidem, f. 40.

⁸ Ibidem, f. 46.

⁹ Ibidem, f. 54.

¹⁰ Ibidem, f. 112.

¹¹ Revista „Transilvania”, Anul 55, august-septembrie 1924, nr. 8-9, p. 283.

¹² Dp.C.A., Fond Corpul VI Armată, dosar crt. nr. 473, f. 115.

¹³ Ibidem, dosar crt. nr. 501, f. 24.

¹⁴ „Monitorul Oficial al României”, M 1123, septembrie 1924, f. 10623.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, f. 10626.

¹⁷ Ibidem, f. 10628.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, f. 10635.

²⁰ Ibidem, f. 10636.

No. 208

5 LEI EXEMPLARUL

Marți, 23 Septembrie 1924

REGATUL ROMÂNIEI

MONITORUL OFICIAL

PREȚUL ABONAMENTULUI

Pe an: 1.200 lei anual; 600 lei pe șase luni; 300 lei pe trei luni.
Pentru autorități județene și comune urbane, 1.000 lei anual.
Pentru comune rurale, 600 lei anual.
În străinătate, lei 3.600 anual.

Abonamentele încep la 1 Ianuarie, 1 Aprilie, 1 Iulie și 1 Octombrie.
Fără a trece dintr-un an financiar în altul; ele se pot face și lunar
însă numai înaintea celui din urmă financiar.

Orice abonament la particulari se plătește cu anticipație.
Abonamentul la *Dezbaterea Parlamentară* costă 30 lei lunar și este
excluziv de acela la *Monitorul Oficial*.
Abonamentele nu se fac decât pe baza unei adrese oficiale
dela autorități, sau dela particulari pe baza unei cereri timbrată legal.

Costul unui exemplar *Monitorul Oficial* este 5 lei.
Costul unui exemplar *Dezbaterea Parlamentară* este 2 lei.

DIRECȚIA GENERALĂ A MONITORULUI OFICIAL ȘI IMPRIMERIILOR STATULUI, BUCUREȘTI, BULEVARDUL ELISABETA

PREȚUL PUBLICAȚIILOR:

Orice publicație judecătorească sau particulară și orice act introdus ca anexă de
insertat în *Monitorul Oficial*, se va plăti cu 8 lei linia de *Monitor*.
Citațiile de insertat costă 80 lei.

Citațiile de hotărâci se vor taxa cu 8 lei linia de *Monitor*.
Statutele oricăror fel de societăți cu 8 lei linia de *Monitor*.

Publicațiile relative la schimbarea de nume, la liberă practică a oricărei profesii, etc.,
lei 80 pentru fiecare inserțiune; publicațiile relative la pierderile de acte, se
taxează cu prețuri de 40 lei până la maximum 40 linii.

Lei 800 pentru publicarea jurnalelor consiliului de miniștri privitoare la acordarea
avanajelor legii pentru încurajarea industriei naționale la fabricanți și in-
dustriași.

Lei 300 idem, idem, privitoare pe meșteșuguri și mări țărănești.

Nu se dă curs nici unei publicații decât dacă e alăturată la o adresă pentru cele
ale autorităților sau cele judecătorești și la o poștă timbrată cu 1 leu timbru
fiscal și 50 bani timbru de ajutor pentru cele ale particularilor.

Publicația va fi totdeauna scrisă clar pe altă foaie de hârtie decât adresa ori
poșta.
Adresele și poștile vor fi îndreptate către Directorul general al *Monitorului*
Oficial.

Pentru publicațiile cerute să apară foarte urgente se va scuti taxa dublă, iar pentru cele urgente se va percepe taxa odată și jumătate.

Cele foarte urgente vor fi publicate în primele zece zile dela primirea. Cele urgente în maximum 30 zile dela primirea.

SUMAR:

PARTE OFICIALĂ. — Ministerul de justiție:
Decret.

Ministerul de interne: Decret.

Ministerul sănătății și ocrotirilor sociale:
Decrete.

Ministerul comunicațiilor: Decrete și raport.

Ministerul de război: Decrete.

Președinția consiliului de miniștri: Jurnal

al consiliului de miniștri.

Ministerul industriei și comerțului: Jurnale

ale consiliului de miniștri.

Decizii ministeriale.

PARTE NEOFICIALĂ. — Cronică. — Comunicări.

Cota apei Dunării.

Anunțuri ministeriale, judeciare, administrative

și particulare.

PARTE OFICIALĂ

București, 22 Septembrie

MINISTERUL DE JUSTIȚIE

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința
națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Corpurile legiuitoare au adoptat și
Noi sancționăm ce urmează:

L E G E

Art. unic. În virtutea art. 7, § II,
lit. a din Constituțiune se acordă d-lui
Carol Cortobius, domiciliat în comuna
București, județul Ilfov, împământeni-
rea cu dispensă de stagiu.

Această lege s'a votat de Adunarea
deputaților în ședința dela 4 Iunie anul
1923 și s'a adoptat cu majoritate de
nouăzeci și opt voturi, contra unu.

Vice-președinte, Pompiliu Pisso.

(L. S. A. D.)

Secretar, Petre P. Gârboviceanu.

Această lege s'a votat de Senat în
ședința dela 14 Februarie anul 1924 și
s'a adoptat cu majoritate de cincizeci
și patru voturi contra trei.

Vice-președinte, Grigore D. Vasiliu.

(L. S. S.)

Secretar, Dr. Hasnaș.

Promulgăm această lege și ordonăm
ca ea să fie investită cu sigiliul Sta-
tului și publicată prin *Monitorul Oficial*.
Dat în București, la 29 Iunie 1924.

FERDINAND

(L. S. St.)

Ministrul justiției,
G. G. Mărzescu.

No. 2.218.

MINISTERUL DE INTERNE

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința
națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului președintelui con-
siliului Nostru de miniștri și ministru
secretar de Stat la departamentul de
interne sub No. 12.251/1924,

În virtutea dispozițiilor art. 48 și
64 din legea pentru statutul funcționa-
rilor publici,

Am decretat și decretăm:

Art. I. Se confirmă de Noi perso-
nalul superior al primăriei Capitalei
după cum urmează:

D. Săvulescu în funcțiunea de sub-
director general, pe ziua de 1 Ianuarie
1924.

D. Isidor Cristea în funcțiunea de
subdirector general, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Dimopol C. în funcțiunea de in-

spector general tehnic, pe ziua de 1
Aprilie 1924.

D. Rădulescu Ștefan în funcțiunea
de director clasa II, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Varjoghie Marin în funcțiunea
de director clasa II, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Popescu G. D. în funcțiunea de
director clasa II, pe ziua de 1 Ianuarie
1924.

D. Kosman Gheorghe în funcțiunea
de director clasa III, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Georgescu V. în funcțiunea de
director clasa III, pe ziua de 1 Ianua-
rie 1924.

D. Bolomei Roger în funcțiunea de
director, pe ziua de 1 Mai 1924.

D. Economu Gh. în funcțiunea de
subdirector clasa II, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Cristescu D. I. în funcțiunea de
subdirector clasa II, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Slătineanu Gh. în funcțiunea de
subdirector clasa II, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Petrescu P. în funcțiunea de sub-
director clasa II, pe ziua de 1 Ianuarie
1924.

D. Alexandrescu Oscar în funcți-
unea de subdirector clasa II, pe ziua de
1 Ianuarie 1924.

D. Ion Gallea în funcțiunea de in-
giner subdirector, pe ziua de 15 Aprilie
1924.

D. Stoenscu D. în funcțiunea de
subdirector clasa III, pe ziua de 1 Ia-
nuarie 1924.

D. Stătescu D. în funcțiunea de sub-
director clasa III, pe ziua de 1 Ianua-
rie 1924.

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

17623

PARTE NEOFICIALĂ

București, 22 Septembrie

MAREȘALATUL CURȚII REGALE

Sâmbătă 30 August, M.M. L.L. Regele și Regina, A.A.L.L.R.R. Principele Moștenitor și Principesa Ileana, însoțiți de A.S. Principele de Hohenzoln și A.S. Principesa Maria a Rusiei, precum și de Mareșalul Curții Regale, Maestrul Vânătorilor Regale, Doamna de onoare și adjutanții de serviciu, au plecat din Sinaia pe un tren regal la orele 16 la Tebea, (județul Hunedoara), pentru a asista la serbările comemorării centenarului nașterii lui Avram Iancu.

Duminică 31 August, ora 10 dimineața, trenul Regal a sosit în fața cimitirului comunei Tebea, unde se construise un peron de scânduri, împodobit cu drapelul național, covoare și ghirlande de frunze, pentru debarcare. Onorurile au fost date de o companie din regimentul 91 infanterie cu muzică, care a intonat Imnul Regal. La descinderea din tren M. S. Regele a primit raportul dela d. general Papp, comandantul corpului VI armată și a trecut în revistă compania de onoare. Pe peron se mai aflau următoarele persoane venite în întâmpinarea Maiestăților Lor: d. Președinte al Consiliului de Miniștri și Membrii guvernului, I. P. S. S. Mitropolitul Primat, I. P. S. S. Arhiepiscopul Chișinăului, d. general Averescu, d. general adjutant Prezan, d-nii generali inspectori de armată, d. V. Goldiș, președintele Asociației Culturale „Astra”, d. O. Goga, delegatul Academiei Române, d. director general al siguranței, d. primar al comunei Baia-de-Criș care a prezentat tradiționala pâine și sare, d. prefect al județului Hunedoara care a salutat pe Maiestățile Lor cu următoarele cuvinte:

Maiestate,

Cuprins de fîrîr mîreției clipelor în cari un popor întreg plia de pietate și de recunoștință prăznuiește centenarul eroului nebiruit al munților, când pe deasupra capetelor noastre plutește amintirea eroică a atîtor mari nume, și când văd că mîndria dinastiei române întreagă a descălecat în fața cimitirului dela Tebea, în care, adumbriți de bătrînul goron al lui Horea, se înșirue în jurul mormîntului lui Iancu acei eroi ai neamului, cari cu spada au scris pagini de glorie în istoria românismului, cu smerenie vă rog, Sire, să-mi îngăduiți să depun înaintea Maiestății Voastre, înfăptuit rului idealului pentru care au murit ei, în semn de închinare a oamenilor acestor munți: nepoții unei generații de martiri, cele mai respectuoase urări de bun sosit.

Munții aceștia, Sire, V'au dorit vreme îndelungată, după cum neamul nostru însuși de mult așteaptă ceasul dreptății sale.

Căci dealungul veacurilor în zile de restriște, numai munții

au fost adăpostul prietenesc și sigur al nădejilor românești. Codrul a rămas totdeauna frate bun cu Românul.

În munți am așteptat să se scurgă hoardele năvălirilor barbare, în munți s'a închis ca într'o cetate la 1848 vitejia dărză a moșilor, și tot în munți, acolo la Mărăști, la Oituz și la Muncel, ostașii neîntrecați ai Maiestății Voastre au scris, acum șapte și opt ani, cu sângele lor, strălucita lozincă milită: „Pe aceea nu se trece”.

Astăzi, dealungul drumului pe care-l străbateți, duhul legionarilor din 48 Vă însoțește în tot locul. Dar dacă e ade-vărat, că binecuvîntarea celor moți se apleacă în asemenea momente de re-cule, ere asupra urmașilor vrednici, atunci în cimitirul din Tebea, după o cruce simplă Vă așteaptă, Sire, tainică și hotărîtă umbra tînăra a prefectului român Avram Iancu.

În zile grele el a domnit o clipă asupra acestor mîndre ținuturi, unde se adăpostise drapelul ideli național, dar izbînda dorului său de neafîrnare o vede abea acum, când spada grea a Maiestății Voastre a rotunjit hotarele noastre așezînd pe puternica coloană vertebrală a Carpaților, o țară unită, puternică și temeră.

Umbra, fericită acum, a „Craului Munților”, se va aplecă astfel recunoșcătoare în fața celui dintăi Rege al tuturor plaiurilor și piscurilor românești.

Iar noi desprindem din tainicele șoapte ale marelui suflet îndemnul curat, să legăm în gîndul nostru firul trecutului în urzeala minunată a triumfului de astăzi și să strigăm din adîncul piepturilor noastre: Să trăiască Maritul nostru Rege, să trăiască Regina tuturor Românilor, să trăiască Augusta Familie Regală a României mărte.

M. S. Regele a răspuns apoi d-lui prefect asigurându-l de sentimentele de dragoste ce poartă vechi și totuși tinerei populațiuni a Moșilor.

Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale, urmate de toate persoanele prezente, s'au îndreptat apoi pe jos spre mormîntul lui Avram Iancu, pe drumul anume construit și împodobit pe ambele părți cu drapelul național.

Pe acest parcurs Maiestățile Lor au fost vii ovationate de mulțimea adunată pe ambele părți ale drumului, care Le aruncă flori în cale.

În fața mormîntului Maiestăților Lor și Altețele Lor Regale au fost întâmpinate de I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului cu Sfînta Cruce și Evanghelia. Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale au luat loc într'o tribună special construită lângă mormînt, avînd în dreapta pe membrii guvernului și persoanele oficiale, iar în stînga pe generali inspectori și comandanți de corpuri de armată.

A urmat apoi serviciul divin (parastas) oficiat în fața mormîntului lui Avram Iancu de I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului înconjurat de înaltul Cler. Răspunsurile au fost date de un cor bărbătesc format de tineri îmbrăcați în costume naționale. Înainte de începerea slujbei, muzica militară a cântat rugăciunea. La această ceremonie a mai asistat, stînd pe un scaun lângă mormînt, un

bătrân țaran cu plete albe (în vârstă de 95 ani) Giorgia Simeon — care luptase în 1848 alături de Avram Iancu.

După terminarea serviciului, M. S. Regele a binevoit a-i adresa cuvântul și a-l decora »proprio moto« cu ordinul *Coroana României în gradul de Cavaler*. În timpul solemnității câteva aeroplane au evoluat deasupra cimitirului aruncând flori.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului a ținut următoarea cuvântare:

*Sire,
Mărită Dcamnă,
Altețe Regale,
Prea Sfințiile Voastre,
Domnilor Miniștri,
Iubită preoțime și iubit popor,*

Ne-am adunat în jurul acestui mormânt pentru ca să aducem prinosul de admirație, al nostru și al întregului nostru popor, eroului național Avram Iancu.

Ne plecăm frunțile înaintea mărimii suflatești a bărbatului, care sintetizând în ființa sa aspirațiile după libertate ale poporului său, s'a făcut într'un mod atât de strălucit, cu jertfa vieții sale, purtătorul lor.

Răsărit din pătura vânoasă a țărânimii noastre din munți, Avram Iancu a rămas în contact neîntrerupt cu bătăile inimii acesteia. În suflul lui, vibrând de durerea la vederea suferinții fraților săi, s'a trezit cu putere irezistibilă strigătul după libertate al strămoșilor. Căci acest strigăt isvoră din sentimentul superiorității noastre de rasă, care-și reclamă dreptul și locul sub soare, n'a putut fi copleșit cu totul nici chiar în mijlocul celor mai apăsătoare asupriri din suflurile înaintașilor noștri. Și de câte ori Iancu ieșind din casa părinților săi din Vidra-de-Sus își rotește privirile pe culmile munților împrejmuitori, suflul lui de vultur își luă zborul către acele înălțimi ale idealului poporului său, cari n'au putut fi strivite în obezile nedreptăților pământești.

Astfel pregătit prin toată predestinația moștenirilor seculare, n'a trebuit să sosească decât momentul potrivit pentru ca eroul nostru să intre în gloriosul său rol.

Și momentul sosit. Suflul ideilor de libertate din anul 1848, pornit din generoasele avânturi ale Franței, s'a abătut și asupra poporului de iobagi a românilor din Ardeal. Un aer proaspăt de primăvară făcu să incolțească din nou nădejdea vie în îndreptarea sorții lor. În asemenea clipe hotărâtoare poporul nostru a avut totdeauna înțelepciunea de lipsă ca să se întoarcă în adâncurile conștiinței sale, să se mărturisească înaintea destinului său și, regăsindu-se în întregimea aspirațiilor sale, să-și croiască drumul de urmat în viitor.

Așa a fost și atunci. Programul vestit în auzul lumii întregi, pe câmpia libertății de lângă Blaj, n'a fost numai o creațiune a purtătorilor de cuvânt din memorabila zi de 3/15 Mai, ci a fost plămădit din suferințele și frământările, din aspirațiile și revendicările celor 40.000 de țărani, cari erau prezenți acolo și ale tuturor fraților lor pe cari îi reprezentau în impunătoarea adunare.

Iancu eră de față, în fruntea Moșilor săi, împraștiind prin

cuvântul său hotărât și prin puterea cuceritoare a personalității sale entuziasm și încredere.

El vedeă limpede, că numai prin luptă și jertfă putea fi dusă la isbândă marea cauză a neamului. Și n'a stat un moment la îndoială cu privire la ceea ce eră de făcut.

Intors în munți el chemă în jurul său poporul și-l organizează. La sunetul de alarmă al tunicelor de prin toate satele și ascunzișurile munților se adună roii de țărani împrejur viteazului lor căpitan, sub ordinele lui se formă »loagărul« și se trezî vitejii străbuni. Unelele de lucru — aceste nedespărțite tovarășe de robie ale țaranului — se prefăcureă dintr'odată în arme de luptă, ca să-și apere »sărăcia și nevoile și neamul«. De ici înainte și până la înfrângerea vrășmașului, viața lui Iancu n'a fost decât un șir neîntrerupt de lupte și biruințe glorioase.

Nici sfârșitul tragic al lui Horia, nici mulțimea dușmanului, nici lipsurile și mizeriile de tot felul n'au fost în stare să-i înfrângă curajul și să abată din calea biruințelor sale pe acest mare suflet de viteaz. Atunci s'a dovedit că dragostea de neam e cea mai înaltă școală a strategiei, iar spiritul de jertfă și devotamentul către dreptatea cauzei apărute sunt arme mai puternice decât plumbul puștilor și decă, oțelul tunurilor. Hatvani. Kemény, Vasváry, și toți cari au încercat ori au reușit chiar să pătrundă pentru o clipă în cetatea munților, s'au izbit de vitejia dărză a lui Iancu. Ca și în vremile cele grele ale trecutului, așa și de data aceasta, munții au fost adăpostul sigur și cuibul din cari șoimii moșilor lui Iancu n'au putut fi scoși. Iar tovarășii lui de luptă — ca și de altfel ai tuturor eroilor noștri naționali — au fost cu deosebire preoții. Cu crucea și cu spada deopotrivă își apărau păstorii turma cu ale cărei nevoi s'au știut face una în toată bună vremea. Această împrejurare a stors depe buzele poporului versul:

*Sus pe vârful dealului
În tabăra Iancului
De trei zile, de trei nopți
Cânt'o sută de preoți
Și se roagă și se 'nchină
Pentru tabăra română.*

Numele lui Popa Balint, popa Groza, popa Vlăduț, Fodoreanu, Gomboș și a celorlalți slujitori la altarul neamului din vremea aceea, vor rămâne nedespărțite de a lui Iancu și de luptele lui. Desigur și anturajul acesta de »preoți« cu crucea în frunte — îi va fi inspirat încrederea neînduplecată în izbândă finală a cauzei pentru care luptă. Câtă revărsare de avânt eră în această luptă o dovedește și faptul că dușmanii lui Iancu nu odată au ajuns la acel punct de groază și de des-nădejde care le-a stors admirația pentru »popii« luptători în tabăra eroului nostru. El însuși a fost un luptător creștin, cu credință în dreptatea cea sfântă a lui Dumnezeu, pe care a voit s'o coboare în mijlocul poporului său. La realizarea acestui ideal al său Iancu nu s'a pus la adăpost pe sine, jertfind numai pe alții, ci a purtat el însuși, mai mult decât oricine, povara suflatească și trupească a marelui gând ce-l însuflețea.

Iancu nu eră omul care să se oprească la jumătatea drumului când eră vorba de fericirea neamului său. Astfel el nu s'a ocupat numai de soarta românilor ardeleni, ci în suflul

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10625

lui a existat concepția independenței națiunii întregi și idealul unității naționale pe care o avem astăzi. În tabăra lui din munți venise boierul Golescu și înflăcăratul istoric Bălcescu care purta în mintea sa planul Istoriei lui Mihai Viteazul, și credința în reînvierea unității tuturor românilor. Cum își vor fi destăinuit unul altuia sufletele acești mari români, arzând de dragoste pentru binele neamului lor!

Dar cu cât mai mare-i eră avântul cu care s'a aruncat în luptă și cu cât mai sinceră-i eră încrederea în dreptatea cauzei pe care o apăra, cu atât mai amară a fost desamăgirea ce a îndurat-o pe urmă nobilul suflet al lui Iancu. Se pare că așa este întocmită rânduiala morală în lumea aceasta, ca jertfă nu prin răsplătă omenescă să triumfe, ci prin sămânța pe care ea o aruncă și o face să rodească în suflete. Și jertfa lui Iancu rodi. Dintr-ânsa se alimentă ca dintr-un izvor cu apă întăritoare, conștiința națională care avu să reziste împotriva ingraturii împăratului dela Viena și a năpăstuirii ungurești—până în ceasul în care sosi și pentru noi dreptatea izbăvitoare a lui Dumpezeu. Minunată este arătarea aceasta a dreptății în istorie: Cum răsplătește ea suferința și face să rodească jertfa!

Iată, la o sută de ani dela nașterea marelui erou, în triumfătoare acentele ale marelui: » *Îstăzi cu bucurie, Românii-
lor veniți!* », ne-am adunat din toate unghiurile patriei să-i aducem, la mormântul lui vestea cea bună a libertății și a întregirii neamului! Și iată gloriosul nostru Rege liberator care a prezidat marea jertfă a izbânzii, îi aduce prinosul recunoștinții care i-a fost refuzat în viață. Pătrunși de emoția acestei clipe înălțătoare, Vă rugăm, Majestate, să primiți omagiul dragostei și a profundului nostru devotament ce Vi-l păstrăm ca împăratului dreptății noastre!

Duhul lui Iancu rămâne de-apururi în inima poporului nostru, ca o întărire pentru cei șovăelnici, ca o neînfricăță împintinare spre jertfă a tuturor și ca o călăuză bună în vremile grele de cari nu este scutită soarta nici unui popor. Cu el să umplem inimile și închinându-ne înaintea umbrei marelui erou, să-i zicem:

Iancule mare,
Bravule tare,
Cu noi și fi!

D. Ministru al cultelor și artelor a luat apoi cuvântul pronunțând următoarea cuvântare:

Sire,
Luminată Doamnă,
Alteje Regale,
Prea Sfințiți Părinți,
Domnilor și
Fraților!

Abia a trecut o jumătate de veac de când s'a stins, în pământul pe care stăm azi cu respect și admirație, sufletul zdrobit prin decepții și suferințe a celui mai de seamă reprezentant al generațiunii de luptători români, ardeleni dela 1848, al lui Avram Iancu—și iată că idealul pentru care el a luptat, cu eroism incoparabil, libertatea națională și independența politică a Românilor din Transilvania a fost ajuns. Și a fost ajuns așa cum îl afirmam chiar conducătorii poporu-

lui nostru dela jumătatea secolului trecut, adică pentru tot neamul, dela Nistru până la Tisa.

Ce mari și epocale evenimente și prefaceri într'un timp relativ atât de scurt, săvârșite numai prin opera pricepută și continuă a trei generațiuni succesive de luminați și înmoși patrioți, cari, deși despărțiți prin granițe politice, au lucrat totuși într'un cuget și o simțire, cu devotament și încredere, pentru dobândirea acelorași bunuri comune și acelorași năzuințe ideale, operă la care s'a adăos apoi jertfa de sânge pe care neamul întreg a adus-o pe altarul patriei mume, atunci când ceasul acțiunii războinice pentru realizarea unității noastre naționale a sunat.

Azi, idealul de care legionarii, dărji și viteji, ai lui Avram Iancu îl coborâseră neîmplinit la mormântul amarniceii lor decepțiuni și pe care l-au răvnit cu pasiune toți cei ce s'au pus în slujba lui de atunci încoace, este o realitate, o măreață și definitivă realitate, iar vremea proorocită a apoteozei de recunoștință pentru nemuritorul Erou al luptelor de libertate națională ale poporului român ardelean a sosit....

Iată de ce, la mormântul acesta, spre care gândul nostru s'a îndreptat, cu mândrie și încredere, ori de câte ori eram la încercare, ca spre un liman mântuitor, de întărire și speranță, la mormântul acesta ne găsim azi, cu toții, fii ai patriei române mărite și reîntregite, Basarabeni, Bucovineni și Moldoveni, Dobrogeni, Munteni și Olteni, Ardeleni, Bănățeni și Ungureni, să aducem, în frunte cu însuși gloriosul nostru Suveran, prinos de evlavie și de prea mărire: celui ce-și doarme, acum, desigur, liniștit și mulțumit, somnul de veci aci, celor ce l-au urmat în luptele crunte pentru dezrobirea neamului, eroi vechi și eroi noi, bravei populațiuni din care se trage, Moșilor aprigi și neînfrânți, cum și tuturor celor ce au contribuit, cu jertfa vieții lor, la realizarea idealului nostru național.

Manifestația aceasta, de înalt înțeles sufletesc, are nn în-treit caracter. E, mai întâiu, un act de pietate și recunoștință pe care națiunea îndătează să-l aducă tuturor alor săi ce au luptat și s'au sacrificat pentru dânsa și cu deosebire celor ce au contribuit mai mult cu fapta lor înțeleaptă ori acțiunea lor războinică la pregătirea zilelor de mărire pe care le-am apucat. E, apoi, o afirmare a conștiinței de solidaritate, pe care neamurile trebuie să o aibă pentru interesele de ordin moral și național și față de cari toți ai lor, fără deosebire, trebuie să fie nedespărțiți. E, în fine, încă un prilej de cult patriotic, depe urma căruia să se poată câștiga mai multă încredere și mai multă iubire reciprocă între cei ce se închină acelorași altare și proslăvesc pe aceeași eroi.

Din astfel de preocupări, simțite negreșit, de toți cei buni și sinceri, a izvorât necesitatea organizării acestor mari serbări naționale pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu, — serbări cărora Guvernul ca reprezentant al intereselor de cari vorbeam, a ținut sa le dea toată însemnătatea cuvenită, pentru ca prin ele cultul marelui revoluționar al Munților să se impună întregii conștiinți publice românești, pentru ca populația în mijlocul căreia a crescut să ajungă a fi cât mai bine și mai general cunoscută, cu rolul pe care l-a avut în conservarea cu îndârjire a resturilor vieții sale specifice, cu virtuțile sale războinice, cu extraordinara sa putere de rezistență și cu v stiiți săi conducători revoluționari și martiri naționali, pentru ca, în fine, locurile

acestea minunate, cu reminiscențele lor istorice și frumusețile lor naturale, să ajungă a fi locuri de pelerinaj național în cari sufletele să se îmbogățescă și să se desfășoare în același timp.

Pentru aceasta s'au făcut, în colaborare cu «Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român», lucrări și s'au ridicat monumente, cari să perpetueze, unele, chipuri și tradiții scumpe nouă tuturor, să arate, altele, grija și respectul ce trebuie să avem pentru locurile unde au petrecut și pentru mormintele unde odihnesc cei bine meritați dela patrie și națiune și să păstreze, altele, tot ceea ce poate da cunoștința și intuiția lumii speciale a Moților și evenimentelor istorice petrecute în Munții Apuseni ai Transilvaniei, în anii 1848—1849, pentru ca astfel pelerinii să aibă la îndemână mijloace de informații cât mai bogate și mai prețioase asupra oamenilor și faptelor prin cari ei s'au ilustrat și au rămas în istoria neamului.

Dar lucrările și monumentele acestea mai au o menire — să rămână pentru cei viitori mărturii vii și grăitoare ale sentimentelor de admirație, pe cari generația de azi a României întregite, le are și le cultivă pentru nemuritorii săi înaintași, — sentimente pe cari, ținând să le mai mărturisească odată, Guvernul țării, prin glasul meu, salută cu respect umbra glorioasă a marelui Erou și se închină cu pietate mormântului său, prea măriind în același timp virtuțile afirmate prin veacuri, ale populațiunii care a dat neamului românesc, acum o sută de ani, pe cel mai ilustru fiu al Munților, pe nemuritorul Avram Iancu, care organizând și susținând rezistența în Munții Transilvaniei la 1848 a adus isbânda cauzei noastre, tot așa după cum rezistența eroică a armatelor române în marele război a adus realizarea unității noastre naționale.

Olorie amintirii lui!

A mai vorbit și un delegat al Tinerimei Universitare din Transilvania care a citit următorul discurs:

România din toate unghiurile țării setoasă de cât mai multe acte de dreptate, întârziată de vitregia vremilor trecute, a alergat azi la mormântul aceluia, care fără zăbavă prea multă poate fi numit temperamentul revoluției noastre de la mijlocul veacului trecut, la mormântul neuitatului erou național Avram Iancu. Închinarea națiunii întregi la mormântul celui dispărut acum o jumătate de veac are, fără îndoială, o îndoită semnificație. Ea va forma actul de recunoștință națională pe care îl datorăm de mult unui mucenic al ideii naționale și va fi în același timp un prilej de a câștiga îndemnări pentru timpurile de față.

Născut pe malul Arieșului tumultuos și limpede, aici în creierul munților, unde nu se poate trăi superficial și trecător, Avramuț, fiul primarului Alexandru Iancu, care purta «șerpar cusut cu fir de aur», ducea cu sine la școala ungurească acea fizionomie sufletească a copiilor naturii pe care ușor se puteau altoi principiile nestrămutate ale dreptului natural. Suflet de esență, nu de amănunte, în scurt timp a ajuns să treacă dincolo de înțelegerea idelilor, să facă dintr'însele idei forte, să aplice adică dreptul natural la împrejurările speciale ale patriei sale înguste, cu acea violență de temperament caracteristică oamenilor de acțiune cari nu se mul-

tumesc cu o cucerire spirituală, ci cari văd în idee un prilej de descărcare imediată.

Înarmat cu focul sacru al tineretelor și alinat de credința neprefăcută a mulțimilor puse în mișcare, a ajuns în scurtă vreme să fie considerat de unii dintre preoții luptători ca «Român viu de Dumnezeu însușit». Acțiunea întreprinsă de Iancu pentru salvarea idealului de rasă cu acea furie credincioasă tradițională care a salvat întotdeauna adevărurile mari ale nației noastre, se cunoaște. Amănuntele ei ni s'au păstrat în mărturiile contemporane, în rapoartele prefectilor, iar semnificația ei profundă ne-o transmite însăși aspra judecată populară.

Ingratitudinea unui tron subred apăsă în curând ca o povară asupra revoluționarului aprins și după o luptă cumplită a forțelor interioare, figura iluminată a celui de groaza căruia «tremurase întreg Ardealul» îmbracă expresia cruntă a eroilor distruși de povara unei idei, pe care realitățile vremii o refuzaseră deocamdată. Desnoșământul final s'a ivit cu doine și melancolie, cu acea resemnare profundă, care îndeamnă la retragerea în sine, care silește pe eroi să schimbe inițiativa creatoare cu durerea.

Aceasta e povestea Iancului, care se confundă în întregime cu povestea națiunii. Dăra de lumină pe care o lăsa Iancu în urma sa, avu darul tainic de a lumina cărările generațiilor următoare, făcându-le capabile de rezistență în fața tuturor dezastrelor puse la cale de zeei olimpului maghiar. Pentru tineretul școlar din următoarele decenii el a rămas ca un simbol al acțiunii, ca un biciu de foc pentru toți aceia cari au îndrăznit să surpe existența acestui neam.

Părăsind cimitirul din Tebea M. S. Regele a depus o coroană pe mormântul lui Avram Iancu, iar M. S. Regina a presărat flori pe mormântul foștilor luptători din 1848.

La orele 12, a avut loc o masă oficială într'un pavilion anume construit în câmp la marginea șoselei la care au luat parte Maiestatea Lor și Altețetele Lor Regale cu Suitele, Membrii guvernului, II. PP. SS. LL. Mitropolii și Episcopii, foștii Președinți ai Consiliului, foștii Miniștri, Președintele și membrii «Asociațiunii», Președinții, vice-președinții și membrii Camerei și Senatului, șeful marelui stat-major, generalii inspectori și comandanți de corpuri de armată, secretarii generali ai ministerelor, prefectii județelor din Transilvania, reprezentanții presei, etc.

La șampanie, d. Președinte al Consiliului de miniștri a ținut următoarea cuvântare:

Neamurile ca și indivizii făuresc rostul vieții lor și lasă urmă în lume prin energia cu care sunt în stare să-și manifeste însușirile.

Bărbații cari în cursul vremurilor au reprezentat, au deșteptat, au îndrumat energia națională de tot felul, au dreptul la recunoștința noastră.

Slăvind amintirea lor, ne îndeplinim o datorie de pietate, dar totdeauna punem în lumină și sporim astfel comoara tradițiilor din care se alcătuiește pentru un popor, cel mai bogat izvor de puteri ale viitorului.

Conștiința națională răsare mai vie la lumina solidarității

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10627

neclintite care leagă Românii din toate vremurile și din toate locurile.

De aceea pomenim cu mândrie și evlavie numele marilor voievozi cari ca Basarabii și Huniade au fost scut creștinătății, dar dinaintea lungului șir al celor cari au cinstit vitejia română din orice vreme și din orice țară, ne închinăm cu o deosebită emoțiune în fața lui Ștefan și a lui Mihai cari au reprezentat independența neamului și integritatea lui și mai ales în fața eroilor martiri, într'acăror jertfă se slăvește împreună dragostea de țară și de libertate și zorile apropiatei înfăptuiri.

Horia, Tudor și Iancu, în vremuri de amorțeală, au redeșteptat străbunele virtuți și au vestit pentru cei cari i-au înțeles și le-au rodit jertfa, vremurile noi ale celor dela Grișa și Mărășești.

În preajma munților cari ne stau în față s'au destășurat cele mai strălucite lupte ale lui Iancu și eră firesc ca conștiința națională să vibreze cu o deosebită intensitate în inutul Moților, cetate nestirbită a românismului în care poporul și-a păstrat intactă vîlga strămoșească.

Dintr'acești eroici munteni s'au sculat Horia, Cloșca și Crișan și crudul lor martir n'a putut stinge bărbătescul avânt al demnilor lor urmași.

Dintr'ânșii s'au adunat, bărbați și femei, cei mai valoroși tovarăși ai lui Iancu.

Și de acea Majestate Voastre, totdeauna expresiunea supremă și credincioasă a simțirilor și a puterilor poporului român, ați adus prinosul lui celui care a intrupat mai deplin patriotismul Moților.

Înălțătorea serbare de azi la mormântul lui Iancu, sub falnicul stejar al lui Horia, ne-a înfățișat într'o simbolică imagină pe Suverani, înconjurați de poporul lor, închinându-se la altarul patriotismului, la adăpostul vînjos și mîndru al străvechiului eroism național.

Au stat astfel înaintea ochilor noștri Suveranii în jurul cărora s'a desfășurat în război vrednicia neamului pentru realizarea supremelor sale aspirațiuni și ni s'a înfățișat stăpînitoare datoria de a strînge în orice împrejurare în jurul Regelui puterile obștești prin care România își va îndeplini misiunea în lume.

Astăzi, când trebuie să se încordeze acesse puteri obștești pentru ca să se consolideze și să se organizeze unitatea națională atât de scump plătită, resimțim mai viu ca oricînd tot ce datorăm Regelui care ne-a condus la isbîndă și ne asigură roadele ei.

De aceea din adîncul inimei urăm să trăiască Regele! Să trăiască augusta și vrednica Sa Soție M. Sa Regina!

Trăiască Dinastia Română.

După ultimele cuvinte toți comesenii au isbucnit în urale, iar muzica a cântat imnul regal.

M. S. Regele a răspuns apoi astfel:

« Cu înaltă însuflețire am venit împreună cu Familia Mea, spre a Ne închină împrejurul legendarului gorun a lui Horia, la mormântul lui Avram Iancu, marele luptător pentru drepturile naționale.
» Mi-a fost dat Mie, întâiul Rege al României în-

» tregite, să vin aici și să consfințesc încheierea unui lung și dureros proces istoric, în care eră vorba de revindecarea celor mai elementare drepturi de viață națională și de demnitate omenească a celui mai vechiu și mai numeros popor din țara această, care pe lângă o muncă cinstită, dăduse din sânul său stăpînitorilor de pe vremuri atîția ostași viteji, atîția generali vestiți, ba încă și un mare Rege.

» Ai murit chinuit pe roată, tu, neînfrițatul Horia cu ai tăi. Iar tu, viteazule între viteji, Avram Iancu, închis-ai ochii rătăcitor pe drumuri, singur numai cu fluierul tău, cu sufletul întunecat și nemângăiat, pentru că îți vedeai zădărnicită ținta luptelor tale.
» Și totuși jertfa voastră era sfîntă, căci dreptatea s'a făcut, îndeplinindu-se înțeleapta vorbă a poporului: Apa trece, pietrele rămân.

» Credința în suflete, răbdarea în muncă și cinstea în viață, au adus această biruință a voastră, iubit popor al Munților Apuseni. Păstrați cu sfințenie aceste frumoase virtuți. Atîtea veacuri de impilare n'au putut șterge de pe fața voastră dărza și îndărătnica mîndrie a unei rase pline de putere, care și așteaptă acum o bună stare bine meritată. Știu căte greutăți ați îndurat, și de aceia dragostea și grija Mea pîrintească pentru îmbunătățirea vieții voastre materiale și culturale vă este pe deplin asigurată.

» Și acuma, întocmai precum la Putna lui Ștefan cel Mare făcui un călduros apel către toți fiii Țării, pentru ca mîna în mîna să desăvîrșim organizarea și întărirea Statului în România întregită, tot așa în fața umbrelor acestor eroi naționali ai Munților Apuseni și ai întregului românism, mă îndreptez cu dragoste și stăruitor către toți, îndemnându-i să se gîndească mereu la greaua răspundere ce apasă asupra generației noastre și la datoria imperioasă ce avem de a fi cinstitori și credincioși marilor jertfe ce s'au făcut în luptele din trecut și din zilele noastre pentru dobîndirea drepturilor lor naționale.

» În acest fel vom păși cu toții, într'o sfîntă unire, la marea muncă pentru îndeplinirea destinelor Țării, după dorințele întregii suflări românești.
» Așa să ne ajute Dumnezeu! ».

În acelaș timp s'a servit o masă cîmpenească oaspeților și poporului, la care s'au ținut cuvîntări ocazionale pe grupuri de către un ardelen, un bucovinean, un basarabean, un muntean și un moldovean.

La orele 14, Majestatea Lor și Altețele Lor Regale și toate persoanele oficiale, au plecat cu automobilele, spre Cîmpeni.

În toate satele au fost ridicate arcuri de triumf, iar sătenii au primit cu ovațiuni și cu flori pe Suverani și pe Membrii Familiei Regale. Scurte opriri au avut loc la Brad și Abrud unde populația a prezentat omagii Suveranilor.

A. S. R. Principele Moștenitor a asistat la Abrud la punerea pietrei fundamentale a spitalului Moților.

La orele 17 automobilele regale intrând în Câmpeni, au fost întâmpinate și însoțite de câteva sute de călăreți Moți, bărbați și femei, în costum național.

Maiestatele Lor și Altețele Lor Regale au descins la pretură, iar ceilalți oaspeți au fost încartiruiți în diverse clădiri din comună.

La orele 18, a avut loc sedința festivă a secțiilor „Asociațiunei” pentru comemorarea lui Avram Iancu, prezidată de M. S. Regele, într-o sală de teatru improvizată în centrul comunei, la care au luat parte toate persoanele oficiale, precum și un foarte numeros public.

Maiestatele Lor și Altețele Lor Regale luind loc pe scenă, d. V. Goldiș, președintele „Asociațiunei”, a salutat pe Înalții Oaspeți cu următoarele cuvinte :

*Sire,
Doamnă,
Altețe Regale !*

Progresul spre fericire a omenirii pe pământ se realizează prin armonizarea treptată a libertății individuale cu interesele comunității.

Dreptatea supremă este desăvârșirea acestei armonizări. Ea se face prin afirmarea progresivă a forțelor de coeziune socială.

Aceste forțe sunt reprezentate prin ideile omenești, cari se alternează în cursul nesfârșitelor vremi și selecționându-se prin sîta istoriei și purificându-se prin lupte și suferințe se apropie fără încetare de idealul suprem al dreptății.

Puterea determinată a idealelor omenești se află în funcțiune de măsura energiilor și a jertfelor pe cari indivizii și societatea sunt în stare să le producă pentru realizarea lor. Locul neamurilor pe scara ierarhiei valorilor în concurența istoriei se fixează prin măsura acelor jertfe pe cari le aduce fiecare întru îndeplinirea idealelor umanității.

Pe această scară a desăvârșirii își are locul său de onoare idealul național, care pretinde libertatea, independența și unitatea organică a fiecărei națiuni față de altele și tot atunci realizarea dreptății în raporturile dintre indivizii componenți ai fiecărei asemenea unități.

În numele acestui ideal istoria face dreptate fiecărei națiuni în măsura jertfelor ce ea îi aduce.

De două mii de ani aproape neamul nostru românesc persistă în afirmarea ființei sale etnice distincte și cu neasămuită îndărjire a luat asupra-și toate jertfele și toate suferințele impuse prin această cu adevărat eroică perseverență.

Acest eroism desfășurat întru apărarea ființei sale și în numele unui ideal, care azi a devenit dogmă în crezul omenirii, a susținut neamul nostru în lungul șir al veacurilor și i-a adus în sfârșit mântuirea.

Măsura acestui incomparabil eroism va trebui să desem-

neze națiunii noastre loc de onoare în societatea neamurilor și strălucire în istoria sbuciumărilor omenirii pentru dreptate.

Având conștiința vie a acestui eroism, închinându-ne lui și celor jertfiți în numele lui, mai vătos vom zidi viitorul națiunii noastre, fiindcă cu adevărat națiunile trăiesc mai mult prin morții lor decât prin cei vii.

Asemenea act de pietate săvârșim astăzi închinându-ne celui mai strălucit viteaz și adevărat martir al neamului nostru.

Se împlinesc acum 100 de ani dela nașterea lui Avram Iancu, a bărbatului, care prin faptele sale și prin jertfa amară a vieții sale a consacrat definitiv îndreptățirea națiunii noastre la libertate și unitate.

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român a moștenit modesta avere a pomenitului, dar, mai vătos i-a moștenit gândul său de înălțare a neamului la înfăptuirea idealului național.

Prin zile grele și pândită cu dușmănie de forța publică și mediul împrejmuitor, Asociațiunea dela înființarea ei, cu răvnă arzătoare și aprigă tenacitate, a urmărit îndeplinirea acestui ideal. Mai presus de toate ea a cultivat conștiința unității etnice și culturale a întreg neamului românesc prea bine știind că, la plinirea vremii, această solidaritate etnică și culturală va trebui să producă unitatea politică a națiunii noastre, ea a ținut vie amintirea tuturor faptelor trecutului, ea preamărea jertfele aduse pe altarul acestui viitor visat de strămoși.

Cu sufletul său „Craiu Munților” a prezidat această Asociațiune până la izbăvire. Și sub ocrotirea acestui suflet trăiesc gândul Românilor ardeleni se înfrățea cu al Românilor de pretutindeni în așteptarea zilei celei mari a uniri desăvârșite.

Se vor împlini în curând 10 ani de când Maiestatea Voastră, Sire, ați urcat tronul Regelui Carol, întemeietorul Regatului-Român. Începuse groaznicul războiu al lumii celei vechi. Și atunci aci în Ardealul lacrimilor, pe o pagină a organului de publicitate ce reprezintă aspirațiunile națiunii noastre robite, aducând regelui Ferdinand salutul cuvios al acestor robi, umilul grăitor de aci, scria așa : „Dela marele său Unchiu, Regele Ferdinand a moștenit trogul României, dar tot atunci el a moștenit și scutul de apărare a unității etnice și culturale a tuturor Românilor. Și dacă Regele Ferdinand va trebui să jure în fața țării-românești că-l va fi părinte bun și ocrotitor, tot atunci la altarul din cămăruța ascunsă a inimii Sale cinstitute El va trebui să jure înaintea lui Dumnezeu, că va fi scut de apărare unității etnice și culturale a tuturor Românilor”.

Iată, Sire, istoria ne este mărturie, nu ne-am înșelat. Eroismul și jertfa celor trecuți dela noi, Maiestatea Voastră ați adăugat eroismul și jertfa vitejilor de peste Carpați și mai presus de toate eroismul și jertfa cea mare a sufletului Vostru curat și cinstit.

Craiu munților doarme acum liniștit în mormântul său umbrat de gorunul lui Horia. Visul strămoșilor s'a împlinit. Moștenirea scumpă de scut al ființei noastre naționale de-a Avram Iancu, Craiu Munților a primit-o acum Regele tuturor Românilor. Acest Rege, în fruntea națiunii române întregi, se închină azi memoriei lui, iar Asociațiunea, după 63 de ani

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

0629

ai ființării sale, azi își ține cea dintâi adunare festivă sub preșidenția de onoare a acestui Rege viteaz și înțelept. Sub puternicul său scut și al tuturor urmașilor săi ea își va îndoi energiile pentru păstrarea pe vecie a unității și libertății noastre naționale prin puterea invincibilă a culturii.

Inchinându-ne memoriei lui Avram Iancu și a tuturor celorlora cari au adus jertfa iubirii lor pe altarul idealului nostru național și jurând credință neclintită acestui ideal, în extas de fericire, strigăm astăzi :

Trăiască Maiestatea Sa Regele Ferdinand! Trăiască Maiestatea Sa Regina Maria!

Trăiască Altețele Lor Regale Principele și Principesa moștenitoare!

Trăiască Dinastia română și România-Mare unită pe veci!

Publicul izbucnește în urale nesfârșite și ovaționează îndelung pe Suverani.

M. S. Regele răspunde apoi citind următoarea cuvântare :

„Din toată inima vă mulțumesc pentru călduroasele cuvinte cu cari Ne întâmpinați în mijlocul Asociațiunii Transilvane pentru literatură și cultura poporului român, și la rândul Meu salut cu deosebire dragoste pe toți membrii Asociațiunii, mulțumindu-le încă odată pentru alegerea Mea ca Președinte de onoare.

„Intr'un chip fericit ați orânduit aici în Câmpeni adunarea din anul acesta, odată cu centenarul nașterii lui Avram Iancu, marele luptător din anii 1848 și 1849 pentru drepturile noastre naționale. Cinstirea bărbaților însemnați cari și-au dat întreaga viață pentru binele obștesc este o sfântă datorie, căci altfel am arăta că n'am meritat să se jertfească pentru noi.

„Cunosc frumoasa menire a Asociațiunii și felurile greutăți ce a întâmpinat în dezvoltarea ei. Prin vitregia de veacuri a foastelor stăpâniri, poporul român a rămas prin cultură în urma tuturor națiilor conlocuitoare, și numai cu mari jertfe, din sărăcia lui, și cu devotamentul și răbdarea de apostoli a preoților și a cărturarilor, s'a putut înjgheba în jurul bisericii câte un mic focar de lumină și mângâiere sufletească.

„In cursul celor peste 60 de ani de existență, Asociațiunea cu toate piedicile ce a găsit în cale, a îndeplinit un însemnat rol cultural. Frumosul muzeu din Sibiu, importanta Enciclopedie Română, numeroasele publicațiuni și conferințe, dar mai ales bogata sa bibliotecă populară, au contribuit mult la răspândirea culturii până în păturile cele mai adânci ale poporului.

„Astăzi însă, când vă stă înaintea un câmp liber pentru desfășurarea întregii d-voastre activități, înzecite și însușite silinți, suntem datori să desfășurăm, ca să aducem și cultura poporului român la înălțimea la care darurile sale sufletești îi dau tot dreptul.

„Alături de „Liga Culturală“, careia după realizarea idealului național — pentru care a dus lupte așa de memorabile — marele nostru învățat și istoric care o conduce cu atâta râvnă, i-a dat îndrumări nouă menite pentru înfrățirea sufletelor prin cultură; alături de Fundațiunea Culturală înființată de iubitul Nostru Fiu, puteți pași mână în mână la desfășurarea ogorului nostru cultural și la rădicarea națiunii prin cultură.

„Odată cu răspândirea culturii în popor, Asociațiunea își va urma opera de înfrățire în toate ținuturile României întregite prin acele încântătoare manifestări ale neîntrecutei noastre arte populare. Conducute etnografice cu felurile industrii casnice și porturi naționale, cu minunatele coruri și dansuri populare, precum au fost acelea din primăvara trecută din București, răscolesc în inimile noastre cele mai adânci sentimente de frăție și de iubire de Țară.

„Ca un mic semn al dragostei Mele pentru Asociațiunea Transilvană și în amintirea acestor serbări înălțătoare, în cursul cărora am fost înconjurați cu atâta sinceră iubire și cald entuziasm, dăruiesc suma de una sută mie lei, cu care Asociațiunea să înființeze un fond pe numele Nostru, iar venitul să se întrebuințeze pentru ajutorarea tinerilor mei la învățarea meseriilor și a industriei casnice.

„Din tot sufletul vă urez spor bun la muncă“.

Cuvântarea M. S. Regelui este acoperită de lungi ovațiuni de întreaga asistență.

D. Profesor Silviu Dragomir ține o cuvântare în care face istoricul revoluției din 1848 și scoate în evidență rolul lui Avram Iancu, ca șef militar în acele vremuri.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat ține apoi următoarea cuvântare omagială :

Sire, Doamnă, Domniță,
Domnilor Miniștri,
Jubiților fii sufletești,

Dintre toate ținuturile și dintre toți „codrii verzi de brad și câmpurile de mătase“ ale pitorescului nostru Ardeal, „Munții Apuseni“ merită în cea mai largă măsură întreaga luare aminte a poporului român și a cerurilor lui conducătoare, căci în timpuri de grea cumpănă și apăsare, de aici din sufletul neprihănit al țăranilor acestor istorici munți a izbucnit

ca apa dintr'un izvor cristalin de munte *conștiința națională* multe veacuri înăbușită, de aici s'a pornit cu elementare forțe furtuna, care a adus Românilor de dincoace de Carpați *tablele legii*, scrise nu cu slove slabe pe lespezi trecătoare, ci săpate adânc în inima tuturor Românilor de faptele glorioase ale mucenicilor, ieșiți din sânul acestor munți și crescuți în atmosfera curată a sufletului iubiților noștri Moși, pilde strălucite și neîntrecute de jertfă pentru glia strămoșească, pentru Țară și românism.

Demnitatea de neam a Românilor ardeleni nicăieri și nicideată n'a fost ridicată la o înălțime mai mare, ca prin sabia lui Iancu și prin bravura ostașilor săi. Iancu a întărit acești munți, nu cu ziduri, ci cu entuziasmul fiilor săi, într-o cetate neînvinsă a românismului, căruia i-a dat hrană continuă întărind pe toți în nădejdea unor zile mai bune, de deplină libertate, și în conștiința națională, care a creiat România întregită, unirea neamului.

Viața lui Iancu și a soților săi în munca de desrobire a fraților, va rămâne pentru toate generațiile viitoare o pildă de vecinică recunoștință.

Biserica română din țară nu numai ia din tot sufletul parte la aceste festive manifestări de generală recunoștință, ci și cu multă *mândrie*, fiind conștie că ea a crescut poporul în duhul care să inspire pe acești eroi. Și de aceea tocmai zilele și faptele lui Iancu au cristalizat cunoscuta deviză: „Preoți cu crucea în frunte, căci oastea e creștină”.

Acestui adevăr istoric îi dă glas gura poporului în semnificative versuri:

„Sus pe vârful muntelui,
În cetatea Iancului,
De trei zile, de trei nopți
Cânt-o sută de preoți:
Și se roagă și se închină
Pentru tabăra română”.

Ba mai mult, preoții nu numai s'au închinat, ci nu s'au subtras — în acele zile atât de sărace în conducători pricepuți și specialiști — nici dela participarea *activă* în luptele lui Iancu, aducând jertfe însemnate și subliniind și prin faptele lor și ale colegilor lor din alte timpuri și alte părți adevărul că „crucea și spada” au susținut neamul și i-au întemeiat Țara de azi.

Poate, că Dumnezeu va produce cu timpul și minunea, ca „spada” să fie înlocuită cu alte mijloace umanitare, cari să rezolve conflictele dintre popoare și Țări și să întrupeze în viața popoarelor dreptatea cu toate virtuțile și consecințele ei.

Dar „crucea”, semnul jertfei pentru binele obștesc, trebuie să rămână în viața poporului român și pe viitor, și ea va rămâne în veci simbolul și mijlocul cel mai efectiv pentru a îndrepta neamul pe căile adevăratei civilizații și a unui statornic progres, și pentru crearea de eroi, cari să garanteze existența neamului.

Ca purtător al acestei cruci creștinești și românești, găsem în aceste sărbătorești clipe că ar fi inutile aceste și alte asemenea festivități, dacă în fața mormântului și a memoriei lui Iancu și a faptelor sale reînviat de atâția distinși oratori, precum și în fața Majestății Sale Regelui Ferdinand, care cu jertfele mari ale credinciosului Său popor și-a croit însuși titlul de Rege al tuturor Românilor și în fața celei mai iubite

Regine, care ne-a fost și este un înger păzitor al destinelor României, nu ne-am face examinarea și mărturisirea propriului nostru suflet, constatând, întrucât suntem vrednici de moștenirea lui Iancu și a semenilor săi, mucenici ai cauzei naționale și premergători ai întregirii neamului.

Desigur, nepoții în eroism a lui Iancu, cari s'au jertfit pentru întregirea neamului, au fost vrednici de memoria lui; și pot cu vrednicie dormi somnul de veci alături de țărana lui și de gorunul lui Horea. Ei au eliberat pământul rob, ridicând sus steagul libertății și dând avânt vieții românești cu toate *comorile ei sufletești*. Rezultatul e uriaș, căci — după vorba Sfintei Scripturi — „Ce folos de am dobândi lumea întreagă și ne-am pierde sufletul”. Călăuzit de acest suflet, Ardealul românesc face progrese laudabile, cari vor deveni tot mai evidente îndată ce numeroasele școli și așezăminte de cultură vor putea da numărul cerut de muncitori deosebiți în agrul culturii naționale și al muncii sociale și economice, cari îi așteaptă cu nerăbdare.

Grație legilor de unificare, grație legii agrare și voinței de muncă a poporului, devenit stăpân pe țara sa, și *situațiunea materială* a poporului român din Ardeal s'a întărit mult. Și această întărire ar fi progresat cu pași mai hotărâți, dacă atâția nepoți nevrednici ai lui Iancu, fără suflet și fără Dumnezeu, nu ar fi preferat, necinstind memoria lui Iancu și a tuturor mucenicilor unirii neamului, îmbogățirea proprie pe socoteala celor mai vitale interese ale neamului și în favorul celor ce totdeauna ne-au dorit peirea, iar nu binele.

În deosebi ni se cernește sufletul de îngrijorare când în fața memoriei eroului, care a fost „Craiul munților” și apărătorul gliei strămoșești și a tuturor bogățiilor țării, trebuie să constatăm că în multe părți ale țării bogățiile mai mari au ajuns pe ușor și aproape în întregime pe mâni străine și de neam, și de țară și de sufletul ei.

Codrii seculari și romantici, cari ne-au adăpostit strămoșii și ne-au salvat sufletul neamului, în lipsă de cooperative naționale se exploatează de întregi colonii neromânești, din alte țări cari au dat la ținuturi întregi un caracter înstrăinat din toate punctele de vedere.

Pe această cale în era românească viața neromânească s'a întărit în multe ținuturi cu pași uriași și nu la minoritățile băstinașe ale țării cu cari împreună împărțim bucurios pământul și bunătățile lui și cu cari voim a trăi în frățească armonie, și la bine și la rău, ci oamenii venetici din toată lumea găsesc la noi neturburați teren cald de a ne duce belsugul acolo unde le-o fi și sufletul.

În fața acestei situații bucuriul moșilor trebuie să repete pentru toată țara tot mai des și mai intensiv refrenul lor:

„Munții noștri de-aur plini”,
„Iar noi slugi pe la străini”.

Acest memento, care a rămas tot actual cere grabnice remedii. Și nu există un singur român cu inimă și ochi observatori care să nu simtă că această situație înăbușă în ținuturi întregi viața poporului autohton și prezintă pericolul grav care culminează într'un început de a se înstrăina și sufletul țării. Iată pentru ce cea mai patriotică datorință ne cere a găsi momente pentru signalizarea răului.

Desigur probleme multiple și grele bat la poarta vieții noastre publice, așteptând dela cei de sus rezolvirea. Aceș-

28 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10631

tia însă, oricari ar fi ei, și oricât de bună intenții, și oricât de largă bunăvoință ar avea, nu sunt în stare a le cuprinde singuri toate. Mântuirea poate veni numai dacă toți câți au cădere și răspundere întru împlinirea poruncilor de sus, fie mic, fie mare, vor fi la locul lor stărpind și întreprind încercările și relele, slujind neamului, iar nu lui Mamonă.

Dea cerul ca festivitățile acestor zile și memoria faptelor mărețe ale înaintașilor, reînprospătate să răscolească conștiința tuturor, îndreptând munca, faptele și energia tuturor în alvia care să reverse tot belșugul țării asupra așezămintelor ei, chemate a consolida, întări și conduce scumpa țară românească spre ținta istorice sale meniri.

Amin.

I. P. S. S. Mitropolitul Blajului ține următoarea cuvântare :

*Sire,
Doamnă,
Altețe Regale,*

Locul sfânt, pe care stăm, bogat în suferințe, ni-aduce aminte și de măreția anilor 1848—1849, măreție izvorâtă din jertfe fără seamăn. Aci își petrecea nopțile în priveghere, fără somn, Avram Iancu, nebiruitul Craiu al Munților, cu tovarășii lui de luptă. Îngrijii de soarta poporului și dornici de o soartă mai bună, ei ofereau, toți împreună și fiecare în parte, avutul și tihna și odihna și viața sa, pe altarul națiunii.

Munții și văile din jur, udate mai înainte cu lacrimile suferinții și cu sudorii de sânge, fură îngrășate mai apoi cu sângele eroilor, născuți din opresiune. Libertatea, egalitatea și frățietatea națiunii române eră ținta finală a durerilor și suferințelor lui Avram Iancu și a soților lui de principii. Acestea aveau să încolțească în țarina trupurilor celor legați de glie și să crească la căldura împrumutată din văpaia inimii lui Avram Iancu și a celorlalți prefecți și tribuni, fără deosebire de clasă socială și confesiune. Se trată cauza neamului românesc și întreg neamul trebuia să o ducă la izbândă.

Grație acestora: libertatea, egalitatea și frățietatea individuală s'au și dobândit, baremi pe hârtie; iar libertatea, egalitatea și frățietatea națională fuseseră rezervate jertfei celor 800.000 ostași români și dragostei de neam fără perechie, a Maiestății Voastre, viteazul lor căpitan.

Sire! Fericită a fost hotărârea, care ne-a adunat aci, ca să facem pomenirea eroului între eroi, pomenirea lui Avram Iancu. Ni s'a dat prilejul să ne ashităm de plăcuta datorință a recunoștinții, iafă de cel ce a trăit și s'a jertfit pentru neam. »Aduceți-vă aminte de mai marii voștri și văzându-le sfârșitul să le urmați credința«. (Evrei 13).

Mulți au fost bogați, înconjurați și lingușiți de sute și mii. Mulți au fost potentați, înaintea cărora se plecau mulțimile. Și au fost mulți învățați, adorați de numeroasele cete de elevi. Dar odată cu viața li-a apus și vaza. Abia unde și unde câte un suspin, ieșit din vreun piept interesat, la mormântul încă proaspăt, mai dă dovadă că au fost și ei odată. Stima și reverința lor n'au ajuns până la noi. Au trăit pentru sine și și-au luat plata în viață. »A murit bogatul și l-au îngropat«. Iară noi ne plecăm genunchii înaintea memoriei lui

Avram Iancu, odinioară erou nebiruit, iar pe urmă pus în fiare de un jandarm și pălmuț. Ne închinăm unui om-neom, ne închinăm umbrei lui Iancu, cum zicea el, căci Iancu murise după credința lui. Și nu-l avem mai puțin drag în starea-i de plâns, de cum îl admiră în timpuri de mărire.

Unii sfinți în dragostea lor mare au înnebunit pentru Hristos, tot așa și Avram Iancu, pentru dragostea lui de neami ertfete de sânge ale poporului românesc el le vedea zădărnice prin intriga acelor, pentru cari se luptase. Fiu al naturii, fiu al munților, ca în general și ceilalți ardeleni, el eră sincer în toate faptele sale, întocmai ca natura. El nu cunoștea meșteșugirea și prefăcătoria, ori cunoscându-le, nu voia să le urmeze. Inima lui aprinsă de focul dragostei, nu cunoaștem târguială pentru poporul său. Nu eră politicoș, nu eră diplomat. Li trebuia dreptatea integrală, neprecupețită, dacă nu, nimica. A refuzat și decorațiunile imbiate, căci nu pentru ele și nu pentru sine s'a fost luptat el. El voia să vadă decorată națiunea cu împlinirea promisiunilor, căci pentru această se jertfise, el și poporul său.

Această sinceritate, această desinteresare și neîngrijire de sine, acest altruism, practicat de Iancu toată viața lui, sunt principalele motive pentru cari el a rămas mare și iubit de contemporani, venerat de noi și de urmașii noștri. El n'a voit să-și mântuiască sufletul său, îngrijindu-se de sine, ca apoi să-și l piardă, fiind el atunci mort pentru noi, ci a voit să-și pună sufletul său pețru popdru său, ca să-l moștenească în veci, fiind viu și pomenit până va fi neam românesc pe acest pământ.

Sire! Pronia divină conduce popoarele după firea lor de ființe raționale, înzestrate cu minte și voință liberă. Le trimite din timp în timp conducători cuminți pilduitori al și. Această prevedință Dumnezeiască ne-a dat în vremea din urmă dovezi neîndoielnice de o îngrijire specială. Și cine ar putea să contesteze, că n'ar fi un act al acestei prevedințe speciale și o fericitoare făgăduință chiar numele de botez al lui Avram Iancu? Numele »Avram« își are însemnătatea sa. Dumnezeu schimbăse odinioară numele lui Avram în acela de Avriaam, tocmai fiindcă îl destinase să fie părintele multor generații. Nu ar fi oare cu puțință, ca Dumnezeu, prevăzând timpurile în cari trăim și în cari la noi, ca și pe aiurea, aproape toți caută ale sale și aproape nimic ale lui Hristos, — ca să zic cu apostolul — să se fi îngrijit în dragostea sa specială față de noi, ca eroului nostru să i se dea numele de Avram, tocmai cu scopul, ca să ne arate, că el are să fie părintele și pilduitorul multor generații, cari întocmai ca și el să-și uite de sine și să se uite exclusiv la binele neamului? Nu e cu neputință!

Acum sunt 26 ani, tinerețea română din Ardeal depusese pe mormântul lui Avram Iancu o cunună de lauri cu o panglică de trioclor național, cu inscripția : »Dormi în pace! Noi veghem!« Iar eu, în numele bisericii mele românești unite nu doresc altceva. Mare suflet, iubitor de neam, decât ca credința mea în generațiile cari îți vor urmă pilda, să nu fie numai o credință, o închipuire, ci o realitate.

Aceasta: pentru înflorirea neamului și pentru strălucirea Troaului.

Să trăiți, Sire, Să trăiți Mărită Doamnă, Să trăiți Altețe Regale, Trăiască Augusta Dinastie.

I. P. S. S. Arhiepiscopul Chişinăului într-o scurtă cuvântare arată cine a fost Avram Iancu şi subliniază importanţa pentru Basarabeni de a cunoaşte acţiunea acestui erou naţional; aduce omagii societăţii culturale „Astra” şi termină deslegând pe Avram Iancu de păcatul că s'a îndoit de realizarea idealului său naţional.

Delegatul Academiei Române d. O. Goga, primit cu aplauze de asistenţă, ţine următoarea cuvântare:

Istoria de veacuri a Ardealului românesc e istoria de lacrimi şi de umilinţă a unui popor orfan.

Din toate apăsările trecutului jugul feudalităţii ungureşti a durat mai mult. Pretutindeni domnia străină ne-a încătuşat energiile de viaţă, aici însă s'a aşternut peste noi cu o nenorocire vecină cu moartea, fiindcă în deosebire de alte părţi generaţiile noastre de io bagi ardeleni, părăsite în cursul vremii de către conducătorii lor, au suferit neconţinut o întreită muncenie: de sânge, de lege şi de clasă. Una din aceste primejdii să fi fost, ar mai fi putut miji flacăra desrobirii, laolaltă, ele s'au transformat într'un blestem fără apărare, într'o crudă încercare venită par'că de sus, la care nu se putea răspunde decât cu plânsul, cu eterna obidă sufletească a tuturor sclavilor. Iată de ce povestea noastră de aici e o lungă plângere în surdina, revărsată în doine, ticluite în petiţii la împăratul, sau oftată în rugăciuni la Dumnezeu. Ardealul o mie de ani şi-a muiat desnădejdea în jale şi s'a mângâiat cu visul. De două ori el totuşi a lovit cu sete crâncenă şi cu avânt înfricoşat dospit din impulsuri seculare. În amândouă rândurile lovitură lui a pornit din acelaşi loc, care prin vitejie legendară a răscumpărat aureola bărbăţiei îngropate şi a dat unui popor oropsit unica zestre de înălţare morală.

Acest loc e Ţara Moşilor.

Moşii apar astfel cu o specială prerogativă în istoria noastră. Neamul lor vânos adăposteşte singura tradiţie de eroism, pe care vremea vitregă nu ni l-a putut înfrânge. În munţii Abrudului continuatorii vechi aşezări romane, ca înto-o cetate izolată de slăbiciunile vremelnice, au păstrat reflexe întârziate din gloria străbună. Cu toată robota lor zilnică, aceşti copii ai codrului şi-au menţinut dorul de libertate. Când tot Ardealul se legănă în tânguire neputincioasă, în văgăunele lor, fermentă revolta. Ei ne-au învăţat mai întâi să plătim cu sânge, nu cu lacrimi, ei au introdus virtuţile războinice pe un pământ biruit, ei reprezintă acţiunea într'o lume copleşită de visare mistică.

Depe culmile munţilor apuseni a strigat pentru întâia oară răsvrătirea, ca un buciurn precursor al redeşteptării generale. Moşii sunt Ţirolul nostru, pumnul Ardealului, iar cele două inimi mari în cari a clocotit uraganul, sunt eroii lor: *Horia* şi *Avram Iancu*.

Amândouă figurile trecute în mitologia populară, se găsesc într'o perfectă înrudire organică. Au pornit şi unul şi altul dela aceeaşi vatră ţărănească, au crescut în aceleaşi patimi şi au încarnat aceleaşi năzuinţi ancestrale. Lupta lor s'a desfăşurat pe un fond comun, având un obiectiv unic şi mijloace la fel. Concepţia politică de care s'au călăuzit şi care a determinat prăbuşirea lor tragică, a fost aceeaşi iluzie deşartă a împăratului dela Viena, cea mai tristă şi cea mai scump plă-

tită erezie a ideologiei noastre de veacuri. Ce-i desparte însă pe cei doi martiri ai Moşilor, e cadrul vremii în care s'a deslănţuit epopeia lor, cortegiul de lozince şi de evenimente cari i-au întovărăşit pe câmpul de bătaie. Horia e revoluţionarul, ţăran care întrupează instinctele de viaţă ale unui popor prin prisma revendicărilor locale. Drama lui e un preludiu numai al reînvierii care aşteaptă în umbră.

Iancu însă, o verigă într'un lanţ de evoluţiune universală, se înfăţişează dela început într'o armură complexă de luptător pentru soarta integrală a unui neam. El e soldatul conştient al ideii naţionale, a cărui spadă loveşte dela înălţimea unor principii imutabile, de acord cu catehismul epocii lui. Prin Horia tăşneşte un fulger răzleţ din viforul unui popor, prin Iancu cere cuvânt poporul însuşi, cu adevărurile programatice asvârlite în cumpăna istoriei. De aceea răscoala lui Horia e o platformă morală fără consecinţe şi transformări de domeniul realităţii, câtă vreme revoluţia dela patruzeci şi opt rămâne ca o înaltă semnificare politică, prin care s'a inaugurat istoria modernă a românismului, deschizând drumul desrobirilor viitoare.

* * *

Se va găsi oare cândva meşterul iscusit care, despiciând întâmplările şi cântărind faptele, să reconstruiască această pagină strălucitoare de demult? Va veni poetul, să lumineze cu razele lui în sguduitoarea tragedie sumbră, ori istoriograful să descifreze faţa vremii în toate tainele ei şi să ne dea eternul omenesc din sbuciumul lui Avram Iancu, îndeplinind astfel o operă de educaţie naţională?

Personalitatea mortului dela Ţebea, se desface din galeria trecutului apropiat, investită cu o excepţională valoare morală, din care posteritatea şi mai ales zilele noastre tulburi ar putea să desprindă linii simple şi mari. Peste tot pleiada vizionarilor ardeleni dela patruzeci şi opt, cu suflul lor romantic, cu concepţia eroică care le străbătea crezul politic şi cu idealismul luminos care-i povăţuia, înfăţişază o culme pe care de-atunci şi până astăzi generaţiile de epigoni n'au mai fost în stare s'o atingă. Sforţarea poporului nostru de a elabora la el acasă cuvintele de ordine ale frământării continentale din această perioadă a dat roade. Din ceata iobagilor asupriţi s'au improvizat repede cărturarii lor în oameni politici cu oлимпede intuiţie a situaţiei, şi când a sunat ceasul, aceşti preoţi şi mireni dela sate, într'un elan vijelios au încins spada devenind prefecţi, tribuni şi centurioni, reîmpropătând astfel pe un colţ de pământ uiat un aspect mişcător din antichitatea latină. Sub conducerea lui Şaguna, prototipul cel mai distins al ecleslastului militant produs de istoria noastră, şi cu îndrumarea lui Simeon Bărnuţiu, profesorul cu suflet de apostol, un şir întreg de fruntaşi au răsărit fanatizaţi de ideie. Era mişcare, patimă, îndrăsneală în rândurile lor şi hotărârea neştrămutată de a-şi duce cauza la biruinţă.

Din primele zile ale fierberii din Ardeal s'a ivit pe planul întâi, alături de dăuşii, silueta tânărului avocat din Câmpeni, care da un relief cu totul deosebit comitetului naţional de atunci. Avram Iancu descindea cu o structură sufletească particulară. Urmaşul lui Horia aducea cu sine mândria aspră a Moşilor, cea pornire furtunoasă de plată şi răsplată, care înroşise odată crestele munţilor cu focul revoluţiei. În vinele

(Supliment)

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

(Supliment) 10633

lui svâcneă sângele fierbinte cu descărcări violente de pasiune elementară. Crediințele vremii și evenimentele din jur agita cu o putere înzecită acest temperament de erou. Firea lui lăncu, caracterul distinct și unic al țărânului dela Vidra, a smuls dela început mișcarea dela patruzeci și opt din ogașa bătătorită a suplicațiunilor seculare către «prea înălțatul cezaro-crăiesc scaun» și i-a dat un caracter revoluționar. Ființa lui îmbibată de fanatism a dominat masele din primele clipe.

Acest tânăr de douăzeci și cinci de ani, cu graiul respicat și scurt, cu scilpiri de oțel în adâncul ochilor albaștri, și-a dat seama că numai armele pot hotărî într'un proces de vecuri, care a batjocorit până la sânge plebea năpăstuită. La adunarea depe Câmpul Libertății în 3/15 Mai la Blaj, lăncu a venit în fruntea Moșilor organizați militărește, gata să înfrângă orice val inoportun de cumințenie iobăgească. Peste capul episcopului Lemeni și al canonicilor lui, supuși stăpânirii ungurești, sarcașmul lui a plesnit ca un bici de foc. Dincolo de îngrijorarea căpeteniilor circumspecte, tribunul dela Câmpeni rodia tinerețe, nervi și optimism. Prin el a primit mișcarea noastră, nota vitejiei și romantismul de epopeie. În sfatul conducătorilor, lăncu și-a impus pecetea lui definitivă. Înalta prevedere politică a lui Șaguna și cumpătul diplomatic al înțeleptului Arhiereu, unite cu viziunea istorică a lui Simeon Bărnuțiu se complectau admirabil cu acest om de acțiune, care în comitetul dela Sibiu, într-o memorabilă ședință prelungită de calcule și temeri, a tălat scurt discuțiile savante: — *Domnilor, vorbiți înainte, eu plec în munți și fac revoluție!*

Ce-a urmat, se știe, e prima noastră afirmare a ideii de libertate politică, cea dintâi campanie ostășească în războiul de neam. Advocatul Avram lăncu a pledat cu sabia în mână cauza românismului. Prefectul de lănceri întors între Moșii lui, s'a dovedit un strălucit șef militar. Ca împinși de o chemare magică, i-au roit împrejur ciubărarii și ciobanii din văile Crișului și ale Arieșului. S-au aprins focuri pe culmi, a început să sune tulnicul de brad, s-au pornit carele lăncului de cari plânge și azi poezia populară, și tunurile de lemn au fost urcate pe vârfuri, la trecători. Agerul prefect, frumos, drept și încrezător crai al munților, se ivea pretutindeni pe calul lui alb ca un zeu al luptei. Prestigiul lui personal înțreținea și cohesiunea și disciplina acestei armate de țărani. Cele două invazii ungurești în munții Abrudului, sugrumate în sânge sub cutropirea Moșilor, au arătat lumii la ce grad de conștiință cetățenească se ridicaseră iobagii Ardealului, și ce bloc de granit erau piepturile lor. Toată vremea, lăncu a fost comandantul necontestat, adorat de mulțime. Oastea lui n'a cunoscut o clipă de înfrângere. Armatele imperiale au fost bătute de rebelii unguri, prințul Windischgraetz a fost alungat de Kossuth peste granița Ungariei, baronul Puchner cu austriacii lui bine înarmați a fugit din fața lui Bem la Râmnicul-Vâlcei, când în munții Abrudului flamura noastră fălăia triumfătoare. În acest timp de aproape doi ani când Avram lăncu a desfășurat o acțiune proprie, fără nici un ajutor din partea autorităților militare imperiale copleșite de o frică meschină, eroul dela Fântânele, paralel cu mișcarea armată avea și o intensă activitate politică. Cuibul lui de

stânci, devenise focarul redeșteptării naționale românești de pretutindeni. Fie că îndrumă linia de conduită a tovarășilor săi din comitetul național, sau primea emisarii guvernului dela Dobrița, fie că urmărea planurile curții dela Olmuț, lăncu concentra atunci destinele neamului în mâinile lui. Subt ocrotirea munților nefînși, la lumina unui foc, țărânul din Vidra și generosul boier muntean Bălcescu, urzeau pentru întâia oară, pe urmele mortului dela Turda, visul unirii tuturor.

Până târziu, după venirea Rușilor în țară, el a fost un factor activ al echilibrului politic, chibzuit și desfăcut de prejudecăți neavând alt punct fix în cugetarea lui decât soarta integrală a neamului.

După strălucirea orbitoare, a venit prăvălirea în prăpastie, cea mai întunecată tragedie care putea zdrobi sufletul erou. Perfidia Vienei a transformat repede un popor biruitor, într'un popor mucenic. Absolutismul austriac, ca o nouă pecingine, s'a așternut deasupra Ardealului, trecut din ghiarele brutale ale nemeșilor unguri, în sforile abile ale polițiștilor austriaci. Subt apăsarea regimului s'au prăbușit teorii politice și gânduri de regenerare. Frunțașii noștri au luat lumea în cap, sau și-au atârnat spada în cui, așteptând zile mai bune.

Sutletul nedomesticit al lui Avram lăncu n'a putut suporta odioasa încercuire. Ca și mai înainte a tresărit cu aceeași patimă în fața robiei. El care își hrănea avântul din impulsuri ata vice, și simțise cu toată carnea lui marea dramă, în minte cu făgăduințele de ieri și în urechi încă cu strigătul năvalnic al gloatelor dela Mărișel, nu putea privi cu brațele încrucișate, rușinea, și nu-și închipuia să trăiască ca un modest cancelist aulic, sau ca pensionar austriac din mila vulturului cu două capete. O nouă revoltă l-a aprins și i-a adus pierzarea. Se știe calvarul lui dela Viena, după ce în cabinetul împăratului a respins decorația: — *Nu ne-am luptat pentru jucării—vrem drepturi Maiestate!* Se cunosc loviturile groaznice de mai târziu închisoarea din cetatea dela Alba-Iulia, unde l-au ferecat în lanțuri și l-a palmuit un căpitan austriac pe Craiul-Munților! Ce vifor pustiitor trebuie să fi bătuit în aceste clipe în sufletul Prometeului înălțat! Ce umbre fugare se vor fi abătut peste fruntea lui, pe care strălucea cununa de raze a unui popor întreg! Ieșit de după zidurile negre, eroul umilit eră pe marginea abisului. Ce putea face el? Drumul lui nu mai avea întoarcere. Să se înarmeze cu scripte și documente, ca să susție o plângere străveche stropită cu sânge? Să apere ca avocat la tribunalele nemțești pădurile Moșilor cerșetori? Nu mai eră ieșire, Avram lăncu trebuia să cadă, trebuia să dispară din circulație, ca să intre în imperiul legendei și să diriguiească de acolo, cu neînduplecata putere a morților, crezul unui neam...

A urmat deci fatalul sfârșit de dramă, zguduitor și mistic, ca o tragedie shakespeariană, lăncu s'a întors acasă în munții lui robiți iarăși, de astă dată rob și el, înfrânt în credință și batjocorit în amorul propriu. O perioadă de singurătate dirză a premers melancoliei care l-a înfășurat pe veci. În casă dela Vidra, înconjurat de tribunii cari i-au mai rămas, sub ochii înlăcrimați ai unui tată țărân, tăcut și reflectând par'că în privirile duse, crâmpoie dintr-o glorie apusă, el s'a închis ca

2

10634

MONITORUL OFICIAL

28 Septembrie 1924

intr-o criptă mortuară. Erau zadarnice toate îndemnulile prietenilor, invitațiile la dieta dela Sibiu, planurile de memorandum la împăratul... lăncu eră protestarea mută a decepției generale și eră prizonierul demnității sale rănite. În această postură l'a surprins călătoria împăratului Franz Iosef în Ardeal, vizita tânărului monarh în țara Moșilor. Toate stăruințele prietenești de atunci, cu tot mirajul unor avantagii politice pe seama alor săi, nu l'au putut îndupleca să apară înaintea domnitorului. Vizita plăpândului Habsburg s'a desfășurat într-o atmosferă de amărăciune și doliu. Foștii lănceri, lăncerii lipsiți de comandantul lor, se uitau cu sprâncenele încruntate la acest convoiu nedorit. În fața casei cu șindile dela Vidra, nu așteptă decât tatăl eroului, întinzând un pahar de vin oaspetelui, cu un gest liniștit de politeță patriarhală. Avram lăncu pregătise acest gest de mușcătoare ironie, și se afundase în codru ca un vultur cu aripile zdrobite, aruncând prietenilor săi sentința lapidară ca un dicton biblic: — *Toate sunt în zadar, un nebun și cu un mincinos nu se pot înțelege...*

De aici înainte o singură dată, l-au mai putut urni din pasivitatea lui. În năzuința de a-și crea un acord cu împrejurările, conducătorii politicii ardeleni au făcut totul ca să curme protestarea solitarului din munții apuseni, care împraștia sugestii neplăcute Burgului dela Viena. S'au dus deci la dănsul, l'au acoperit de muștrări, i-au insinuat că confundă binele public cu rosturile lui și, cu puterea, l-au dus la Sibiu. lăncu țărît le-a ascultat argumentele, le-a primit programul. Cine știe ce prăvăliri surde se sbăteau în tăcerea lui? O mare bucurie îi înșenina pe toți, la gândul că actul de sumisiune a tigrului îmblânzit, va avea o reală contravaloare politică. O delegație de fruntași l-a dus la principele Schwarzenberg, guvernatorul Ardealului, care i-a strâns mâna cu satisfacție și l'a pofțit zămbitor să șadă: — *Also, was wollen die Rumänen?* lăncu, ca la lumina unui fulger, va fi văzut atunci toată fatalitatea unei istorii milenare. A zămbit și ei prințului și-a răspuns cu ochii rătați: — *Serenissime, o academie de drept la Sibiu și o baie de vaporii la Vidra!*

În clipa aceea a înebunit Avram lăncu!

Zeci de ani s'a plimbat mortul viu pe poienile dintre brazi, peste mormintele unde dormeau lăncerii lui. Desculț, sdrențos, ca un rege Lear rătăciă craiul munților, cea mai înfricoșată icoană a dărăpănării unui popor chinuit. Pela târguri, sau pe câte o culme de deal, se ivea făptura lui pribeagă. Moșii a-lergau la el să-i atingă genunchii ca pe niște moaște și sdrențele lui ca o binecuvântare. Avram lăncu scotea un fluier de cireș și cântă marșul lui: — *Astăzi cu bucurie românilor veniți, Pe lăncu în câmpie cu toți îl însoțiți!*... Țăranii știau cântecul atât de bine. În cadențele lui bătuseră pe Hatvani și sdrobi-seră odinioară legiunea cu chivărele cu cap de mort. Ca un cor din tragediile lui Sofocle, înconjurau pe titanul căzut și plângeau...

Intr-o zi l-au găsit mort pe o bancă, cu fața întoarsă spre cer, și l-au îngropat sub gorunul lui Horia la Tebea, cu o piatră albă la căpătâi, într-o groapă împrejmuită cu zăbrele sărace...

Gorunul îl plouă de atunci cu frunze, țărani îl cântă în balade la coarnele plugului, iar istoria noastră învață din religia lui...

* * *

Sunt vreo 50 de ani și mai bine, de când a murit a doua oară Avram lăncu. De atunci fața vremilor s'a schimbat printr-o cascadă vertiginoasă. Credința lui s'a înfipt adânc în conștiința neamului, și a ajuns la o răspântie nouă. Viforul dela 48, s'a pornit iarăși să sguđuie catapeteazma lumii. A reînviat epopeia! Românismul s'a ridicat din cenușa ruinei universale, și peste stârvul pajurei cu două capete, dorobanții noștri au împlântat tricolorul pe palatul din Buda...

O justiție imanentă, veșnică și implacabilă, a rectificat povestea noastră și a răsplătit martiriul eroului. În fața mormântului dela Tebea, se închină o Românie așa cum a visat-o el, cu Bălcescu la focal depe creste, sau cum a văzut-o, ca o fantomă în arătările lui de pribeag nebun.

Îndecorul schimbat, un alt monarh trece astăzi pe la casa lăncului. E al nostru. Vine să-i îngenuche la groapă, simbolizând recunoștința unui neam. Clipa ne covârșește cu înțelesul ei adânc, un fior de veacuri tremură în frunzele gorunului lui Horia și din troparele bizantine născută eternitatea peste capetele noastre.

În coborîrea amurgului se vor aprinde iar focuri pe culmi, fumul lor se va ridica la cer pașnic și blând, ca fumul jertfei bine primite. Târziu în lumina albă de lună, va picura din nou glas de fluier printre crengile brazilor, ca o chemare de departe: — *Astăzi cu bucurie Românilor veniți!*

Ascultă, Sire, acest fluier cu toate povețele lui! E fluierul țăranilor noștri, fluierul lui lăncu, fluierul fermei at, în cântecul lui, e toată mântuirea noastră.

După aceasta președintele „Asociațiunii” propunând următoarea alocuțiune de încheiere și de mulțumire:

Sire,

Doamnă,

Altețe Regale!

Terminându-se ordinea de zi a acestei adunări festive, în numele Asociațiunii țin să mulțumesc tuturor cari au grăbit aci să ne închinăm împreună memoriei eroului pe care îl sârbătorim.

Mulțumesc înalt Prea Sfinților Domni Arhiepiscopi și Mitropoliți ai bisericilor naționale române, reprezentantului Academiei Române și conferențiarului Asociațiunii pentru cuvintele rostite la acest prilej.

Mulțumesc guvernului Țării pentru sărbătorirea atât de pioasă și strălucită ce i-a făcut alături de noi Craiului nostru iubit Avram lăncu și pentru largul concurs ce a dat Asociațiunii la aranjarea acestei adunări festive.

Cu deosebită bucurie țin să salut în mijlocul nostru pe comandantul flotei britanice, amiralul Beatty și însoțitorii săi, mulțumindu-i pentru cinstea ce ne-a făcut prin prezența sa aci și rugându-l să primească asigurarea recunoștinței noastre față de puternica națiune engleză, căreia în mare parte îi datorăm înfăptuirea aspirațiilor noastre naționale.

Mulțumesc Maiestății Sale Reginei și Altețelor Lor Regale pentru strălucirea ce au revărsat asupra acestor serbări prin participare.

Mai vărtos și mai presus de toate mulțumesc Maiestății

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10635

Voastre, Sire, pentru prezidarea acestei adunări festive și a serbărilor de comemorare a lui Avram Iancu. Rugându-Vă să binevoiți a ridica ședința, mă simt interpretul națiunii române întregi încheind cu urarea : Trăiască dinastia Română !

Maiestatele Lor și Altețele Lor Regale s'au întreținut apoi câțva timp cu persoanele oficiale prezente, apoi s'au retras la reședință, unde a avut loc un prânz intim.

La ora 21 a avut loc în același local de teatru reprezentarea piesei „Doamna Munților” (episod din revoluția dela 1848 în Munții Apuseni) de I. V. Soricu, la care au asistat: M. S. Regele, A. S. R. Principele Moștenitor, toate persoanele oficiale și un foarte numeros public.

Luni, 1 Septembrie, Maiestatele Lor, Membrii Familiei Regale și suitele au plecat la ora 8 cu automobilele la Vidra-de-Sus, iar de aci s'au urcat călare pe muntele Găina. La sosirea pe vârful muntelui onorurile au fost date de batalionul 5 vânători de munte.

La ora 11,30 a avut loc un serviciu religios oficiat de I. P. S. S. Mitropolitul Primat, asistat de P. S. S. Episcopul Clujului, Vadului și Feleacului pentru sfințirea Crucii comemorative așezată pe vârful muntelui, la care au asistat Maiestatele Lor, Membrii Familiei Regale, toate persoanele oficiale și întreaga populațiune din împrejurimi.

După terminarea ceremoniei religioase a urmat solemnitatea conferirii numelui de „Avram Iancu” batalionului de vânători de munte din Abrud, care era așezat în careu pe platou.

M. S. Regele, adresându-se trupei, a rostit următoarea cuvântare :

„V'am adunat azi aici pe frumosul colț al Țării Moșilor, stropit de sângele atâtor eroi, cari au luptat și cari au căzut pe câmpul de onoare pentru ceeace le era totdeauna lucrul cel mai sfânt — iubirea de neam — spre a cinși pe cel mai mare dintre eroii acelor timpuri grele de luptă, făcând ca numele lui să fie în veci în amintirea scumpei Mele armate. Am ales batalionul de vânători de munte din Abrud, pentru a da unei trupe din România întregită numele de Avram Iancu. Pentru voi este o mare cinste și sunt sigur că veți ști să vă arătați totdeauna demni de numele acestui mare erou. Voi știți cine a fost Avram Iancu. El a luptat și a suferit pentru ideea întregirii poporului român. Amintirea lui este încă vie în toată țara și mai ales în colțul acesta unde el singur cu moșii săi a știut să reziste trupelor ungare, împiedicându-le de a pătrunde în aceste văi. Să sădiți adânc în inimile voastre calitățile acelor cari au condus la biruință și să urmați pilda acestui erou.

D. ministru de război a citit apoi înaltul decret și a ținut următoarea cuvântare :

Ostași,

Astăzi sărbătorim o sută de ani dela nașterea lui Avram Iancu.

Fiu al Ardealului, născut și trăit în vremuri de grea cumpănă pentru suflarea românească din ținuturile ungurești locuite de Români, Avram Iancu a fost și va rămâne icoana firei românești, blândă și îngăduitoare numai atâta vreme cât nu i se pune vreo piedică drepturilor ei sfinte de-a fi și de-a putea propăși în liniște.

Aceasta fiind caracteristica firei românești, rezultă că suflarea românească nu sărbătorește astăzi în Avram Iancu pe un răsărit, ci pe marele Român — de aproape un veac în urmă — care ne mai putând suferi siluirea conștiinței naționale și atingerea credinței strămoșești, a dat semnalul rezistenței, și, punându-se în capul cetelor acelor cari simțeau la fel cu el, a silit pe asupritorii neamului depe aceste plaiuri să se întoarcă la simțul realității.

Așa dar, Avram Iancu a fost un mare euflet românesc, un erou național, care întruchiează vrednicia neamului său.

Un popor care are respect pentru trecutul său, care nu pierde nici un prilej ca să-și manifesteze recunoștința față de antemeritatorii cari i-au păstrat comoara națională : limba și credința, este un popor merit ca să trăiască. Iată cum trebuie să ne explicăm, că atâtă inimă caldă românești, venite din toate unghiurile țării — a României întregite — s'au adunat astăzi pe aceste plaiuri, cari au fost acum aproape un veac în urmă leagănul afirmării țării sufletului românesc.

Pentru a pune în evidență această tărie de suflet, comoară neprețuită a neamului românesc, pentru a cinși pe Avram Iancu, eroul nostru național ; pentru a arăta cum neamul românesc știe să aprecieze și să răsplătească vrednicia fiilor săi, Maiestatea Sa Regele — Capul oștirii — a binevoit a hotărî, ca să se lege numele lui Avram Iancu de acela al unui corp de trupă, făcând alegerea în Batalionul 5 vânători de munte, care, de astăzi înainte se va numi : Batalionul 5 vânători de munte Avram Iancu.

Ostași,

Fiți mândri de alegerea făcută de Maiestatea Sa Regele. Dați-vă seamă, de legătura ce se stabilește de astăzi înainte între voi și numele lui Avram Iancu, eroul nostru național. Un moment nu pierdeți din vedere, că vrednicia voastră trebuie să se găsească pururea la înălțimea vredniciei aceluia de al cărui nume sunteți legați de astăzi înainte.

Recunoscători de această înaltă distincțiune, cu dragoste și smerenie să strigăm într'un singur glas :

Trăiască Maiestatea Sa Regele !

Trăiască Maiestatea Sa Regina !

Trăiască Altețele Lor Regale Principele Carol și Principesa Elena !

Propăsească Intreaga Dinastie !

M. S. Regele a primit apoi defilarea batalionului ; A. S. R. Principele Moștenitor a defilat la dreapta primului pluton.

După terminarea acestei ceremonii, Maiestatele Lor și Altețele Lor Regale membrii guvernului, II. PP. SS. LL. Mitropoliți și PP. SS. LL. Episcopi, precum și toate persoanele oficiale și ceilalți participanți, au luat dejunul în corturile instalate pe platou.

După dejun, în sunetul muzicii militare, poporul și soldații batalionului vânătorilor de munte au executat danțuri naționale la cari au luat parte și M. S. R. Regele cu Membrii Familiei Regale.

La orele 14, a început coborirea cu cai de pe muntele Gâina, iar la orele 16 Maiestatele Lor și Altețele Lor Regale au sosit în comuna Vidra, de unde au plecat cu automobilele la casa lui Avram Iancu. Aci a avut loc inaugurarea muzeului național „Avram Iancu” în prezența Familiei Regale, a guvernului, a membrilor „Asociațiunei” și a tuturor persoanelor oficiale, precum și a unui numeros public în costume naționale. Serviciul devin a fost oficiat de P. S. S. Episcopul Clujului, Vadului și Feleacului, care după terminarea slujbei a rostit următoarea cuvântare:

Sire,

Maiestatele Voastre și

Altețele Voastre Regale,

Ciasul în care Maiestatea Voastră ați luat hotărîrea de a Vă lega cu întreaga ființă de soarta Țării românești, a fost un ceas plin de noroc pentru întreg neamul românesc.

Într-un zece ani în moștenirea neuitatului înțelept Rege Carol, unchiu al Maiestății Voastre, în clipe de grea cumpănă ați împărțit cu poporul nostru toate durerile războiului ca pe urmă să secerăm cu toții roadele bine cuvântate ale desrobirii noastre.

Maiestatea Voastră ați înfăptuit întregirea neamului în hotarele etnice și ați adus în lungul și latul Țării întregite cuvântul de respect și de ordine pentru consolidarea operei mărețe.

Între multe fapte mărețe, cari vor împodobi cele mai frumoase pagini din istoria neamului nostru, socotim și actul generos, ce îl îndepliniți Maiestatea Voastră împreună cu Maiestatea Sa Regina și cu întreaga Casă Domnitoare, la căsuța modestă unde a văzut lumina zilei acum 100 de ani eroul nostru național Avram Iancu.

Casa aceasta sfințită prin nașterea celui mai mare erou al zilelor de atunci și sfințită prin prezența Maiestății Voastre și prin invocarea Duhului Sfânt de către noi, va fi un loc de pelerinaj, pentru cei ce doresc să se inspire de virtuțile marilor înaintași, de dragostea de neam și lege, cum și loc de întărire în patriotism pentru toți Românii, chemați să aibă un rol în viața națională și culturală a poporului nostru.

Aici pot vedea și sufletul curat și mare al acestui fiu al munților noștri pe Eroul legendar al Ardealului, care în anii furtunoși dela 1848—1849 a ieșit la iveală cu atâta putere încât devenise centrul tuturor aspirațiunilor naționale, idealul contemporanilor hotărîți să scuture jugul secular, care strivea și trupul și sufletul poporului ținut în lanțurile robiei.

A căzut eroul, dar ideea desrobirii n'a murit cu el. Armata română și viteazul ei Căpitan au scos sabia la timp ca să prăznuim zilele frumoase de azi.

Revoluția din 1848 e preludiul războiului de dezrobire al Maiestății Voastre. Avram Iancu o figură epică în istoria neamului românesc.

Este prea adevărat, că timpul de 6 ani nu este suficient pentru a vindeca toate ranele seculare. Dar chiar și numai în acest scurt timp s'a făcut mult, foarte mult, pentru cultura poporului din acest ținut prin înființarea școlilor românești din Câmpeni, Abrud și Baia-de-Arieș, cari școli vor răspândi mai multă lumină, pe acele plaiuri date uitării de stăpânii vitrigi din trecut.

Între instituțiile de binefacere socotim spitalele și orfelinatele din acest ținut, create cu ajutor de Stat, socotiți și reînvierea Episcopiei Vadului, care sub stăpânirile trecute ar fi rămas îngropată încă multe veacuri.

Pe terenul economic avem bune și întemeiate nădejdi de îndreptare.

S'a înființat industria aurului, cu capital românesc, cu funcționari și ingineri români, industria lemnului cu pădurile și pășunile Statului vor trece succesiv în folosul moșilor noștri, cari trebuie să rămână pe aceste plaiuri, trecând numai surplusul de popor ca coloniști spre granițele de vest, unde vor fi tot atâtea sentinele credincioase și apărători ai pământului și ai legii strămoșești.

Glasul arhanghelilor ce îl înconjură pe Eroul nostru național în mormântul dela Tebea, îl va fi vestit despre zorile zilelor fericite, cari s'au revărsat asupra munților noștri și el doarme liniștit somnul cel de veci, aflând că s'a prăbușit o împărăție clădită pe nisip, o aristocrație care n'a înțeles nici odată glasul vremurilor pe cari le-a trăit, și a înviat pentru poporul românesc, dreptatea pentru care el a luptat și triumfat libertatea, pentru care el a murit moarte de martir.

Fiți bine cuvântat Maiestatea Voastră, înălțatul și iubitul nostru Rege—fie slăvită Maiestatea Sa Regina noastră, adevărată crăiasă din povești, cu întreaga Casă Domnitoare pentru toate binefacerile câte ne-ați făcut nouă, poporului nostru desmoștenit, și bisericii noastre până ieri umilită, spre mărirea lui Dumnezeu și spre cinstea cu care v'a împodobit cel de Sus—învrednicindu-vă a purta încă multă vreme și mulți ani fericite coroana iubirii de Părinți ai celei mai bine cuvântate Țări din mijlocul Europei.

Poporul român declară solemn de a se face zid în jurul Tronului Maiestății Voastre, simbolul celor mai înalte aspirațiuni ale neamului românesc, asigurăm pe Maiestatea Voastră că în acest colț de pământ aflați cel mai credincios popor al Țării și cel mai puternic stâlp al Dinastiei române.

Trăiască Maiestatea Sa Regele, Trăiască Maiestatea Sa Regina.

Trăiască Dinastia română și întreagă Casa Domnitoare.

Președintele „Asociațiunei” d. V. Goldiș luând apoi cuvântul a vorbit astfel:

Sire,

Doamnă,

Altețele Regale!

Casa de naștere a lui Avram Iancu e biserică de evlavioasă închinare pentru națiunea română. Cu o sută de ani în urmă în această casă a văzut lumina zilei copilul bălai cu ochi albaștri, care eră sortit să devină Craiul Munților, în creerii

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10637

cărora s'a născut, și viteazul neîntrecut al luptelor pentru desrobirea națională a neamului românesc.

Căsuță de brad, aci între munții pietroși și solitară lângă murmurul neîncetat al vâlcelelor repezi, ce-și alungă undele spre depărtatele zări, astăzi grațitudinea pioasă a unui neam întreg te îmbracă în haina strălucitoare a iubirii fără țarm.

Slăvită iești și ai să rămâi deapaururi izvor curat de hotăriri vitejești pentru neamul, care te împresoară cu religioasă adorațiune.

Casa aceasta este proprietatea Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, minunat simbol al adevărului indiscutabil, că prin cultură numai națiunile pot ajunge culmile progresului omenesc.

Stă până acum solitară aci această casă. De azi înainte deoparte și de alta ea și-a primit tovarășii buni: aci muzeul lui Avram Iancu și al revoluțiunii naționale din anii 1848—1849, colo casa națională pentru cultura Moșilor lui Iancu. Trecutul și viitorul își dau mâna aci spunând tuturor, cari vor veni să se închine în această istorică vale, că trecutul este temelie viitorului și numai din respectul pentru trecut și învățămintele lui poate răsări viitorul scutit de primejdii, al fiecărei națiuni.

Sfințite acum aceste clădiri prin rugăciunile pioase ale cinstitului și prea vrednicului Vlădică al Vadului, Feleacului și Clujului, ele au să rămână de azi înainte mănăstire de închinare și pelerinaj viitoarelor generațiuni, cari vor veni aci să-și scalde sufletul în amintirea suferințelor trecute și a eroismului desfășurat pentru victoria dreptății și a libertății.

Mulțumesc Dumnezeului dreptății pentru zilele pe cari am ajuns să le vedem cu ochii noștri trupești, mulțumesc Prea Sfinției-Voastre, bunule păstor, Nicolae, pentru osteneala, de care nu Te-ai ferit venind aci să sfințești aceste scumpe odoare ale neamului nostru, mulțumesc mai vârtos comisiunii monumentelor istorice ale Țării-Românești și președintelui acestei comisiuni, ministrul cultelor și artelor Alexandru Lapadatu, care cu multă dragoste de neam și neîntrecută venerațiune pentru memoria lui Avram Iancu, a pus la dispoziție sumele foarte însemnate, cu ajutorul cărora s'au putut ridica aceste clădiri.

De azi înainte ele trec toate în proprietatea și sub îngrijirea Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. În numele acestei Asociațiuni eu le primesc și le predau aci în grija nemijlocită a despărțământului nostru Abrud-Câmpeni. D-le avocat, Candin David, președinte al acestui despărțământ, te rog să primești aceste sfinte lăcașuri sub îngrijirea voastră. Să le păzești ca scumpe comori ale națiunii noastre.

Adânc emoționat, iară și iară, gândul meu se întoarce către Maiestățile-Voastre și scumpele Odrasle ale glorioasei dinastii românești. Vă mulțumesc din adâncul sufletului, că ne însoțiți pretutindeni în acest pelerinaj de închinare memoriei scumpului nostru Avram Iancu și a vitejilor săi.

Doamne, trimite harul Tău întreg asupra Dinastiei române și a neamului românesc!

Maiestățile Lor și Altetele Lor Regale au vizitat apoi muzeul, iar la orele 17 în mijlocul unor ovațiuni entuziaste, au plecat cu automobilele la Câmpeni.

De aci, după o scurtă vizită la „Industria de mine-reuri și lemne“, au continuat drumul cu automobilele la Turda. Înainte de a intra în acest oraș, M. S. Regele s'a oprit la mormântul Voievodului Mihai-Viteazu, unde a depus o coroană de lauri.

La orele 21, automobilele regale au sosit în gara Turda, iar Maiestățile Lor și Altetele Lor Regale și Suitele, au luat loc în trenul regal, plecând la ora 22,30 spre Cluj.

**

Marti 2 Septembrie, ora 10,30, trenul regal sosește în Cluj, gara este frumos împodobită cu ghirlande și drapele tricolore, pe peron o companie de onoare din regimentul 83 infanterie dă onorurile, iar muzica intonează imnul regal.

Maiestățile Lor și Altetele Lor Regale sunt întâmpinate la descindere de comandantul garnizoanei care dă raportul, de primarul orașului care oferă pâinea și sarea, de Președintele Consiliului de miniștri și membri guvernului, II. PP. SS Mitropolitul Primat, și Mitropolitul Ardealului și PP. SS. Episcopii, de generalii-inspectori și comandanți de corpuri de armată, de capii autorităților locale, precum și de doamnele din societate, în costume naționale care oferă numeroase buchete de fiori M. S. Reginei și A. S. R. Principesei Ileana.

După ce M. S. Regele însoțit de A. S. R. Principele Moștenitor, a trecut în revistă compania de onoare, cortegiul se formează în modul următor: În primul automobil regal iau loc MM. LL. Regele și Regina, în al doilea automobil AA. LL. RR. Principele Moștenitor, Principesa Ileana și un adjutant, în al treilea automobil A. S. Principele de Hohenlohe, A. S. I. Principesa Maria a Rusiei. Automobilele regale încadrate de două escadroane din regimentul 11 Călărași, precedate de prefectul poliției din Cluj și de Mareșalul Curții Regale și urmate de celelalte persoane din suită s'au îndreptat spre prefectura orașului unde Maiestățile Lor și Altetele Lor Regale au descins în apartamentele ce le erau rezervate. Pe tot parcursul populația orașului, adunată în foarte mare număr, a ovaționat călduros la trecerea cortegiului regal.

La ora 11 MM. LL. Regele și Regina și AA. LL. RR. Principele Moștenitor și Principesa Ileana s'au coborât în sala festivă a prefecturii, luând loc în fața a două tronuri așezate sub un baldachin și având în dreapta pe membrii guvernului iar în stânga persoanele din suită. Prefectul județului a prezentat apoi următoarele delegațiuni cari au defilat pe rând în fața Maiestăților Lor:

— Clerul ortodox în frunte cu I. P. S. S. Mitropolitul Primat. Prea Sfințitul Episcop Ivan al Clujului rostește cu această ocazie o scurtă cuvântare prin care exprimă sentimente de dragoste și supunere către Suverani, mulțumește Maiestăților Lor că au binevoit a cinsti memoria lui Avram Iancu și Le

urează să vadă terminată catedrala ortodoxă a cărei piatră fundamentală au pus-o anul trecut.

— Biserica greco-catolică în frunte cu I. P. S. S. Mitropolitul Blajului V. Suciū, care de asemenea exprimă printr-o cuvântare sentimentele de credință neclintită și de dragoste față de Maiestățile Lor.

- Biserica româno-catolică.
- Biserica reformată.
- Biserica unitară
- Biserica luterană.
- Biserica ortodoxă și neologă israelită.
- Corpul consular.
- Senatorii și deputații.
- Universitatea.
- Academia de agricultură.
- Curtea de apel.
- Baroul advocaților.
- Prefectura.
- Primăria.
- Direcția regională a C. F. R.
- Direcția regională a asigurărilor sociale.
- Direcția R. M. S.
- Direcția generală a agriculturii.
- Direcția zootehnică.
- Direcția sanitară.
- Inspectoratul general al poștelor.
- Direcția generală de poduri și șosele.
- Federația sportivă.
- Uniunea foștilor voluntari.
- Inspectoratul învățământului.
- Societatea automobilistilor.
- Inspectoratul artelor.
- Colonia franceză.
- Presa română și maghiară.
- Camera de comerț.
- Corporația industrială.
- Societatea doamnelor pentru ocrotirea invalizilor din război.
- Crucea Roșie a doamnelor române.
- Societatea doamnelor „Frăția de Cruce”.
- Societatea ortodoxă a doamnelor române.
- Societatea „Principele Mircea”.
- D-nele franceze.
- Societatea „Caritatea” a d-nelor române.
- Societatea d-nelor greco-catolice.

La ora 12 Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale au plecat cu automobilele, cu acelaș ceremonial ca la sosire, la locul rezervat pentru ridicarea statuei lui Avram Iancu în fața teatrului Național. Aci a avut loc un serviciu divin oficiat de I. P. S. S. Mitropolitul Primat înconjurat de I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, de I. P. S. S. Arhiepiscopul Kișinăului, P. S. S. Episcopul Clujului, P. S. S. Episcopul Armatei și de înaltul cler.

Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale au luat loc într-o tribună regală special construită pentru această ceremonie. În alte două tribune, în dreapta și în stânga tribunei regale, au luat loc membrii gu-

vernului și persoanele oficiale precum și generali inspectori și comandanți de corpuri de armată. Un public foarte numeros a asistat la ceremonie. După terminarea serviciului religios prin sfințirea pietrei de bază, d. ministru al cultelor și artelor a ținut următoarea cuvântare:

*Sire,
Mărită și luminată Doamnă,
Altețe Regale,
Prea Sfințiți Părinți,
Domnilor și
Fraților !*

Ați binevoit, Sire, să hotărâți ca mărețile serbări naționale pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu să se încheie aci, la Cluj, cu anumite acte festive, printre cari și acel săvârșit acum — un serviciu divin pe locul unde urmează să se înalțe monumentul pe care prima generație a României întregite ține să-l lase celor viitoare ca dovadă neperitoare, nu numai asentimentelor de admirațiune pentru memoria marelui Erou, dar și a puterii sale de creațiune artistică ce privește întruchiparea, în bronz sau marmoră, a figurei lui ideale și simbolizarea, în acelaș fel, a faptelor sale eroice.

În orașul acesta deci, unde, dela Unire încoace, se concentrează cele mai vrednice și lăudabile silințe de a se întemeia un centru de intensă viață culturală românească, printre monumentele destinate a afirma, în chip material și plastic, acest nou caracter al Clujului, va fi și monumentul aceluia ce prin acțiunea sa istorică a impus neamului nostru de dincoace de Carpați un scop mai direct, mai precis și mai eficace al revendicărilor sale naționale, al aceluia ce a întrevăzut, încă dela început, de când posibilitățile restaurării dominațiunii române în Transilvania se arătară ca realizabile, a întrevăzut, zic, importanța acestei străvechi cetăți ca centru de viață românească. Căci lui i se atribue și cuvintele : Până nu vom trage brazdă peste Cluj, nu vom putea domina Transilvania.

Ori brazda aceasta s'a tras, nu cu plugul, ci cu sabia — așa cum era încredințat că trebuie să se facă, Avram Iancu Dominațiunea românească în Transilvania a fost restaurată, după aproape o mie de ani dela abolirea ei. Și, odată cu ea s'a întemeiat și aceea ce poate da caracter specific acestei dominațiuni, noua viață culturală românească, care pulsează cu elementară vigoare în toate părțile organismului național. O seamă întreagă de lucrări și opere se fac și se inițiază pentru a servi ca mijloace, scopurilor acestor noi vieți sprijinite, unele de interesele superioare și morale ale întreg Românismului.

După monumentală catedrală în curs de zidire, consacrată Adormirii Maicei Domnului, ziua de aniversară a intrării oștilor române în războiul pentru întregirea neamului, după acest templu merit săprea mărească gloria lui Ștefan-cel-Mare, ctitorul Episcopiei Vadului, și marele act al unității noastre naționale, se va ridica aci, chiar la umbra dumnezeescului lăcaș al credinței noastre străbune, un alt monument, merit să preamărească virtuțile și jertfele prin cari poporul nostru a putut rezista deasupra tuturor celorlalte cum și pe toți acei cari, în decursul timpurilor, au știut să

23 Septembrie 1924

MONITORUL OFICIAL

10659

dea expresie concretă, eroică, acestor virtuți și jertfe și în fruntea cărora stă, negreșit, legendarul Craiu al munților, Avram Iancu. Căci acesta este, Sire, permiteți-mi să o spun, în concepția Majestății Voastre, monumentul ce va să se ridice pe locul hotărât — monumentul virtuților și jertfelor poporului român ardelean, a tuturor celor ce au luptat în numele lui, pentru îndeplinirea idealului național, deplin și veșnic astăzi.

Apropierea celor două monumente de cari vorbesc are de sigur și un sens simbolic. Prin credința creștină și prin rezistența eroică și-a păstrat neamul nostru din aceste părți, mai amenințate decât toate, ființa sa națională, ca să poată ieși, după veacuri de robie, la limanul biruitor al vremurilor noastre, întreg, nealterat în toate calitățile fundamentale ale sufletului său. Lor deci — credinței și eroismului — trebuie să se închine cele dintâi monumente ale dominațiunii românești în acest oraș și să fie, prin apropierea lor unul de altul, un simbol, un memento, pentru cei viitori, că numai cultivând mai departe credința și virtuțile străbune va putea nația aceasta să îndeplinească până la capăt misiunea sa istorică.

Acesta este și trebuie să fie înțelesul moral și național al monumentului pe care poporul întreg, în frunte cu gloriosul său Rege, își iau, prin actul săvârșit aci, angajamentul solemn de a-l ridica din privilegiul comemorării centenarului nașterii marelui Erou al Munților, monument în care chipul lui, tânăr și frumos, dețzu al războiului nostru de acum 80 de ani aproape, va apare în acea minunată atitudine de viteaz, de erou, pe care o purtăm cu toții în suflete și pe care o vom avea, sub ochii noștri, ca un exemplu viu de recunoștință și admirațiunea pe cari națiunile știu să o arate și în acest fel celor mari și nemuritori ai lor.

Garantie pentru înfăptuirea cât mai curând a acestui monument ne este modul strălucit în care poporul românesc întreg, într-o desăvârșită unitate și solidaritate de simțăminte, a ținut să se facă pomenirea la care am participat și mai presus de toate, faptul că Majestatea Voastră, Sire, cu aceeași mare iubire și înțelegere pentru țara și neamul acesta, cu care ați binevoit să patronați toate actele mari și solemne ale vieții noastre naționale, țineți să patronați și opera aceasta.

Cu urarea fierbinte ca odată cu sfințirea celei mai monumentale catedre din Transilvania a legii creștine ortodoxe, să se facă și desvelirea monumentului proiectat, vă rog, d-lor, să strigăm din toată inima:

Trăiască Majestatea Sa Regele!

Trăiască Dinastia!

Trăiască România!

D. general de divizie Petala, inspector de armată și președintele comitetului de inițiativă pentru ridicarea statuei lui Avram Iancu, luând apoi cuvântul, a ținut următoarea cuvântare:

Doamne,

Sire,

Domnilor!

Prezentul se închină azi înaintea trecutului, în ceasul în care trecutul strălucește asupra viitorului . . . . .
Acesta este cea mai mare răsplătă pe care istoria o poate

rezervă unui popor conștient de datoria și de misiunea lui. Când norocul zilelor pe cari le trăiește este rodul anilor de străduință și de jertfă a înaintașilor săi, la care s'au adăugat jertfele generației de astăzi, și când tezaurul acesta al trecutului stă strajă vremurilor ce vor veni, poporul acela se poate privi drept cel mai fericit dintre popoare.

În bucuria înfăptuirilor de acum, putem astfel măsura suferințele de ieri, și înțelege datoriile de mâine. Tot scepticismul celor cari au putut spune, că »fericite sunt acele noroade cari nu au istorie, pentru că ele nu au suferit«, se năruie în lumina gloriei, pe care o au numai cei cărora le-a fost dat să plângă și să lupte, să sângereze și să pătimească. Căci astăzi, când din Munții Apuseni până în inima Ardealului la Cluj, o singură voce de slavă se ridică în văzduhuri, cuprinzând în același imn de biruință amintirea eroului de ieri cu triumful Regelui de azi, durerile se sting în morminte, toate nedreptățile se uită, toate rănilile se închid. E marea clipă, când un Neam întreg se împacă cu soarta care l'a încercat.

Din suferințele și vrăsmășiile de până acum, rămâne doar învățătura, că nici o stăpânire și nici o putere pământească nu poate dăinui, dacă nu e înfirișată pe dreptate.

În ceasul acesta al supremei noastre bucurii, când suntem adunați pe locul ude se va înălța monumentul lui Avram Iancu, noi nu vom găsi cuvinte cari să ne îmbete și nu vom căuta amintiri cari să ne facă să urâm, din potrivă vom căuta simboluri cari să înfrățească și să miște sufletele noastre, iar nu să ne răscoloască patimile.

În așezarea monumentului lui Avram Iancu, domnul revoluției noastre, în fața catedralei din Cluj, este mai mult decât fericită întâmplare.

Noi, cari cei dintâi am înfirișat gândul acestui monument, suntem mândri de a fi găsit și rostul acestei aproprieri. Căci astfel el, care în viață a fost un simbol de luptă și de bărbăție, după moarte va fi un simbol de pace și de dreptate înfăptuită.

Când lanțurile au căzut, când Ardealul — pământ al făgăduinței pentru noi — tresaltă de viață nouă, în pragul locașului acestui sfânt, bronzul său va fi deapănarea pentru toți mărturia credinței și a dragostei pentru libertate a neamului românesc.

Mândri, conștienți de marea împlinire a istoriei, soldații României întregite vor defila în fața Regelui lor, pe locul unde se va înălța statuia eroului dela 1848.

Vor fi trecut numai trei pătrimi de veac, și pe calea arătată de marele revoltat, de martirul îndurerat »al unui dor neîmplinit, copil al suferinței« oștile biruitoare vor fi răscolit văzduhul sub pasul lor hotărât și puternic. Se pare că dela Tebea la Vidra și dela Câmpeni la Cluj, umbra celui dintâi ostaș al revoluției, însoțește azi pe ostașii păcii. El, Generalul întâiei lupte, catană fără de noroc primește în fine salutul sfânt al biruinței.

Cunună de lauri se așează după moarte pe fruntea aceluia care, în viață nu avu parte decât de cunună de spini. Căci așa e scris în cartea poruncilor dumnezeiești, ca religiile noi să nască în sânge și lacrimi, iar propovăduitorii lor să urce calvarul răstignirii...

Noi, astăzi serbăm înălțarea!

Ca în ceasul învierii să deschidem în sufletele noastre

10640

MONITORUL OFICIAL

23 Septembrie 1924

tăinele dorurilor de mai bine în avântul tuturilor pornirilor generoase.

În preajma trecutului viu, Ardealul și patria mamă se simt astăzi mai aproape, mai strânse, mai legate în înbrățișarea frățască a unei minunate uniri. Oamenii își întind mâinile cu încredere și iubire, pătrunși numai de strălucirea minunii, și în uitarea tuturor deșertăciunilor și a patimelor omeniești. No- roadele chiar, pe cari le-ar despărți legea sau limba, se pleacă cu smerenie în fața unui simbol de dreptate și de libertate, căutând în învățăturile trecutului pilde și îndrumări pentru viitor.

Dela marele praznic al neamului, adunați în jurul amintirii lui Avram Iancu, să plecăm toți mai buni și mai încrezători.

Să știe în lumea cealaltă, marele erou al neamului românesc, că libertatea pentru care el a luptat în zadar, noi am dobândit-o pentru toți, și că în țara aceasta ea este bunul tuturor fără deosebire de neam sau de credință.

Să știe martirul revoluției pentru dreptate, că dreptate s'a făcut, și că pe cuprinsul plaiurilor noastre, Regele României împarte cu dărnicie dreptate tuturor.

Să știe Avram Iancu că lupta cu spada s'a sfârșit și că o luptă nouă pentru lumină și adevăr se duce cu toate puterile de toată suflarea neamului românesc, și că pe viitor purtând făclia civilizației și a culturii, imperiul latin din Orient reia firul marelor tradiții istorice....

Plecându-ne cu smerenie în fața umbrei marelui revoltat, noi soldații de azi, înțelegem toată măsura pildei sale. Și Re- gelui Care în Ardealul ce-i este atât de scump, a venit să sa- lute memoria celui mai brav soldat al Ardealului, noi îi re- înoim jurământul, că urmașii soldaților lui Avram Iancu vor

fi deapănarea cei mai credincioși străjari ai Tronului Regal, al patriei întregite.

În înțelesul acesta Sire, și Mărită Doamnă, prezentul se închină azi trecutului, în ceasul în care trecutul strălucește asupra viitorului.

După aceasta, Maiestățile Lor și Altețele Lor Re- gale coborând din tribună au înaintat până la mar- ginea trotuarului unde au primit defilarea trupelor garnizoanei și anume: cohortele de cercetași, dele- gațiile regimentelor de voluntari ardeleni, ofițerii din garnizoană, regimentul 83 infanterie, compania sanitară, trupele de aviație, regimentul 31 artilerie, regimentul 32 obuzieră, regimentul 11 călărași, di- vizionul 6 tren.

După defilare Suveranii și membrii Familiei Re- gale s'au întors cu acelaș ceremonial la reședința dela prefectură.

La ora 13 Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale, au luat parte la masa oficială care a avut loc la pri- mărie, și la care au fost invitate toate persoanele oficiale, autoritățile și notabilitățile orașului.

După dejun Maiestățile Lor și Altețele Lor Re- gale au vizitat „târgul de mostre”, iar la orele 17,40 au părăsit orașul Cluj, plecând cu trenul regal spre București. La gară au fost date aceleași onoruri ca la sosire, iar un public numeros a ovaționat cu nes- fârșite urale la plecarea trenului regal.

Miercuri 3 Septembrie, la orele 9, trenul regal a sosit la halta Cotroceni; Maiestățile Lor și Alte- țele Lor Regale descinzând, au mers cu automobi- lele la reședințele respective.

MINISTERUL DE FINANȚE

Se aduce la cunoștința tuturor contri- buabililor că în conformitate cu art. 116 din legea contribuțiilor directe, cu în- cepere dela 1 Octombrie 1924, contri- buțiunile directe înscrise în roluri, pen- tru anul 1924, se vor încasa cu dobânda de 9 la sută pe an.

Dobânda se calculează asupra sumelor cari deși au devenit exigibile, totuși nu s'au achitat până la această dată.

Pentru sumele ce devin exigibile în trimestrul Octombrie 1924, dobânda curge dela 1 Ianuarie 1925.

No. 210.589. 1924, Septembrie 19.

MINISTERUL DE JUSTIȚIE

Comisiunea de naturalizări

Conform art. 22 din legea privi- toare la dobândirea și pierderea națio- nalității române, se publică următoarea cerere de naturalizare, spre știința ace- lora cari ar voi să facă vreo întâmpi-

nare, potrivit dispozițiilor art. 23 din zisa lege :

Domnule președinte,

Subsemnatul Bella Chirali, domiciliat în București bulevardul Independența No. 8, de profesie grădinar, respectuos, vă rog să binevoiți a dispune să mi se acorde naturalizarea română.

Cu respect,
Bella Chirali.

Conform art. 22 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, se publică următoarea cerere de naturalizare spre știința acelor cari ar voi să facă vreo întâmpinare potrivit dispozițiile art. 23 din zisa lege :

Domnule președinte,

Subsemnatul Benedic Stauber, domi- ciliat în București, născut și crescut în Timișoara, lipsind din țară când a trebuit să-mi aranjez drepturile pentru cetățe- nia română, fiind maestru cazangiu pe un vapor timp de 3 ani, din care cauză autoritățile competente presupun că ași fi înbrățișat o cetățenie străină, deși pe vapor am stat cu pașaport român, vă rog

respectos să binevoiți a dispune să mi se acorde cetățenia română cu dispensă de stagiul, sau în caz când aceasta nu s'ar putea admite, că mi se acorde cetă- țenia română cu curgere de stagiul.

Cu distinsă stimă,
Benedic Stauber.

Conform art. 22 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, se publică următoarea cerere de naturalizare spre știința acelor cari ar voi să facă vreo întâmpinare potrivit dispozițiilor art. 23 din zisa lege :

Domnule președinte,

Subsemnatul Walter Lininger, cetă- țean austriac, domiciliat în comuna Ru- pea-Cohălm, județul Târnava Mare, am onoare a vă ruga să binevoiți a-mi acorda cetățenia română.

Cu distinsă stimă, *Walter Lininger.*

Conform art. 22 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, se publică următoarea cerere de naturalizare, spre știința acelor cari

**PROGRAMUL
OFICIAL AL SERBARILOR**

pentru

COMEMORAREA CENTENARULUI NAȘTERII

lui

AVRAM IANCU

BUCUREȘTI

IMPRIMERIA MINISTERULUI CULTELOR ȘI ARTELOR

1924

PROGRAMUL:

ZIUA I

Duminică 31 August

LA BAIA DE CRIȘ

- Ora 8.— Desvelirea bustului lui Avram Iancu în prezența Ministrului Cultelor și Artelor și a Președintelui „Asociațiunei“.
- Ora 9. — Desvelirea plăci comemorative dela casa unde a murit Avram Iancu, în prezența același.
- Ora 9 1/2 — Sosirea membrilor guvernului și a invitaților.
- Ora 10. — Sosirea și primirea Majestății Sale Regelui și a Familiei Regale.

LA TEBEA

- Ora 10 1/2—12. — Serviciul divin (parastas) la mormântul lui Avram Iancu, oficiat de Mitropolitul Ardealului.

Cuvântări:

1. I. P. S. S. Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan.
2. Reprezentantul Guvernului, D-nul Alex. Lapedatu, Ministrul Cultelor și Artelor.
3. Un delegat al Tinerimii Universitare din Transilvania.

Defilarea omagială a publicului înaintea mormântului lui Avram Iancu.

Ora 12—1 1/2. — Masă Oficială.

Cuvântarea D-lui Președ. al Consiliului I. I. C. Brătianu.
Răspunsul Majestății Sale Regelui.

În același timp se va servi o masă câmpenească oaspeților și poporului, după care vor urma cuvântări ocazionale ținute pe grupuri de un ardelean, un bucovinean, un basarabean, un muntean și un moldovean.

Ora 2—4 $\frac{1}{2}$. — Drumul dela Baia de Criș la Câmpeni cu scurte opriri la Brad și Abrud.

LA CAMPENI

Ora 4 $\frac{1}{2}$ — 5. — Primirea Majestății Sale Regelui și a Familiei Regale.

Inquartiruirea invitaților.

Ora 6—7 $\frac{1}{2}$. — Ședința festivă a Secțiilor „Asociațiunei” pentru comemorarea lui Avram Iancu, prezidată de M. S. Regele.

Salutul prezidentului „Asociațiunei”.

Răspunsul Suveranului.

Conferința D-lui Dr. S. Dragomir, profesor la Universitatea din Cluj, despre Avram Iancu.

Cuvântările omagiale ale Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Blajului Dr. Vasile Suciu și delegatului Academiei Române.

Cuvântul de încheiere și mulțumire al prezidentului „Asociațiunei”.

Ora 9. — Reprezentarea piesei „Doamna Munților” (episod din revoluția dela 1848 în Munții Apuseni) de I. U. Soricu.

ZIUA II

Luni 1 Septembrie

PE MUNTELE GĂINA ȘI LA VIDRA

Ora 8. — Plecarea la Vidra.

Ora 9—11 $\frac{1}{2}$. — Urcarea pe vârful Muntelui Găina.

Ora 11 $\frac{1}{2}$ —2. — Sfințirea crucei comemorative.

Conferirea numelui de „Avram Iancu” Batalionului de vânători de munte din Abrud.

Cetirea Decretului Regal și cuvântarea D-lui General
G. Mărdărescu Ministru de Războiu.

Răspunsul Majestății Sale Regelui.

Masă câmpenească pentru invitați și popor.

Serbare populară îndatinată.

Ora 2—4. — Coborârea la Vidra.

Ora 4—5. — Inaugurarea muzeului național „Avram
Iancu”.

Serviciul divin oficiat de Prea Sfințitul Episcop al
Clujului.

Cuvântarea Prea Sfințitului Episcop N. Ivan și a Pre-
zidentului „Asociațiunei”.

Ora 5—6. — Intoarcerea la Câmpeni.

Ora 6—8 $\frac{1}{2}$. — Drumul de la Câmpeni la Turda.

ZIUA III

Marți 2 Septembrie

LA CLUJ

Ora 10 $\frac{1}{2}$. — Recepția Majestății Sale Regelui și a
Familiei Regale.

Ora 11. — Omagiile reprezentanților, autorităților, con-
fesiunilor și diferitelor corporațiuni, în localul
Prefecturii.

Ora 12. — Serviciul divin oficiat de Prea Sfințitul
Episcop al Clujului la locul rezervat pentru ridi-
carea statuei lui Avram Iancu.

Cuvântarea D-lui Ministru al Cultelor și Artelor Al.
Lapedatu.

Ora 12 $\frac{1}{2}$. — Revistă militară.

Ora 1. — Masă oficială.

Ora 3. — Plecarea Majestății Sale Regelui și a
Familiei Regale.

Idea participării foștilor voluntari ardeleni la serbările lui Avram Iancu o găsesc foarte nimerită. și doresc ca să i se facă toate înlesnirile pentru a o realiza.

SS. FERDINAND.

Foștii voluntari din Ardeal și Banat, cari au luptat în Rusia Italia și Siberia și pe urmă în Basarabia și în Ardeal pentru unitatea națională, s'au organizat în societatea numită "Uniunea voluntarilor din Ardeal și Bucovina", în temeiul unor statute aprobate de guvern. Președintele de onoare al acestei organizații este Alteța Sa Regală Principele Moștenitor Carol.

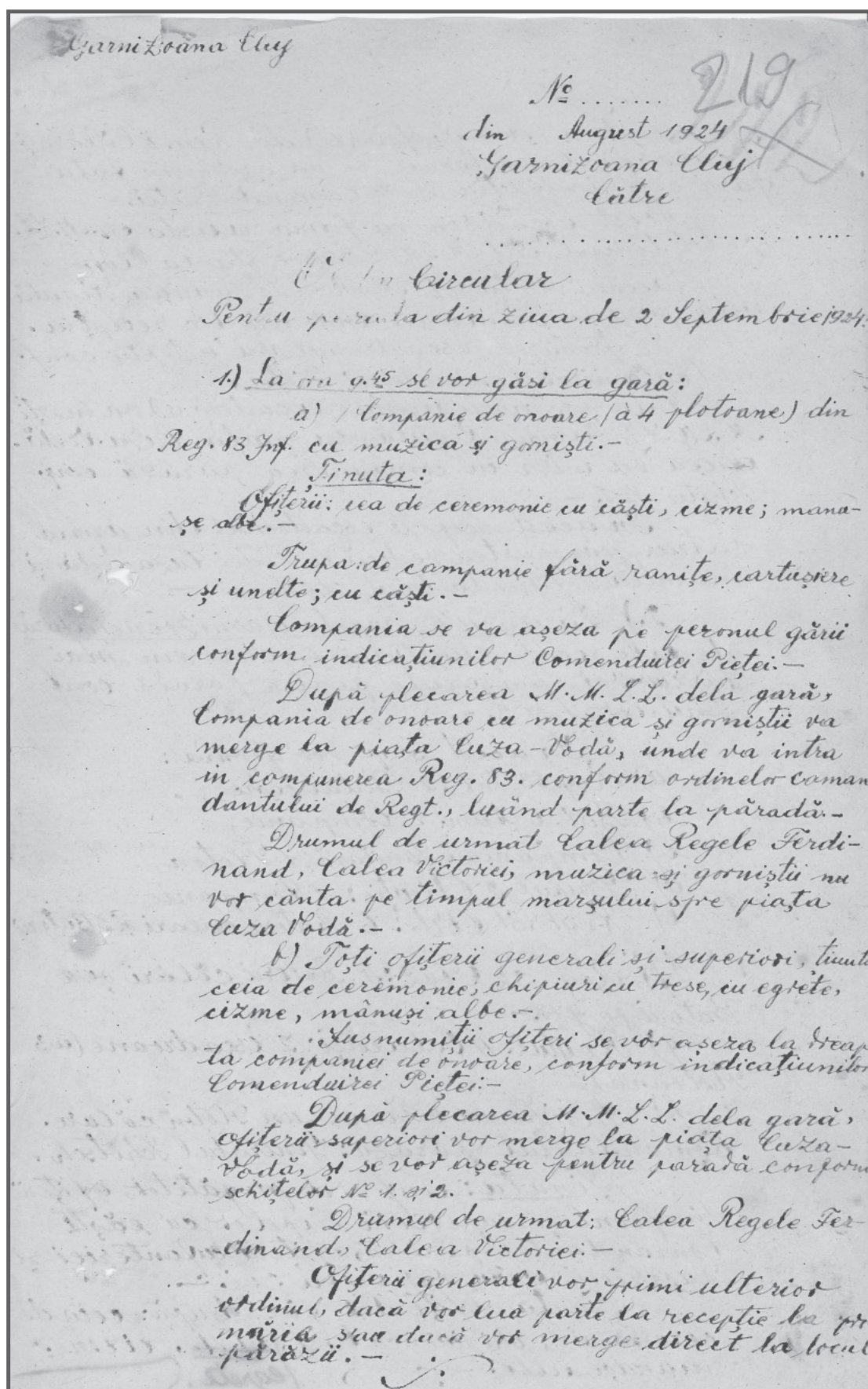
Conducătorii acestei organizații a voluntarilor ar dori să sărbătorească și ei în mod potrivit aniversarea nașterii marelui erou Avram Iancu prin ținerea unei gădinte festive la Câmpeni sau la Cluj, deodată cu serbările proiectate. Această sărbătoare a voluntarilor însă ar putea avea loc cu mai multă strălucire dacă s'ar bucura de înalta atențiune și bunăvoință a M.S. Regelui.

Această atențiune s'ar putea manifesta prin presidarea gădintei festive de către Alteța Sa Regală Principele Moștenitor, prin prezența Majestăților Lor la această gădintă, prin participarea voluntarilor la defilarea din Cluj, dacă gădinta ar fi convenită acolo, etc.

În Cehoslovacia și Iugoslavia se dă cea mai mare atențiune uniunilor naționale de voluntari și se face tot ce e cu putință ca tradiția națională să fie îmbogățită prin frumoasă pagină, înscrisă prin altruismul și eroismul lor în istoria neamului, pentru care au luptat. Din potrivă la noi se face tot posibilul ca această uniune să nu poată prospera și ca activitatea atât de frumoasă a voluntarilor să fie grabnic dată uitării.

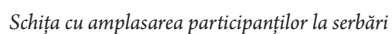

Correspondență privind participarea foștilor voluntari ardeleni la serbările lui Avram Iancu

Ordin circular al comandantului Garnizoanei Cluj privind parada din 2 septembrie 1924

ROMANIA

Corpul VI. de Armată

Divizia 20

No. 6470

24 Luna 14 ziua

Divizia 20

SERV. DE STAT MAJOR

către

CORPUL 6 ARMATA

Serv. Intendentei

34143

24 August 21

Cu telegramă

Nr. 6555 din 18 August

A raportează continuu

adica ca sa expedie

toate foile de cort. p. p. p.

in ordinul 33628.

La ordinul Dvs. Nr. 33628 din 11 Aug. 1924.

Am onoare a raporta urmatoarele:

a/. S-a pus in vedere corpurilor indica-

te prin ordinul Dvs. de mai sus, sa pregateas-

ca si sa fie gata a expedia indata ce se va

primi ordinul Dvs., foile de cort completate

cu accesoriile lor, care sau pus de catre M.R.

la dispozitia Comitetului Aranjator, in vede-

rea serbarilor nationale ce vor avea loc in

regiunea Campeni-Abrud, cu ocazia implinirii

centenarului dela nasterea lui Avram Iancu.

b/. Totodata am onoare a raporta ca cor-

purile in subordinea acestei Divizii vor

pregati si expedie numei numarul de foi de

cort notate pe contra pagina in drantul fie-

caruia de oarece ele nu poseda decat acest

numar de foi de cort dupa cum s-a aratat in

situatia inaintata Dvs. cu raportul nostru

Nr. 675 Secret din 3. Iulie 1924. :-

ROMANIA

COMANDANTUL DIVIZIEI 20-a

SEFUL DE STAT MAJOR

Maior Nedelea

Raportul nr. 6470 din 14 august 1924 al comandantului Diviziei 20 Infanterie către Corpul 6 Armată

2
180
TELEGRAMA

REGIMENTUL 6 PIONIERI
ALBA-IULIA

Bog dat ordine:

1/.-Detasamentul ramas in Baia de Cris sa dea concurs
cailor ferate pentru construirea platformei de 40/10/
patruzeci pe zece/metri la halta Tebea.-

2/a veni un ofiter la Baia de Cris dela Batalionul
tractiune automobila pentru instalarea unui depozit
de 5000 litri de benzina si 500 litri ulei; comandantul
detasamentului din Baia de Cris va ^{cauta} instala depozitul
intrun loc unde circulatia sa nu fie impiedicata si sa
poata sta cat mai multe automobile.-

Depozitul sa fie cat mai aproape de Tebea.-

Locul ales se va raporta telegrafic Corpului de
Armata.-

Confirmati telegrafic primirea acestui ordin.-

COMANDANTUL CORPULUI VI ARMATA

GENERAL DE DIVIZIE. *Stapp*

No. 96.24

26 VIII. 92m

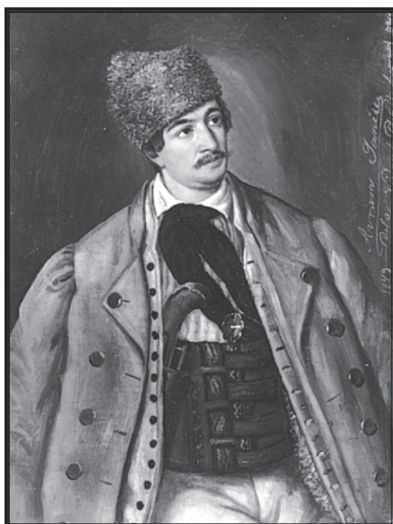
Ordinul nr. 9624 din 26 august 1924 al comandantului Corpului 6 Armată

AVRAM IANCU – SIMBOL AL LUPTEI ROMÂNILOR PENTRU LIBERTATE ȘI UNIRE

Colonel Cezar CUCOȘ¹

Avram Iancu este reprezentantul de seamă al revoluției române transilvănene din anii 1848-1849, un veritabil erou al poporului, cu virtuți pilduitoare, care au dăinuit peste veacuri. El a intrat în istorie, în legendă și în folclor, fiind, atât pentru români cât și pentru europeni, modelul aprigului și entuziastului luptător pentru emancipare, libertate, unitate și frăție.

Avram Iancu (1824-1872)

Născut în satul Vidra de Sus, în anul 1824, fiu al țăranilor frunțași Alexandru Iancu și Maria Gligor, copilul Avram a crescut în atmosfera pitorească a satului de munte, unde a avut ocazia să cunoască și nedreptățile care apăsau poporul. Tatăl său, un om înstărit în zona Apusenilor, avea statutul de gornic al pădurilor² și de județ domnesc³, bucurându-se astfel de o oarecare autoritate atât în fața sătenilor, cât și în relația sa cu administrația din Zlatna. Ca țărani cu stare materială mai bună, familia Iancu a trimis pe cei doi fii, Ioan, născut în 1820, și Avram, cu patru ani mai mic, la studii. Astfel, primul a studiat teologia la Seminarul din Sibiu, devenind preot în satul natal, unde a slujit până la moartea sa, la 22 august 1871. Avram a început școala la Câmpeni, a continuat-o la Zlatna, ca mai apoi să urmeze Liceul Catolic și Facultatea de Drept din Cluj.

În studenție, împreună cu colegii săi, pune bazele societății studențești „Aurora”, preocupați fiind de o educație și îndrumare categorică în lupta pentru dreptate. Fiu al munților și fire aprigă, Avram se putea stăpâni cu greu atunci când auzea cuvinte de batjocură ale profesorilor străini la adresa fiilor de preoți și de țărani români.

Tânărul Avram Iancu s-a pregătit la Facultatea de drept din Cluj și la „*Tabla regească*” din Târgu

Mureș pentru a deveni avocat. Dorința sa era să cunoască și să aprofundeze cât mai bine legile ungurești, pentru ca astfel să poată lupta pentru drepturile românilor din neamul său. La școlile urmate, a învățat atât limba română, cât și maghiara și latina. Studiind, avea să-și dea rapid seama că rămânerea în prevederile depășitelor articole ale constituției feudale transilvane nu va duce nicăieri și că drepturile românilor vor putea fi smulse doar prin lupta cu asupritorii seculari ai acestora. În viziunea sa, memoriile și petițiile românilor către împăratul de la Viena, în încercarea lor de a-și câștiga drepturi naționale politice, așa cum o făcuseră în cursul veacului precedent și la începutul secolului XIX, erau de domeniul trecutului.

Moneda aniversară bicentenară - 2024 (avers)

Moneda aniversara bicentenara - 2024 (revers)

Devenit avocat, Avram Iancu dobândise vederi post-iluministe, fiind un urmaș al Școlii Ardelene, cu idei romantice timpurii, venite dinspre curentul lansat de filosoful german Johann Gottfried Herder.

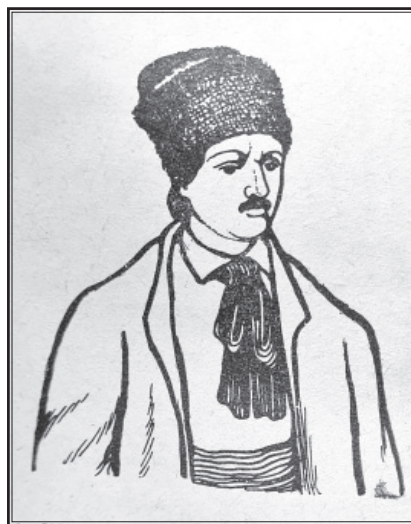
Ca om politic, Iancu și-a mobilizat rapid moții, prin îndemnuri înălțătoare și într-o manieră deja consacrată în Europa. Iată un exemplu elocvent: „*Cereți vârtos să se șteargă iobăgia, pentru că, lucrând pe nimica de vreo zece sute de ani în brazdele domnului, ați plătit și de o sută de ori pământul care vă dădea hrana vieții de pe o zi pe alta, cu atât mai mult că l-ați plătit degeaba, pentru că acela a fost al vostru și pentru el s-a vărsat sângele strămoșilor voștri*”⁴.

Astfel, în 1848, Iancu duce mai departe lupta lui Horea din Munții Țebei, în marea mișcare europeană pe care unii istorici au denumit-o „*Primăvara Popoarelor*”.

Încă din martie 1848, calea și direcțiile privind reformarea societății și emanciparea națiunii sale erau clare, atunci când *canceliștii* maghiari și români din Târgu Mureș au semnat un memoriu comun către împăratul de la Viena, sperând să meargă împreună în lupta lor. „*Semnez petiția în calitate de român cu condiția ca, în cazul în care s-ar realiza drepturile poporului și egalitatea, să se asigure tuturor națiunilor de limbă felurită din Transilvania și Ungaria existența națională și limba maternă, iar eliberarea de iobăgie să se îndeplinească fără nicio despăgubire bănească, deoarece țăranii au plătit cu prisosință, chiar prea mult, timp de mai multe secole, de când nobilii le uzurpă nu numai drepturile civile, ci și pe cele sacre umane*”⁵ – spunea Avram Iancu.

În cadrul mișcărilor care au izbucnit în anul 1848 în cuprinsul Imperiului Habsburgic, la Viena, în Boemia și în Italia, tineretul progresist maghiar, aflat sub conducerea lui Ludovic (Lajos) Kossuth, se ridică și proclamă Ungaria independentă. Mai mult, acești unguri hotărăsc anexarea Transilvaniei la noul stat maghiar. Acțiunile lui Kossuth în Ungaria au generat două conflicte, unul în plan extern, atacând legăturile ungurilor cu Austria, și altul intern, provocând susceptibilitatea popoarelor nemaghiare, ale căror postulate naționale erau eludate.

Propaganda agitatorului Kossuth găsisse ecou și în rândul aristocrației maghiare din Transilvania, dornică să se unească necondiționat cu Ungaria. De altfel, în Transilvania, contele Miklós Wesselényi pune în practică acțiunile provocatoare ale lui Kossuth, luptând, împotriva voinței românilor, pentru alipirea provinciei la Ungaria, pentru desființarea iobăgiei și răspândirea limbii maghiare, considerând că aceasta din urmă ar putea fi o condiție prealabilă în demersul de eradicare a iobăgiei.

Avram Iancu „Crăișorul Munților”

adunări populare care urma să se țină pe Câmpia Libertății, în ziua de 3/15 mai 1848. În memorabila sa cuvântare, Simion Bărnuțiu arăta atunci că trebuia respinsă categoric unirea Transilvaniei cu Ungaria, cea a cărei constituție nesocotea poporul român și dădea drepturi doar nobililor și episcopilor catolici. Privilegiile nedrepte trebuiau să cadă, legile să fie făcute de aleșii poporului, iobăgia să se deființeze, iar poporul român să fie scos de sub jugul *faraonilor* transilvani, asigurându-i-se independența națională și progresul cultural totodată.

La adunarea de la Blaj au luat parte circa 40.000 de oameni, în marea lor majoritate țărani din toate comitatele Transilvaniei, dar și revoluționari din Moldova și Țara Românească. După cuvântările ținute în prima zi a adunării de pe Câmpia Libertății, s-a votat rezoluția prin care națiunea română se declara și se proclama „*de sine stătătoare și parte întregitoare a Transilvaniei, pe principiul libertății egale*”. În ziua următoare s-a dezvoltat această rezoluție, cerându-se reprezentare în administrația țării, școli, universitate, libertatea întrunirilor și a presei. În același timp, s-a protestat vehement împotriva unirii cu Ungaria.

Avram Iancu a venit la adunare în fruntea moșilor. El fusese ales membru în Comitetul Național Român⁶, creat sub conducerea președintelui Andrei Șaguna și a vicepreședintelui Simion Bărnuțiu. Toți inițiatorii și conducătorii mișcării erau tineri. Documentele timpului arată că meritul izbândeii manifestației naționale și politice din 3/15-5/17 mai 1848 revine în cea mai mare parte tinerimii mature. Șaguna, Bărnuțiu și episcopul Ioan Popasu erau de aceeași vârstă și nu trecuseră de 40 de ani, iar Barițiu, Ioan (Trifu) Maioreșcu, Treboniu Laurian, Papiu-Ilarian sau Aron Pumnu abia împliniseră 30 de ani.

Avram Iancu avea doar 24 de ani, și tocmai în el, cel mai tânăr dintre conducători, poporul își puneă în mod instinctiv speranța.

Deși au încercat să împiedice și să limiteze amploarea manifestației, autoritățile au fost nevoite să recunoască ordinea în care s-a desfășurat întrunirea. Mulțimea a rostit jurământul de credință față de națiunea română, față de patrie și față de împăratul de la Viena, adoptând totodată programul în 16 puncte al revoluției române, document intitulat *Petițiunea națională*⁷. Programul adoptat, în alcătuirea căruia se implicase și Avram Iancu, se înscria în spiritul concepției romantice despre națiune și stat, asemenea altor programe din cadrul revoluției democratice europene. De altfel, documentul a devenit reper în lupta de emancipare românească până la Marea Unire din 1918, în derularea acesteia înscriindu-se, printre altele, *Pronunciamentul de la Blaj* (o declarație politică adoptată în 3/15 mai 1868, la împlinirea a 20 de ani de la marea adunare de la Blaj), formarea partidelor naționale românești (1869), iar mai apoi, fondarea Partidului Național Român (1881) și Memorandumul Transilvaniei din 1892.

În 1851, la cea de-a treia aniversare a zilei de 15 mai 1848, sărbătorită la Paris, Nicolae Bălcescu, care petrecuse timp de o lună în Munții Apuseni, ocrotit și sprijinit cu bani de către Avram Iancu, glorifică printr-un discurs avântat amintirea memorabilei zile, exclamând: „*Zi de lumină, de libertate și de mărire română, te pomenim și te serbăm cu drag! Tu minunași lumea și arătași că nația română e matură, vrednică de libertate, vrednică de a intra în frăția cea mare a națiilor. În anele românilor altă zi nu strălucește mai frumos decât tine și cea asemenea ție, sora ta iubită, ziua de 11 Iunie 1848 a poporului din București. Te pomenim și te serbăm cu drag, o, zi măreață, căci întâiași dată auzirăm atunci un popor întreg răspunzând celor ce-i vorbeau de unirea Transilvaniei cu Ungaria, prin această strigare: Noi vrem să ne unim cu Țara!*”⁸.

Ungurii și sașii și-au dat seama de consecințele inevitabile ale amplei mișcări populare din mai 1848. Mărturie stau memoriile contelui Dionisie Bánffy, în care manifestația este numită *Un meeting valah*, o adunare *vinovată* a cărei „program politic nu era altul decât întemeierea apropiată a unui stat valah, liber și independent”⁹. Iar poezia în 5 strofe, care a circulat imediat după 1848 printre sașii orașelor transilvane, exprima groaza cu care aceștia se gândeau la momentul în care legăturile cu Viena împărătească vor fi încetate, iar privilegiile lor seculare nu vor mai exista, fiind siliți a îngenunchea în fața unui „nou Decebal”¹⁰.

Urmând exemplul transilvănenilor, românii din Banat care studiaseră dreptul, sub conducerea lui Eftimie Murgu, votează și ei în iunie 1848 o rezoluție cerând „egală îndreptățire”.

În cursul verii anului 1848, actele de răzvrătire ale țăranilor români, maghiari și sași, îndreptate împotriva nobilimii, s-au înmulțit. Mișcările sociale au căpătat din ce în ce mai mult un caracter național. În ciuda disputelor maghiaro-austriece, autoritățile ungare au colaborat cu comandamentul militar austriac, pentru a sprijini nobilimea în răspunsul prin forță al acesteia, îndreptat împotriva țăranimii și membrilor Comitetului Național Român din Sibiu, arestând o parte dintre liderii acestuia. Creșterea tensiunilor sociale și naționale din Transilvania, evoluția diferită a revoluției române față de cea maghiară, cât și raporturile diferite ale românilor și ale ungarilor cu Curtea de la Viena au condus la apariția unei situații explozive. Cazărmile celor două regimente de grăniceri românești, aflate la Orlat și Năsăud, au devenit centre de rezistență națională pentru românii transilvăneni. Militarii au refuzat să accepte autoritatea guvernului revoluționar maghiar, revoluția română atrăgând de partea sa ofițerii și soldații celor două unități militare românești de graniță.

Represiunile declanșate împotriva românilor de către nobilimea maghiară au determinat convocarea unei noi adunări naționale la Blaj, între 3/15 și 16/28 august 1848, la care au luat parte circa 60.000 de oameni, mulți înarmați de această dată. Reafirmând programul revoluționar din mai, adunarea respingea ferm încorporarea Transilvaniei în Ungaria, cerând redarea autonomiei provinciei. În memoriul redactat cu ocazia acestei adunări naționale, elita românească a avansat ideea rupturii față de guvernul maghiar și cea a constituirii unui stat românesc autonom, în cadrul Austriei, prin unirea Transilvaniei cu Moldova și Țara Românească. Memoriul, care a fost trimis Parlamentului austriac, era dovada unei acțiuni concertate, venită să salveze statutul politico-juridic al Țărilor Române, aflate în acel moment sub o dublă ocupație.

La început de octombrie 1848, generalul austriac Anton Puchner, comandantul trupelor imperiale din Ardeal, condamnând guvernul revoluționar maghiar și intenția acestuia de anexare a Transilvaniei la Ungaria, proclamă reinstaurarea regimului constituțional austriac. În aceste condiții se declanșează *războiul civil* pe teritoriul transilvan, implicând și românii alături de armata austriacă.

Împreună cu mii de români din Legiunea „Auraria Gemina”¹¹, Avram Iancu ia parte la o serie de operații

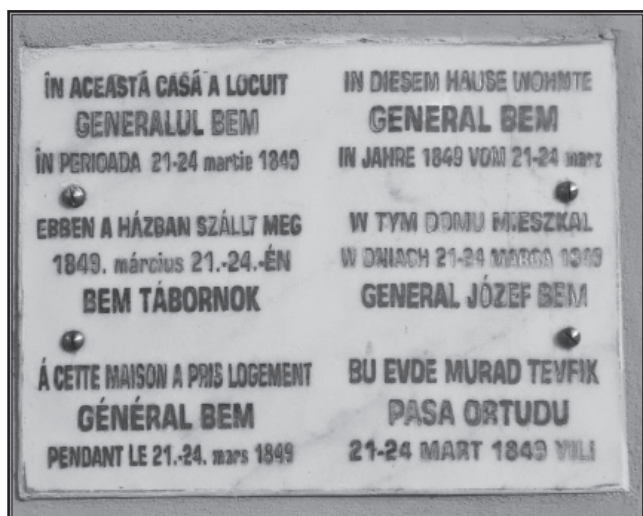

militare desfășurate în Transilvania, alături de armata imperială, intrată în dispute cu trupele revoluționare maghiare, sprijinite la rândul lor de secui. Ungurii refuzaseră acordarea drepturilor politice pentru românii transilvăneni, în timp ce Casa Habsburgică încerca o recunoaștere a acestora ca națiune politică. În zona Apusenilor, Avram Iancu instaurează un așa-zis *Consiliu de război*, cu misiunea de a administra localitățile și a organiza rezistența împotriva ungarilor¹².

În iarna 1848-1849, relațiile dintre revoluționarii români transilvăneni, bănățeni și bucovineni se consolidează, astfel că, la 25 februarie 1849, deputații din Ardeal, Bucovina și Banat înaintează un memoriu noului împărat Francisc Iosif I, în care se cere

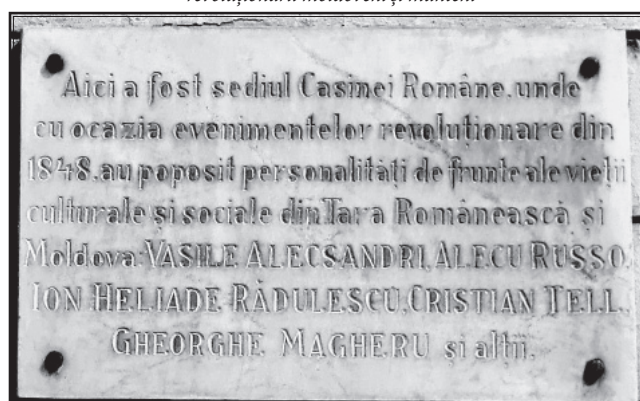
Casa din Piața Sfatului, Brașov, în care a poposit generalul Józef Bem în timpul ocupației din martie 1849

Inscripția de pe casa în care a fost găzduit generalul Józef Bem

Casa din str. Poarta Schei, nr. 3 din Brașov, în care s-au adunat revoluționarii moldoveni și munteni

Inscripția de pe casa din str. Poarta Schei nr. 3

unirea tuturor românilor din Imperiul Habsburgic și federalizarea monarhiei pe baze revoluționare.

Armata maghiară, condusă de controversatul general polonez Józef Bem, și revoluționarii unguri au reușit să învingă regimentele austriece și să ocupe cea mai mare parte din Transilvania, până în luna martie 1849, excepție făcând regiunea Alba Iulia, rămasă sub controlul austriac, și Munții Apuseni, apărați de moșii lui Avram Iancu. Aici, în ciuda aprigelor confruntări de la Abrud, Ponor și Fântânele, armata populară a lui Iancu, bucurându-se de o largă susținere și popularitate printre români, obține victorie după victorie împotriva trupelor maghiare, hotărâte să cucerească ultimul bastion al rezistenței românești.

În teritoriile ocupate de unguri, începe teroarea îndreptată împotriva țăranilor și cărturarilor români. În mai 1849, la Cluj, pastorul sas (filoromân) Stephan Ludwig Roth¹³ este împușcat, fapt care conduce la înrăutățirea fără precedent a relațiilor dintre revoluționarii români și cei maghiari. Deși doi dintre cei mai buni colaboratori ai lui Iancu, Petru Dobra și Ioan Buteanu, sunt prinși și executați și ei de un detașament maghiar, rezistența din Apuseni a rămas neînvingă.

Pentru că luptele dintre români și unguri slujeau în fond intereselor Imperiului Habsburgic, o seamă de intelectuali români refugiați din Țara Românească și Moldova, precum Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, Gheorghe Magheru sau Cezar Bolliac, dar și unguri și secui au încercat să realizeze o apropiere între cele două națiuni, acțiune care s-a lovit de lipsa de înțelegere a lui Kossuth. Abia la 14 iulie 1849, s-a semnat la Seghedin, de către acesta din urmă, Bălcescu și Bolliac un proiect în 18 puncte, ce cuprindea o declarație de principiu, venită să recunoască românilor drepturi naționale minime. Era însă prea târziu. Temându-se că va fi învinsă, monarhia habsburgică a chemat în sprijin trupele ruse aflate în Principatele Dunărene încă din vara anului 1848. Armata țaristă intră în Transilvania și are o primă victorie la Albești (Sighișoara), unde cade printre alții și marele poet

Statuia lui Avram Iancu din fața Bisericii Kretzulescu din București

maghiar Petöfi Sándor (1 ianuarie 1823–31 iulie 1849). Apoi, la Șiria, în apropiere de Arad, revoluționarii sunt înfrânți la 1/13 august 1849. O parte dintre generali unguri sunt prinși și spânzurați, iar Lajos Kossuth și alți conducători maghiari reușesc să fugă în Turcia.

Confruntările românilor și sașilor cu armata revoluționară maghiară, cât și înfrângerea celei din urmă de către armatele austice și rusești au adus cu sine victime și distrugerii ale satelor transilvane, care impresionează prin amploare, brutalitate și tragism. Documentele istorice arată că în confruntările din timpul revoluției peste 40.000 de locuitori ai Transilvaniei, în cea mai mare parte români, au fost uciși, circa 200 de biserici au fost mistuite în flăcări, câteva sute de sate au fost distruse și s-au produs pagube greu de apreciat¹⁴. Violențele și reprimările au afectat pe termen lung relațiile interetnice, nu doar la nivelul elitelor, ci și pentru oamenii de rând, îngreunând conviețuirea firească în cadrul comunităților mixte. Neîncrederea și acuzele reciproce, suspiciunile, teama și bănuiala și-au făcut locul în mentalul comunităților de români și unguri, date de amintirea confruntărilor și a violențelor manifestate de o parte și de cealaltă în timpul revoluției¹⁵.

După înăbușirea revoluției, Curtea de la Viena, în atitudinea sa echivocă, a răspuns în parte și cu întârziere la cererile românilor transilvăneni. Astfel, abia în 1853 a luat ființă o mitropolie a românilor uniți; cea ortodoxă se înființează zece ani mai târziu, la finele anului 1863. În același an, este înregistrată recunoașterea românilor ca națiune în Transilvania¹⁶, deși aceasta fusese făcută prin constituția dată de împăratul Franz Josef I la 20 februarie/4 martie 1849, atunci când s-a întrunit *Dieta transilvană* la Sibiu.

Ostilitățile s-au încheiat după luptele sângeroase date în zona orașului Abrud și în alte părți ale Munților Apuseni, pe parcursul anului 1849, iar moșii au fost siliți să renunțe la arme. Cu toate acestea, Avram Iancu a rămas un personaj incomod, atât pentru autoritățile ungare, cât și pentru austriece. Dintr-o eroare sau din exces de zel, la ordinul ofițerului austriac Hoehn, soldații habsburgi l-au arestat chiar, în târgul de la Hălmașiu (Alba Iulia), în decembrie 1849. Eliberat la scurt timp, lui Iancu i s-a oferit drept recompensă o funcție bine remunerată în administrație, pe care, orgolios fiind, a refuzat-o.

Cea mai mare parte a urmașilor celor căzuți în lupte au fost lăsați în voia sorții. Dezamăgit, Avram Iancu refuză orice răsplată, intrând în conflict cu autoritățile împărătești de la Viena. Neîncrederea în politica lui Franz Josef I, care își încalcă cuvântul dat, și reînvierea

comportamentului despotic al împăratului vor fi motive ale tragediei lui Iancu. Bolnav și deprimat, acesta rătăcește mulți ani prin Munții Apuseni, doinind din fluier. Viața sa a luat așadar o turnură tragică după evenimentele petrecute în timpul Revoluției din Transilvania mijlocului de secol XIX.

În vara anului 1852, tensiunile dintre comunitățile de români și cele ungurești continuau să existe, motiv pentru care împăratul Franz Joseph I a decis să ajungă în Transilvania¹⁷. Deși a pregătit întâmpinarea acestuia la Vidra de Sus și în alte locuri, în ziua în care împăratul a ajuns pe Muntele Găina, Iancu nu a mai vrut să-l întâlnească, făcându-l „mincinos”. Nimeni nu a putut explica îndeajuns adevăratul motiv și gestul său. Însă atitudinea sa față de suveran, adăugată la refuzul pe care l-a făcut împreună cu Al. Papiu-Ilarian în a primi decorațiile acordate de împărat, la începutul anului 1851, aveau să-l scoată definitiv din viața publică.

Pe de altă parte, traiul din Munții Zarandului și tratamentul suferit în temniță i-au provocat tuberculoza și i-a ruinat iremediabil sănătatea; bolnav și istovit de puteri, rămăsese în grija părinților. Ajuns în patima băuturii, depresiv și cu probleme pulmonare grave, Avram Iancu a fost găsit mort, la doar 48 de ani, în tinda casei brutarului Ioan Stupină din Baia de Criș, în dimineața zilei de 10 septembrie 1872. Trei zile mai târziu, moșii l-au înmormântat în cimitirul din Țebea, sub gorunul numit al lui Horea, alături de mormântul lui Ioan Buteanu. În revista *Transilvania* din acel an, George Barițiu consemna: „Avram Iancu, mort pentru societatea contemporană, va viețui în memoria noastră și a tuturor generațiilor care ne vor succede nouă, până când istoria omenerii va avea să mai consemne câte ceva din viața națiunii daco-românești”¹⁸.

Fruntașul pașoptist trecuse în viața veșnică întristat și dezamăgit de „un hoț de împărat”¹⁹ și de judecata greșită a contemporanilor săi, fără să-și fi văzut în timpul vieții pământești năzuințele naționale împlinite. Cu toate acestea, Avram Iancu a fascinat istoriografia românească încă din secolul XIX, privit de români precum un mântuitor, mănănat în lupta pentru binele națiunii sale de harul dreptății umane. Soarta sa tragică s-a împletit cu drama poporului dezamăgit și oropsit. Dar lupta sa eroică pentru cauza neamului românesc avea să-și găsească o strălucită împlinire însă în actul unirii de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918.

La un veac de la nașterea lui Avram Iancu, Academia Română a decis, în ședința sa plenară din 26 mai 1924, să-l comemoreze în cursul acelei sesiuni pe Crăișorul Munților, al cărui centenar urma să se prăznuiasă la Țebea, la Vidra și la Cămpeni. În același

13 iulie 2024. Ceremonia de dezvelire a plăcii comemorative de la Casa memorială Avram Iancu

an, apare monumentală lucrare *Avram Iancu*, scrisă de renumitul profesor și istoric Silviu Dragomir. Este cel care, referindu-se la drama lui Iancu, va nota în inegalabila monografie: „nu-l avem mai puțin drag în starea-i de deplâns de cum îl admirăm în perioada de mărire”²⁰.

An de an, pe 10 septembrie, la Țebea, românii se adună spre a comemora moartea Crăișorului Munților. Admirat și respectat de către toți cei ce simt și trăiesc românește, tribunul revoluției ardelenne de la 1848-1849, Avram Iancu, este omagiat și slăvit în sunetul inconfundabil al tulinicelor, care par să cheme la luptă nația română.

Armata română l-a păstrat mereu la loc de cinste, în memoria sa colectivă, pe Avram Iancu, tânărul avocat pașoptist, luptător pentru drepturile românilor. *Marșul lui Iancu*, ale cărui versuri au fost publicate de George Barițiu în propria revistă la 12 decembrie 1849 și care a fost pus pe note de Nicolae Begnescu, luptător și el în Legiunea „Auraria Gemina”, a devenit un imn al românilor ardeleni încă din acele timpuri, dar a însuflețit peste veacuri și trupele române, în al căror repertoriu a intrat definitiv.

În anul 2024, la împlinirea celor două veacuri de la nașterea Crăișorului Munților²¹, pe lângă manifestările culturale, militare și religioase închinare cinstirii

jertfei și memoriei acestuia, promoției de absolvenți ai academiilor militare și ai colegiilor naționale militare din România i s-a conferit denumirea onorifică „*Promoția Avram Iancu 200*”.

Fie ca testamentul lui Avram Iancu să fie mereu împlinit: „*Trăiască în veci națiunea română fericită!*”

BIBLIOGRAFIE:

1. Constantin C. Giurăscu, Dinu C. Giurăscu, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.

2. Ion Lupaș, *Istoria unirii românilor*, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, București, 1937.

3. Ion Lupaș, *Din istoria Transilvaniei*, Editura Eminescu, București, 1988

4. Ioan-Aurel Pop, *Istoria României moderne*, Editura Ideea Europeană, București, 2019.

5. Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria ilustrată a Transilvaniei*, Editura Litera, București, 2023.

6. Mihail Popescu, *Sinteză din Istoria românilor și Geografia României*, ediția a II-a, Editura Cugetarea - Georgescu Delafras, București, 1940.

7. Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor, povestită celor tineri de Neagu Djuvara*, Editura Humanitas, București, 1999.

8. Silviu Dragomir, *Avram Iancu. O viață de erou*, ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024.

Avram Iancu - Symbol of the Romanians' Struggle for Freedom and Unity

Colonel Cezar Cucos

Abstract: Avram Iancu was born in Vidra de Sus commune, in 1824. He studied to become a lawyer at the Faculty of Law in Cluj and at the „Royal Board” in Târgu Mureș. Since his youth, he will be involved in the struggle to obtain national political rights for Romanians in Transylvania, actively participating in the Great National Assembly in Blaj and the revolution of 1848-1849. Arrested, tortured and deeply disappointed by the policy pursued by Franz Josef I, he will refuse to meet him, thus leaving political life. Ill he died on September 10, 1872, in Baia de Criș, being buried in the Cemetery in Țebea, under Horea's common oak.

Keywords: Avram Iancu, 1824-1872, Blaj, revolution 1848-1849, Țebea.

NOTE

¹ Statul Major al Forțelor Terestre.

² Pădurar (lat. *silvanalis gornico*).

³ Primar (lat. *judex dominalis*).

⁴ Silviu Dragomir, *Avram Iancu. O viață de erou*, ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024, pp. 5-6.

⁵ *Ibidem*, p. 7.

⁶ Organizație de coordonare a revoluției românilor din Transilvania, în 1848.

⁷ Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria ilustrată a Transilvaniei*, Editura Litera, București, 2023, p. 275.

⁸ Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, ediția Alexandru I. Odobescu, București, 1878, p. 538.

⁹ Ion Lupaș, *Din istoria Transilvaniei*, Editura Eminescu, București, 1988, p. 167.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Una dintre cele cincisprezece legiuni românești, organizate după modelul roman, între 1848-1849, pentru a lupta împotriva trupelor maghiare din Transilvania.

¹² Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Op. cit.*, p. 282.

¹³ Stephan Ludwig Roth (n. 24 noiembrie 1796, Mediaș - d. 11 mai 1849, Cluj), profesor și pastor luteran din Transilvania, gânditor umanist

și istoric. La 4 iulie 1820, a obținut titlul de doctor al Universității din Tübingen, cu o teză revoluționară pentru acea vreme, intitulată *Esența statului*. În timpul Revoluției din 1848, a fost numit, din partea Universității Naționale Săsești, comisar de Dumbrăveni și ulterior la Cetatea de Baltă, pentru organizarea apărării sașilor din acele localități împotriva trupelor maghiare.

¹⁴ Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Op. cit.*, p. 287.

¹⁵ Odată cu înființarea dualismului Austro-Ungar în 1867, Transilvania a intrat sub administrarea ungarilor. Astfel, românii transilvăneni au avut mult de suferit din partea autorităților maghiare, până la Marea Unire din 1918.

¹⁶ În 1861, la Sibiu, ia ființă Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român „ASTRA”, sub conducerea lui Andrei Șaguna și Timotei Cipariu, cu rol însemnat în emanciparea culturală și politică a neamului românesc din Transilvania.

¹⁷ Călătoria a început la 18 iulie 1852, prin vizitarea orașului Orșova, unde împăratul a ajuns cu vaporul, pe Dunăre.

¹⁸ Silviu Dragomir, *Op. cit.*, p. 12.

¹⁹ *Ibidem*, p. 8.

²⁰ *Ibidem*, p. 461.

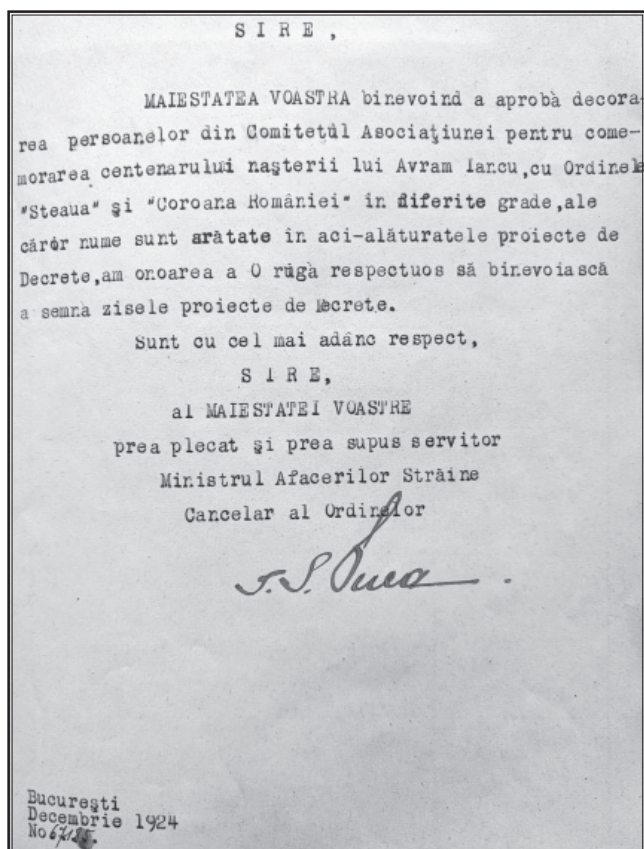
²¹ Prin lege, anul 2024 a fost instituit ca „*Anul Avram Iancu*”.

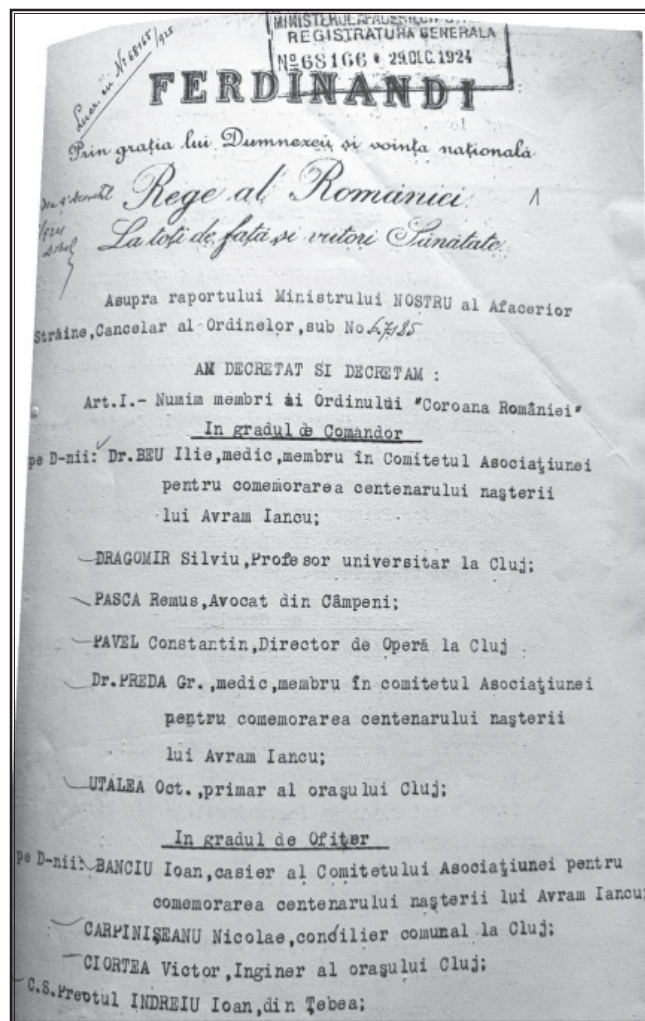
ORDINUL „COROANA ROMÂNIEI” CONFERIT ÎN 1924 UNOR OFICIALI ȘI UNOR MEMBRI ÎN COMITETUL PENTRU COMEMORAREA CENTENARULUI NAȘTERII LUI AVRAM IANCU

Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS¹

Urmare a raportului lui I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 67.185 din decembrie 1924², regele Ferdinand I a semnat în București, la 23 decembrie 1924, Decretul nr. 4.200³, prin care a numit ca membri ai Ordinului „Coroana României” în gradul de Comandor pe: dr. Beu Ilie, medic, membru în Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu; Dragomir Silviu, profesor universitar la Cluj; Pasca Remus, avocat din Câmpeni; Pavel Constantin, director de operă la Cluj; dr. Preda Gr., medic, membru în Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu și Utelea Oct., primar al orașului Cluj.

Raportul lui I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 67.185 din decembrie 1924 (Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale)

Decretul Regal nr. 4.200 din 23 decembrie 1924 (prima pagină); (Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale)

În gradul de Ofițer pe: Banciu Ioan, casier al Comitetului Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu; Carpinășeanu Nicolae, consilier comunal la Cluj; Ciortea Victor, inginer al orașului Cluj; C.S. Preotul Indreiu Ioan din Tebea; dr. Macaveiu Brutud, medic din Câmpeni; Micu Ioan, director școlar din Abrud; Miron Oct., prim-pretor la Huedin; Moceanu Emanuel, prim-pretor la Cluj; Oncu Nerva, avocat din Baia-de-Criș; Petrescu Horia P., secretar literar din Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram

Iancu; Popescu Aurel, comerciant, membru în Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu; Poponea Gheorghe, industriaș, membru în Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu; Popovici Ios., prim-pretor la Brad, județul Hunedoara; Simu Oct., subprefect la Cluj; dr. Motara Vicențiu, prim-pretor.

În gradul de Cavaler pe: Baila Nicolae, director artistic în Comitetul pentru

Ordinul „Coroana României” în gradul de Comandor (avers și revers);
(Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale)

lui Avram Iancu; Negru Nic., notar al comunei Albac; Neugebauer Fr., arhitect din Sibiu; C.S. Preotul Nicola Gr., din Vidra-Medie; Pop Ioachim, învățător în comuna Peneș, județul Cojocna; Roșca Victor, funcționar din Sibiu; Russu Ioan, subrevizor la Brad, județul Hunedoara; Simtion Constantin, bibliotecar al Comitetului Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram

Iancu; Toader Alex., primar al comunei Vidra-de-Sus și Wagner Rudolf, arhitect din Hunedoara⁴.

Ordinul „Coroana României” a fost instituit prin Legea nr. 1.244 din 10 mai 1881⁵, cu scopul de a recompensa serviciile aduse statului. Potrivit Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului Coroana României⁶, „Ordinul „Coroana României”: „este o cruce cu brațe egale; fiecare braț este de smalț roșu, având împrejur o dungă de smalț alb; între brațe cifra regelui. În mijlocul crucii, în față și în dos, este un medalion de smalț roșu, cu un cerc de smalț alb, împrejurul medalionului. Pe smalțul roșu, în față, se află coroana regală, de oțel (făurită din metalul unuia dintre tunurile luate ca trofee de la inamic, în bătălia de la Plevna de la 28 noiembrie 1877), iar pe

Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer (avers și revers);
(Sursa: colecționarul Nelu Aldea)

comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu; Corchesiu Gh., primar al comunei Câmpeni; Iancu Nic., proprietar din comuna Ponor; Iancu al lui Gheorghe Ios., of. silvic din Vidra-de-Jos; C.S. Preotul Iancu Mihail, din Vidra-de-Jos-Poeni; Iancu a Popei Ios., of. silvic din Vidra-de-Sus; Mora Aur, prim-notar la Cluj; Mureșanu Iuliu, subrevizor al județului Cojocna; Neagoe Ioan, conferențiar din Comitetul Asociațiunii pentru comemorarea centenarului nașterii

Ordinul „Coroana României” în gradul de Cavaler (avers și revers);
(Sursa: Muzeul Jandarmeriei Române)

cercul de smalt alb este scris, în partea de sus: **PRIN NOI ÎNȘINE**, iar în partea de jos: **14 MARTIE 1881** (data proclamării regatului). Reversul (dosul) medalionului poartă scris, la mijloc, pe smaltul roșu, în linie orizontală: **10 MAI** (data încoronării) și împrejur, pe cercul de smalt alb: **1866 – 1877 – 1881** (datele respective ale suirii pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). Cifra regală, între brațele crucii, ca și montura crucii, este de argint pentru Cavaleri și de aur pentru celelalte

grade. Diametrul crucii este de 40 mm pentru Cavaleri și Ofițeri și de 60 mm pentru Comandori și Mari-Ofițeri. Însemnele Ordinului Coroana României sunt atârinate de o panglică moară, de culoare albastru-închis, cu câte o dungă pe fiecare margine de culoarea oțelului, dunga lată de 6 mm la Cavaleri și Ofițeri; de 8 mm la Comandori și Mari-Ofițeri și de 20 mm la Mar-Crucii... Panglica la Comandori și Mari-Ofițeri este lată de 45 mm și de o lungime egală cu periferia gâtului”⁷.

The „Crown of Romania” Order conferred in 1924 to some Officials and some Members of the Committee for the Commemoration of the Centenary of Avram Iancu’s Birth

Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Ph.D.

Abstract: In 1924, at the proposal of I.G. Duca, King Ferdinand I conferred the „Crown of Romania” Order to some personalities who contributed to the organization and unfolding of the festivities that took place with the occasion of the centenary of Avram Iancu’s birth. The „Crown of Romania” Order was established by Law no. 1.244 of May 10, 1881 to reward services made for the country.

Keywords: 1924, „Crown of Romania” Order, 1881, centenary, Avram Iancu.

NOTE

¹ Arhivele Naționale ale României.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 265/1924.

³ Publicat în „Monitorul Oficial” nr. 25 din 1 februarie 1925, p. 977.

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 265/1924.

⁵ Aflată, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642.

⁶ Decret Regal nr. 3.506 din 11 octombrie 1906; vezi actul normativ, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642.

⁷ Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Decorație primită în 1918 de Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Miron Cristea și Iuliu Hossu*, în „Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana”, vol. XIV, 100 de ani de administrație arădeană, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2019, pp. 471-475; idem, *Decorație primită de George Pop de Băsești, Teodor Mihali și Ștefan Cicio-Pop* (1918), în „Analele Aradului”, Colecția „Astra Arădeană – 1863”, anul V, nr. 5, Supliment, Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2019, pp. 119-129; idem, *Decorație de la 1922 conferită notarului de la Prefectura județului Sălaj*, în „Caiete Silvane”. Revistă de cultură sub egida Uniunii Scriitorilor din România, nr. 199, august 2021, p. 38; idem, *Decorație conferită lui Feneș Dionisie din Făget* (1922), în „Restituiri bănațene”, IX, Societatea de Științe Istorice din România - Filiala Lugoj, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, pp. 247-253; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit unor comercianți din județul Mehedinți* (1922), în „Cronica de Severin”, anul X, nr. 339, 19 octombrie 2021, p. 7; idem, *Două decorații conferite Episcopului Visarion Puiu* (1912, 1924), în „Muzeul Presei Românești”, anul I, nr. 4, noiembrie 2021, pp. 14-16; idem, *Decorație conferită prim-președintelui Tribunalului Buzău* (1922), în „Analele Buzăului”. Buletin științific al Muzeului Județean Buzău, XIII, Buzău, 2021, pp. 163-168; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit unui deputat al Colegiului III Ialomița* (1897), în „Helis”, anul XX, nr. 1-2-3 (222-223-224), ianuarie-februarie-martie 2022, Editor Asociația culturală Helis, p. 19; idem, *Decorație conferită președintelui Comunității Israelite din Cernăuți* (1922), în „Studia Iudaica Aradensis”, VII / 2022, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, pp. 195-196; idem, *Decorație acordată în 1922 comandantului sergenților din Arad*, în „Gutenberg Universul Cărții”, publicație trimestrială editată de Editura Gutenberg Univers Arad - România, anul XIV, nr. 52, septembrie 2022, pp. 24-26; idem, *Decorații conferite în 1922 unor funcționari și unor lucrători de la Monitorul Oficial și Imprimeria Statului*, în *Monitorul Oficial, 190 de ani de la apariție*, București, Monitorul Oficial R.A., 2022, pp. 27-39; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit lui*

Bogdan Petriceicu Hasdeu (1882, 1886), în „Revista Arhivelor”, XCV (2018), nr. 1-2, pp. 7-13; idem, *Ordinul „Coroana României”, acordat în 1905 prim-rabinului din București*, în „Realitatea Evreiască”, anul LXV, nr. 620-621, 1-31 decembrie 2022, p. 8; idem, *Ordinul „Coroana României” acordat în 1897 președintelui Camerei de Comerț din Brăila*, în „Analele Brăilei”, Serie Nouă, anul XXII, nr. 22, Brăila, 2022, pp. 77-90; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit în 1915 lui George Enescu*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, anul VII, nr. 79, ianuarie-februarie 2023, p. 47; idem, *Decorație conferită episcopului Aradului în 1926*, în „Studia Theologica et Historica Aradensis”, anul V, nr. 5, 2023, pp. 36-43; idem, *Ordinul „Coroana României” decernat în 1923 directorului Școlii inferioare de meserii din Giurgiu*, în „Sud”. Revistă editată de „Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu”, anul XXVII, nr. 3-4 (264-265), martie-aprilie 2023, p. 29; idem, *Decorație conferită în 1921 unor președinți și unor procurori generali de la Curțile de apel din Cluj, Oradea-Mare, Târgu Mureș și Timișoara și de la Tribunalul din Sibiu*, în „Pro Lege”, Serie Nouă, anul XXXIII, nr. 1/2023, pp. 222-226; idem, *Decorații pentru ziariști* (II), în „UZP”, nr. 29, 2023, p. 54; idem, *Ordinul „Coroana României” decernat în 1904 secretarului primăriei și polițaiului orașului Târgu-Jiu*, în „LITUA”. Studii și cercetări, XXV, Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu, 2023, pp. 209-213; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit în 1922 secretarilor generali ai Ministerului de Interne și Consiliului de Miniștri*, în „Pentru Patrie”, editată de Ministerul Afacerilor Interne, nr. 8, 2023, pp. 48-49; idem, *Ordinul „Coroana României” conferit în 1923 unui subvizor școlar la Oradea-Mare*, în *In Memoriam Sever Dumitrașcu*, coordonatori: Florin Sfrengu, Florina Ciure, Editura Muzeului Țării Crișurilor / Ratio et Revelatio, Oradea, 2023, pp. 345-356; idem, *Decorații conferite mitropolitului Iosif Naniescu în perioada 1877-1882*, în „Mănăstirea Strâmbu-Găiseni. Studii și Cercetări”, II, coordonator: Monahia dr. Benedicta Moldovan, Editura Sud, Bolintin Vale, 2023, pp. 134-159; idem, *Decorație conferită în 1887 unui senator din Bacău*, în „Plumb”, anul XX, nr. 204, martie 2024, p. 10; idem, *Decorații primite de jandarmii români în urmă cu o sută de ani*, în volumul Conferinței Științifice Jandarmeria Română – tradiții și perspective, ediția a XI-a, Editura Ministerului Afacerilor Interne, Bucharest, Romania, 2024, pp. 59-73; idem, *Despre decorația conferită în 1897 lui Ștefan Sihleanu*, în „Cronica Timpului”, anul X, nr. 108-109, ianuarie-februarie 2024, p. 10; idem, *Decorație conferită, în 1920, unui fost comisar în Prefectura Poliției Capitalei*, în „Poliția Capitalei”, anul XXXII, aprilie-iunie 2024, p. 40; idem, *Două decorații românești conferite lui Remus Boteanu* (1889, 1894), în vol. *Forumul național cultural „Brâncoveniana”*. Ediția a VI-a. Potlogi. Palatul Brâncovenesc. 2024, coordonatori: Valentina Vasile, George D. Piteș, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2024, pp. 15-26.

SILVIU DRAGOMIR – BIOGRAF AL LUI AVRAM IANCU

Dr. Luminița GIURGIU¹

Dr. Teodora GIURGIU²

Silviu Dragomir

Silviu s-a născut la 13 martie 1888, în localitatea Gurasada, județul Hunedoara, în familia Reghinei (născută Ciora, decedată în 1922, la Sibiu) și a lui Simion Dragomir (decedat în 1907, în comuna Gurasada). Tatăl său a fost de profesie notar comunal la Ilia, județul Hunedoara și membru

al Adunării Eparhiale a Mitropoliei Ortodoxe a Sibiului între 1897 și 1918. Silviu a avut un frate - Alexandru, de profesie avocat.

„În familia notarului Dragomir domnea o atmosferă creștin-ortodoxă exemplară, cei doi copii, Silviu și Alexandru, beneficiind de o educație aleasă, al cărui centru de greutate era axat pe accentuarea permanentă a sentimentelor de dragoste față de neam și de atașament la valorile promovate de credința străbună”³.

Silviu s-a căsătorit cu Florica, născută Banciu; nu au avut urmași.

Silviu a urmat cursurile Liceului românesc din Blaj (1897-1903) și ale Gimnaziului Ortodox Național Sârbesc din Novi Sad (1903-1905), unde a studiat limbile slave. În anul 1909 a absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți, devenind doctor în Teologie în anul 1910. Și-a continuat studiile de istorie la Universitățile din Viena (1909-1911) și din Moscova (1910-1911)⁴.

În acest timp a studiat în arhive documente privind revoluția din 1848-1849, istoria ortodoxiei în Transilvania, precum și la relațiile bisericii ortodoxe stabilite cu alte biserici. Pe lângă acestea, în elaborarea lucrărilor a folosit și un număr mare de documente identificate în arhivele Mitropoliei și episcopioilor ortodoxe din Transilvania.

A fost un bun cunoscător al limbilor maghiară, germană, sârbă și rusă.

Reîntors în Transilvania, a ocupat postul de profesor de istorie bisericească, limba română și religie la Seminarul „Andreian” din Sibiu⁵ (1911-1919), apoi pe cel de profesor al Facultății de Litere și Filozofie din Universitatea din Cluj, unde a predat cursuri referitoare la istoria popoarelor din sud-estul Europei (1918-1947). A îndeplinit funcțiile de prodecan (1926-1927), decan (1925-1926) și prorector al acestei instituții de învățământ.

De asemenea, a condus Seminarul de Studii Sud-Est Europene și revista „Revue de Transylvanie” (apărută în anul 1943).

Silviu Dragomir a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, ca secretar al acesteia, fiind ales notar al Marelui Sfat Național Român, la 2 decembrie 1918⁶. Ca membru al Consiliului Dirigent a îndeplinit funcțiile de director pentru învățământul superior și șef al biroului de presă.

A fost membru al mai multor partide politice: Partidul Național Român, Partidul Poporului, Partidul Național Agrar, Frontului Renașterii Naționale și al Partidului Național Creștin.

A fost ales deputat din partea Partidului Poporului (1926) și din partea Frontului Renașterii Naționale (1939), al cărui secretar general a fost începând cu 20 ianuarie 1939.

A deținut demnitatea de ministru secretar de stat în mai multe guverne (guvernul Octavian Goga: 1937-1938; Miron Cristea: 1938-1939; Armand Călinescu: 1939; Gheorghe Argeșeanu: 1939; Constantin Argetoianu: 1939; Gheorghe Tătăreanu: 1939-1940), răspunzând îndeosebi de minoritățile naționale⁷.

Silviu Dragomir participat la Consiliul de Coroană, din iunie 1940, când s-a discutat ultimatumul sovietic cu privire la cedarea necondiționată a Basarabiei și a Nordului Bucovinei. A fost printre puținii demnitari care au votat împotriva dezmembrării fără rezistență a României. În august același an, alături de Mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, împreună cu alți câțiva miniștri ai guvernului, s-a pronunțat împotriva Dictatului de la Viena prin care a fost cedat Ardealul de Nord.

Revenind la activitatea sa științifică, remarcăm că la 26 mai 1916, Silviu Dragomir a fost ales membru

corespondent al Academiei Române o dată cu Mihail Sadoveanu, fiind considerat cel mai tânăr de pe continentul european, iar din anul 1928, membru titular, deținând funcția de președinte al Secției de Istorie. Eliminat în anul 1948, alături de alte mari personalități, ca Simion Mehedinți, Alexandru Lapedatu (secretarul general al vechii Academii), Ioan Lupaș, Ion Nistor, Dimitrie Gusti (președintele academiei în momentul epurării), Pantelimon Halippa, Onisifor Ghibu, Zenobie Păclișanu, Constantin Rădulescu-Motru (fost președinte al Academiei), Lucian Blaga etc., a fost repus în drepturi ca membru titular al academiei în anul 1990. De menționat că a primit premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române în anul 1922⁸.

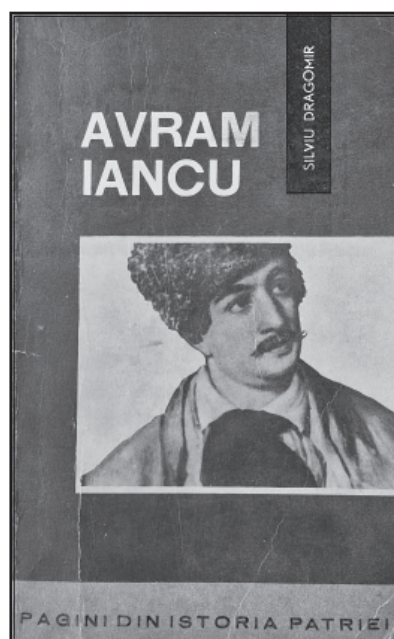
Silviu Dragomir a fost arestat în 1948 și condamnat la 1 an și 6 luni închisoare. La 1 iulie 1949, a fost din nou arestat, fiind judecat în procesul privind Banca Agrară din Cluj, ce aparținuse Partidului Național Țărănesc, unde a fost membru în consiliul de administrație. Inițial a fost încarcerat la Caransebeș, fiind apoi transferat la Sighet (1950). A fost eliberat în anul 1955, după 7 ani cumplăți de temniță, prin amnistia Convențiilor de la Geneva⁹. Rămas fără pensie și cu locuința naționalizată, a locuit într-un apartament în clădirea Institutului de Istorie al Academiei din Cluj¹⁰.

În anul 1957 i-a fost redată pensia, încredințându-i-se conducerea unui colectiv din cadrul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj¹¹.

Până în anul 1947, activitatea sa a fost răsplătită cu înalte distincții dintre care putem enumera: „Coroana României”, „Răspata Muncii pentru Învățământ”, „Leul Alb”, „Meritul Cultural”, „Ordinul Ferdinand I” ș.a.¹².

A trecut la cele veșnice la Spitalul „Cantacuzino” din București, la 23 februarie 1962, fiind înmormântat în Cimitirul „Hajongard” din Cluj, la 27 februarie. Mormântul familiei a fost realizat de arhitectul Mircea Enescu.

Silviu Dragomir a publicat numeroase lucrări privind istoria românilor din Peninsula Balcanică și istoria luptei românilor din Transilvania pentru libertate politică și culturală, deosebit de valoroase sub raport documentar: *Relațiile bisericești ale românilor din Ardeal cu Rusia în veacul al XVIII-lea* (1914); *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul al XVIII-lea* (1920); *Vlahii din Serbia în sec. XII-XV* (1922), *Vlahii și morlăcii. Studiu din istoria românismului balcanic* (1924), *Originea coloniilor române din Istria* (1924), *Documente noi privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul în sec. XV-XVI* (1926-1927), *The Ethnical Minorities*

în Transilvania (1927), *Ion Buteanu, prefectul Zarandului în anii 1848-1849* (1928), *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, 2 vol. (1929-1930), *Vechile biserici din Zarand și ctitorii lor din sec. XIV-XV* (1929), *Nicolae Bălcescu în Ardeal* (1930), *Les Roumaines de Transylvanie à la veille du mouvement*

de résurrection nationale (1938), *La Transylvanie avant et après l'arbitrage de Vienne* (1943), *Vingt-cinq ans après la réunion de la Transylvanie à la Roumanie* (1943), *Andrei Șaguna et Joseph Rajacič* (1943), *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849*, 4 vol. (1944-1946); *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în Evul Mediu* (1959), *Studii privind istoria revoluției române de la 1848* (1989), *Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei*, Cluj-Napoca, 1990, postum¹³.

Monografia lui Avram Iancu a apărut în mai multe ediții. Prima dintre ele- *Avram Iancu*- a apărut postum, fiind tipărită în anul 1965, în colecția „Pagini din istoria patriei” a Editurii Științifice din București, 304 pagini, cu o „Prefață” de Vasile Maciu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România și un „Cuvânt înainte” al autorului. Ea este structurată astfel:

„*Capitolul întâi*: Copilăria lui Iancu; Adolescența; Zori de libertate.

Capitolul al doilea: Primăvara lui 1848; Tribunalul Poporului.

Capitolul al treilea: Unica soluție: lupta cu armele în mâini; prefectura din munți; Cele dintâi lupte.

Capitolul al patrulea: Prietenul fărnaric; Victoria nobilimii maghiare; Cetatea din munți.

Capitolul al cincilea: Misiunea deputatului Dragoș; Iancu și Hatvani; Drama lui Dragoș; Înfrângerea lui Hatvani; Moartea lui Buteanu.

Capitolul al șaselea: Iancu și Kemény Farkas; Fîntinele; Oastea moșilor și comandanții ei.

Capitolul al șaptelea: Iancu și Kossuth; Bălcescu, Iancu și Kossuth; Sfârșitul revoluției ungare.

Capitolul al optulea: Românii din Transilvania și împăratul; Biruința austro-rusă.

Capitolul al nouălea: Lupta împotriva reacțiunii; Iancu și împăratul.

Capitolul al zecelea: Umbra; Sfârșitul”.

În „Cuvânt înainte”, Silviu Dragomir își argumenta demersul: „Figura eroului transilvănean de la 1848 trăiește încă și astăzi, conturată mai mult de legendă decât de cercetarea istoriei critice. Niciunul dintre mănuiitorii de condei din a doua jumătate a secolului trecut nu s-a simțit îndemnat a încerca să-l înfățișeze în lumina realităților vii ale epocii. Scrisorile și actele, rămase după moartea sa fără supravegherea cuvenită, s-au împrăștiat în cea mai mare parte. Posteritatea trebuie să se mulțumească acum doar cu câteva hârtii, salvate de colecționarii epocii. Puținele memorii scrise de tovarășii de arme al lui Avram Iancu, după câteva decenii de la sfârșitul revoluției, nu s-au dovedit pe deplin lămuritoare nici în ceea ce privește problemele de bază, care urmau să fie rezolvate, nici, mai ales, cu privire la rolul personal al eroului în luptele din Munții Apuseni.

Primul studiu închinat memoriei lui apare abia la jumătate de secol după evenimentele furtunoase din 1848. Autorul, Iosif Sterca Șuluțiu, nu respectă însă îndeajuns adevărul istoric. Expunerile și informațiile sale nu se pot întrebuița decât controlate la fiecare pas [Iosif Sterca Șuluțiu, *Avram Iancu (în Transilvania)*, Sibiu, 1897]. Cu prilejul împlinirii unui veac de la nașterea lui Avram Iancu, s-au scris, în 1924, mai multe studii și cărți de popularizare, de: I. Lupaș, N. Buta, Alexandru Ciura, Teodor Mureșan, I. Georgescu și chiar și de autorul prezentei lucrări [Lupaș I., *Avram Iancu (Anuarul Institut. De Istorie Națională)*, Cluj, 1924, III, pp. 1-62; Buta N., *Avram Iancu și epoca sa*, Cluj, 1924; Ciura Al., *Povestire pe scurt a vieții lui Avram Iancu*, Cluj, 1922; Georgescu Ioan, *Avram Iancu. Crâmpoie din viața și din vremea lui*, Sibiu, 1922; Mureșan Teodor, *Vieța și faptele lui de viteză*, Turda, 1924; S. Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1924]. Materialul de informație cunoscut atunci s-a dovedit extrem de sărac, cu totul insuficient pentru a reînvia frământarea revoluționară de la 1848. [...] ne-am străduit, prin studiul neîntrerupt și prin cercetări în arhive, să întregim, înainte de toate, informația privitoare atât la mișcarea revoluționară, cât și la partea ce a deținut-o Avram Iancu în conducerea ei. [...]

Lucrarea de față prezintă deci un text cu totul nou, care se deosebește de vechea redactare atât prin baza documentară mult lărgită, cât și prin concepția după care se interpretează mersul revoluției. Îndoitul rol al

lui Avram Iancu în primăvara anului 1848, ca luptător pentru drepturile națiunii și ca tribun al moșilor, apoi lupta sa în fruntea unei oaste de țărani, acțiunea politică de mai târziu fie pentru a stabili o împăcare cu revoluționarii maghiari, fie pentru a realiza solidaritatea tuturor forțelor democratice, preconizată de Nicolae Bălcescu, precum și atitudinea sa față de împăratul care își nesocotește cuvântul dat, expuse toate în temeiul documentației lărgite, arată cu multă claritate locul ce-l ocupă Avram Iancu în revoluția de la 1848.

În expunerea ce urmează, având în mod normal caracterul unei cercetări științifice și al unei analize critice, acordăm totdeauna preferință adevărului istoric, stabilit în temeiul mărturiilor autentice. Faptele povestite, ideile și declarațiile atribuite lui Iancu, aprecierile contemporanilor le reproducem și le interpretăm după documentele emaneate în timpul revoluției. Știrile de mai târziu le înregistrăm doar pentru a proiecta o lumină mai deplină asupra personalității eroului și a împrejurărilor din viața lui particulară. [...]

Dar luptele din Munții Apuseni nu formează decât un capitol din marea mișcare revoluționară. Pentru a cunoaște mai bine împrejurările istorice care i-au dat lui Iancu un rol de frunte și i-au impus lupta grea și plină de răspunderi, am fost siliți, nu o dată, să ne ocupăm de legăturile sale cu ceilalți conducători ai românilor din Transilvania și, în linii mari, chiar de desfășurarea evenimentelor revoluționare din Ungaria. Spre paguba atât a unora, cât și a celorlalți, românii și maghiarii n-au reușit, în anii 1848 și 1849 să lupte pe un front comun împotriva despotismului asupritor. Politica naționalistă a guvernului de la Pesta, sprijinită de nobilimea maghiară din Transilvania, a nesocotit faptul că dreptul de a hotărî asupra sorții acestei provincii îl aveau nu un grup restrâns de privilegiați, ci masele largi ale populației, a cărei majoritate covârșitoare o formau românii¹⁴.

Cea mai recentă reeditare este „*Avram Iancu. O viață de erou*”, ediția a II-a (aniversară, cu text integral), studiu introductiv și notă asupra ediției de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș, „Cuvânt de prețuire” de Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, prefată de Liviu Maior. Omagiu editorial *Eroului deplin al națiunii române*, la 200 de ani de la naștere, sub egida: Academia Română, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Centrul de Studii Transilvane, Consiliul Județean Hunedoara, Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara - Deva, Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, Fundația Transilvania Leaders Cluj, Centrul de Studii

Interdisciplinare „Silviu Dragomir, Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu” din România și Asociația Școala Ardeleană de Editare și Promovare a Cărții. Editorii - Ioan Bolovan și Sorin Șipoș - au explicat demersul lor în „Notă asupra ediției”: „Am optat să ne abatem de la

titlul, forma și structura ediției din 1965, bazându-ne pe numeroasele variante de lucru aflate în *fondul Silviu Dragomir* al arhivei de la Deva. Astfel, în dosarele 50, 51 și 53 se găsesc două manuscrise olografe ale istoricului, denumite de noi ca variantele 1 și 2 din lucrarea manuscrisă, iar în dosarele 52, 56 și 57 se găsesc trei variante dactilografiate ale aceleiași lucrări. O variantă finală a monografiei, pregătită de autor pentru tipar, se găsește în dosarul cu numărul 54. După analizarea și compararea diferitelor variante de lucru cu varianta definitivată pentru tipar în 1958 și cu lucrarea publicată la Editura Științifică, în 1965, putem să identificăm etapele parcurse de Silviu Dragomir în redactarea manuscrisului și să precizăm cât s-a implicat factorul politico-ideologic în versiunea finală. Referenții editurii au intervenit asupra textului, după moartea autorului, în unele chestiuni de fond și de formă. Aceste intervenții ale editorului Vasile Maciu, în ediția din 1965, le-am corectat prin verificarea și compararea lor cu varianta de manuscris predată de autor editurii spre publicare. De asemenea, am introdus toate cuvintele, expresiile și frazele prezente în lucrarea manuscrisă, dar eliminate în ediția din 1965 din motive ideologice. Prin urmare, considerăm că ediția de față este ceea ce și-a dorit autorul să fie tipărit, păstrând însă și o parte din notele sale cu trimitere la clasicul marxismului, lucrarea fiind scrisă în spiritul epocii, tocmai pentru ca lectorul de azi să observe imixtiunile ideologice în scrisul istoric. Față de ediția din 1965, când s-a folosit noțiunea Transilvania în loc de Ardeal, noi am propus forma *Ardeal*, așa cum este în manuscris, iar termenul/conceptul de *popor*, introdus de editorul din 1965, l-am readus la forma *națiune*, folosită de Dragomir. Am înlocuit cuvinte sau expresii din prima

ediție cu cele din manuscris (*cete* - *gloate*, *lagăr* - *loagăr*, *atenție* - *atențiune*, *considerație* - *considerațiune*, *concesie* - *concesiune* ș.a.) și am păstrat formele vechi ale substantivelor în cazul dativ/genitiv (*națiunei*, *limbei*, *reacțiunei* ș.a.), precum și scrierea numelor românești și a localităților (*Papiu Ilarianu*, *Ilie Măcelariu*, *Târgul Mureșului*, *Abrud sat* ș.a.), pentru a reda parfumul unor formulări din fondul vechi al limbii române. De asemenea, am corectat tacit greșeli de dactilografiere, punctuație, dezacorduri și am intervenit selectiv în ortografia vremii (*în deosebi* - *indeosebi*, *de loc* - *deloc* ș.a.) pentru a nu îngreuna lectura. Am considerat de cuviință și inversarea titlului original (*O viață de erou: Avram Iancu*), rezultând astfel: *Avram Iancu. O viață de erou*, noutatea ediției de față reprezentând publicarea în premieră a textului integral din manuscrisul pregătit de autor pentru tipărire.

În studiul introductiv am încercat să reconstituim etapele parcurse de istoric în elaborarea biografiei eroului Revoluției și să subliniem eforturile lui Silviu Dragomir pentru publicarea lucrării, precum și imixtiunile cenzorilor în manuscrisul predat editurii. Toate acestea ne arată strădania istoricului de a-și păstra libertatea de gândire într-o lume aflată în schimbare și supusă tot mai puternic cenzurii și politicii Partidului Comunist. Astfel, dincolo de lucrarea în sine, avem în fața noastră imaginea anilor de lucru dedicați realizării unei ediții complete despre Avram Iancu. Gândul nostru este de a prezenta cititorului adevărata viziune și judecată a lui Silviu Dragomir despre Avram Iancu, pentru ca istoricul să rămână în memoria colectivă așa cum a fost el în realitate”.

Ediția este astfel structurată:

„*Cuvânt de prețuire*, de Ioan-Aurel Pop.

Avram Iancu în Panteonul românesc, de Liviu Maior.

Studiu introductiv. Silviu Dragomir și elaborarea biografiei lui Avram Iancu: etape și implicații ideologice, semnificații istorice, de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș.

I. Silviu Dragomir – repere biografice.

II. Cercetările lui Silviu Dragomir despre Avram Iancu din anii 1955-1962.

III. Monografia *Avram Iancu*.

IV. Concluzii.

Notă asupra ediției, de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș.

Avram Iancu. O viață de erou de Silviu Dragomir.

Cuvânt înainte.

Capitolul I. Leagănul eroului; Adolescența; Zori de libertate.

Capitolul II. Primăvara lui 1848; Tribunalul poporului.

Capitolul III. Unica soluție: revoluția; Prefectura din munți; Cele dintâi lupte.

Capitolul IV. Prietenul fățarnic; Victoria revoluționarilor maghiari; Cetatea din munți.

Capitolul V. Misiunea deputatului Dragoș; Iancu și Hatvani; Drama lui Dragoș; Înfrângerea lui Hatvani; Moartea lui Buteanu.

Capitolul VI. Iancu și Kemény Farkas; Fântânelele; Oastea moșilor și comandanții săi.

Capitolul VII. Iancu și Kossuth; Bălcescu, Iancu și Kossuth; Sfârșitul revoluției ungare.

Capitolul VIII. Românii din Transilvania și împăratul; Biruința austro-rusă.

Capitolul IX. Lupta împotriva reacțiunii; Iancu și împăratul.

Capitolul X. Umbra; Sfârșitul”¹⁵.

Silviu Dragomir - Biographer of Avram Iancu

Luminița Giurgiu Ph.D., Teodora Giurgiu Ph.D.

Abstract: Silviu Dragomir (1888-1962) was an exceptional Transylvanian intellectual: Ph.D. in theology (1910), corresponding member (1916) and titular member of the Romanian Academy (1928). He was actively involved in the fight for the recognition of the legitimate rights of Romanians in Transylvania. He participated in the Great National Assembly from Alba Iulia, becoming its secretary and notary of the Romanian Great National Council; member of the Directory Council; M.P. and Minister Secretary of State for Minorities in several governments. He is recognized as biographer of Avram Iancu and historian of Transylvanian Romanians.

Keywords: Silviu Dragomir, Avram Iancu, academician, Transylvania, Great National Assembly from Alba Iulia.

NOTE

¹ Comisia Română de Istorie Militară.

² Arhivele Militare Naționale Române.

³ Arhimandrit dr. Emanuil Rus. Starețul Mănăstirii Bixad, *Silviu Dragomir; personalitate remarcabilă a culturii românești*, <https://www.dacoromania-alba.ro>, accesată la 20 octombrie 2024.

⁴ Enciclopediaromaniei.ro, accesată la 20 octombrie 2024.

⁵ Seminarul „Andreian” a fost înființat în anul 1874, întru cinstirea memoriei mitropolitului Andrei Șaguna; a purtat această denumire până în anul 1922; între 1922 și 1948 a purtat denumirea de Academia Teologică „Andreiană”.

^{6***} *Dicționar Enciclopedic*, vol. II. D-G, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 138.

⁷ Arhimandrit dr. Emanuil Rus. Starețul Mănăstirii Bixad, *Op. Cit.*

⁸ Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, <https://www.bjc.ro>, accesat la 20 octombrie 2024.

⁹ Convențiile de la Geneva reprezintă ansamblul a patru tratate care stabilesc standardele dreptului internațional în ceea ce privește problemele umanitare, în principal la tratamentul necombatanților și prizonierilor de război.

¹⁰ Vezi și *Silviu Dragomir – 120 de ani de la naștere*. Actele simpozionului *Silviu Dragomir – 120 de ani de la naștere*, 13 martie 2008, Cluj-Napoca, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2011, <https://centrulslavici.uvvg.ro>, accesat la 20 octombrie 2024; Liviu Pleșa, Dosarul de Securitate al istoricului Silviu Dragomir, https://www.cnsas.ro/istoria_comunism/studii_articole/personalitati_in_vizor/Silviu_Dragomir, accesat la 20 octombrie 2024.

¹¹ Wikipedia, accesată la 19 octombrie 2024.

¹² Ioan Stăjan, *Academicianul Silviu Dragomir*, <https://www.dacoromania-alba.ro>, accesată la 20 octombrie 2024.

¹³ Elena Țarălungă, *Enciclopedia Identității Românești. Personalități*, Editura Litera, București, 2011, p. 274, accesată la 20 octombrie 2024; <https://enciclopediaromaniei.ro>, accesată la 20 octombrie 2024.

¹⁴ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1965, pp. 11-14.

¹⁵ Vezi pe larg <https://scoalaardeleanacluj.ro>, accesat la 20 octombrie 2024.

UNITĂȚI MILITARE ȘI DENUMIRI ONORIFICE DE PERSONALITĂȚI DIN ȚARA MOȘILOR

Plutonier adjutant șef (r) Eugen-Dorin SPĂȚARU

La bicentenarul nașterii lui Avram Iancu, încercăm să realizăm o trecere în revistă a tuturor unităților militare care și-au avut garnizoanele în diferite localități din frumoasa și atât de încercata Țară a Moșilor, de la Abrud, Brad și Câmpeni, dar și a unităților militare care au purtat, onorific, numele unor personalități, care și-au legat activitatea și existența de aceste locuri, chiar dacă nu și-au avut garnizoanele de reședință pe aceste plaiuri încărcate de istorie.

Încă nu se terminase Primul Război Mondial, și românii transilvăneni aflați pe diferite fronturi, din îndepărtata Siberie și până în sudul Italiei, încă încadrați în armata austro-ungară sau aflați în prizonierat, au început să-și constituie primele nuclee de unități militare, pentru ca, la un moment dat, să fie gata de luptă împotriva stăpânirii austro-ungare. Și nu numai din patriotismul ardelenesc sătul de asuprirea străină, dar și din recunoștința și modelul ce l-au reprezentat în conștiința națională, unităților constituite li s-au atribuit onorific, numele unor figuri reprezentative ale luptei românilor din Transilvania pentru dreptate și eliberare națională. Iar cele mai reprezentative figuri erau cele ale lui Horea, Cloșca, Crișan sau Avram Iancu, oameni care s-au ridicat și i-au condus cu vitejie în arealul de patriotism și legendă, numit Țara Moșilor, în cele mai importante momente de răbufnire a moșilor împotriva asupririi străine...

Astfel, în Italia, în anul 1918, s-au format primele unități militare formate din transilvănenii și bucovinenii din armata română aflați în prizonierat, unii chiar din anul 1915. Începând din iulie 1918 s-au format primele trei companii de voluntari români, care au fost încadrate în armata italiană, pentru ca, în perioada octombrie 1918-februarie 1919, să se formeze trei unități în subordinea Legiunii Românești din Italia: Regimentul 1 „Horea”, Regimentul 2 „Cloșca” și Regimentul 3 „Crișan”. Doar Regimentul „Horea” a fost încadrat complet și dotat.

Aceste regimente au plecat din Italia pe cale maritimă, în lunile ianuarie, februarie și martie 1919, ajungând la Constanța, pentru ca, mai apoi, să fie direcționate spre zona de operații din Transilvania. Din considerente politice și militare, Regimentele 2 și

3 au fost demobilizate, iar Regimentul 1 „Horea” s-a transformat în Regimentul 97 Infanterie din Odorhei (astăzi Odorheiul Secuiesc), ulterior devenind Regimentul 97/98 Infanterie, desființat în anul 1923.

Corpul Voluntarilor s-a format printr-un ordin al Consiliului Dirigent, la 15 februarie 1919, și a avut componență eterogenă: foști membri ai Gărzii Naționale Române care s-a desființat, moși din zona Munților Apuseni și Zărandului, prizonieri întorși din Rusia, precum și efectivele din Compania de Jandarmi Arad, retrasă la Ineu și, mai apoi, la Brad. Corpul a primit numele onorific de „Horea”, fiind structurat pe trei batalioane: Batalionul 1 la Abrud, Batalionului 2 la Baia de Criș și Batalionul 3 la Câmpeni. Ulterior, s-a mai înființat Batalionul 4 la Hălmașiu. La începutul lunii martie 1919, Corpul Voluntarilor „Horea” s-a transformat în Regimentul 86 Infanterie, cu garnizoana la Beiuș.

Pentru perioade scurte de timp, este consemnată prezența pe timpul operațiunilor dintre Tisa și Dunăre și ocuparea Budapestei, a următoarelor unități:

- Regimentul de Voluntari nr. 1 „Avram Iancu” de la Cluj, cu trei batalioane;
- Regimentul de Voluntari nr. 2 „Alba Iulia”, cu trei batalioane¹.

Aceste unități neorganice, încadrate în armata operativă, au acționat cu eroism și spirit de sacrificiu pe timpul campaniei din anul 1919 împotriva trupelor roșii maghiare. După încetarea conflictului, unele din acestea s-au dizolvat, iar altele au pus bazele unor unități operative încadrate în armata regulată.

Începând din 1917, din prizonierii de război transilvăneni și bucovineni aflați în Rusia, s-au format primele structuri care au fost integrate în armata română. Ulterior, din cauza condițiilor militare și politice apărute în Rusia, militarii români nu au mai putut ajunge în țară, singura posibilitate pe care au avut-o a fost deplasarea prin neospitaliera Siberie, spre Vladivostok. În anul 1918 s-a constituit Corpul Voluntarilor Români din Siberia, asigurând paza căii ferate transsiberiene. Corpul a fost transformat, în anul 1919, în Legiunea Română de Voluntari Transilvăneni-Bucovineni. În cadrul legiunii, Batalionul 1 a primit denumirea onorifică „Horea”, același nume primindu-l

și trenul blindat aflat la dispoziția batalionului. La 27 mai 1920, românii au părăsit portul Vladivostok, ajungând la Constanța, la 5 iulie 1920, iar ulterior, la locul de baștină, unii, după șase ani de la plecarea de acasă.

Primele unități operative din Țara Moșilor s-au înființat în conformitate cu Înalțul Decret Regal (Î.D.R.) nr. 3275 din 19 iulie 1921²: Grupul 3 Vânători de Munte și Batalionul 5 Vânători de Munte, ambele dislocate la Abrud. Tot la Abrud, a avut garnizoana provizorie și Batalionul 6 Vânători de Munte, până la dislocarea la Câmpeni și, de asemenea, Batalionul 9 Vânători de Munte, batalion de cadre, care va fi desființat în anul 1922.

În baza Raportului ministrului de Război nr. 30.527 din 25 august 1924 și în conformitate cu Î.D.R. nr. 2923 din 1 septembrie 1924³, Batalionul 5 Vânători de Munte din garnizoana Abrud, va purta, începând cu 1 septembrie 1924, denumirea de Batalionul 5 Vânători de Munte „Avram Iancu”.

La evenimentul de mare însemnătate atât pentru efectivul batalionului, cât și pentru întreaga suflare a moșilor, veniți într-un număr foarte mare, au participat Regele, Regina și Principele Moștenitor în calitate de comandant al Corpului Vânătorilor de Munte, numeroase personalități politice și militare ale vremii, iar ministrul de Război, generalul de divizie Gheorghe Mărdărescu, a ținut un discurs înflăcărat despre personalitatea lui Avram Iancu, terminând cu obișnuita ridicare în slăvi a meritelor monarhiei, referitoare la această decizie.

„Ostași,

Astăzi sărbătorim o sută de ani dela nașterea lui Avram Iancu.

Fiu al Ardealului, născut și trăit în vremuri de grea cumpănă pentru suflarea românească din ținuturile ungurești locuite de Români, Avram Iancu a fost și va rămâne icoana firii românești, blândă și îngăduitoare numai atâta vreme cât nu i se pune vreo piedică drepturilor ei sfinte de-a fi și de-a putea propăși în liniște.

Aceasta fiind caracteristica firii românești, rezultă că suflarea românească nu sărbătorește astăzi în Avram Iancu pe un răzvrătit, ci pe marele Român – de aproape un veac în urmă – care ne mai putând suferi siluirea conștiinței naționale și atingerea credinței strămoșești, a dat semnalul rezistenței, și, punându-se în capul cetelor acelor care simțeau la fel cu el, a silit pe asupritorii neamului de pe aceste plaiuri să se întoarcă la simțul realității.

Așa dar, Avram Iancu a fost un mare suflet românesc, un erou național, care întruchipează vrednicia neamului său.

Un popor care are respect pentru trecutul său, care nu pierde niciun prilej ca să-și manifeste recunoștința față de antemergătorii, care i-au păstrat comoara națională: limba și credința, este un popor menit să trăiască. Iată cum trebuie să ne explicăm, cu atâtea inimi calde românești, venite din toate unghiurile țării – a României întregite – s-au adunat astăzi pe aceste plaiuri, care au fost acum aproape un veac în urmă leagănul afirmării tăriei sufletului românesc.

Pentru a pune în evidență această tărie de suflet, comoară neprețuită a neamului românesc, pentru a cinsti pe Avram Iancu, eroul nostru național; pentru a arăta cum neamul românesc știe să aprecieze și să răsplătească vrednicia fiilor său, Majestatea Sa Regele – Capul oștirii – a binevoit a hotări, ca să se lege numele lui Avram Iancu de acela al unui corp de trupă, făcând alegerea în Batalionul 5 vânători de munte, care, de astăzi înainte se va numi: Batalionul 5 vânători de munte Avram Iancu.

Ostași,

Fiți mândri de alegerea făcută de Majestatea Sa Regele. Dați-vă seama, de legătura ce se stabilește de astăzi înainte între voi și numele lui Avram Iancu, eroul nostru național. Un moment nu pierdeți din vedere, că vrednicia voastră trebuie să se găsească pururea la înălțimea vredniciei aceluia de al cărui nume sunteți legați de astăzi înainte.

Recunoscători de această Îaltă distincțiune, cu dragoste și smerenie să strigăm într-un singur glas:

Trăiască Majestatea Sa Regele!

Trăiască Majestatea Sa Regina!

Trăiască Altețele Lor Regale Principele Carol și Principesa Elena!

Propășească Întreaga Dinastie!”⁴.

Locul ales pentru ceremonie a fost Muntele Găina, un loc încărcat de istorie și de tradiție în Țara Moșilor. M.S. Regele a primit apoi defilarea batalionului; A.S.R. Principele Moștenitor, care era și comandantul Corpului Vânătorilor de Munte, a defilat la dreapta primului pluton. Ni se pare cel puțin ciudat acest din urmă aspect, ca un general de divizie să defileze în rândurile batalionului.

În conformitate cu Î.D.R. nr. 1893 din 15 mai 1919, pe data de 10 mai 1919, se înființează pe teritoriul Bucovinei, unită cu România, Brigada 57 Infanterie, compusă din Regimentul 113 Infanterie cu garnizoana la Suceava și Regimentul 114 Infanterie cu garnizoana la Rădăuți, cu Cercurile de Recrutare Suceava și Rădăuți. În urma Raportului ministrului Secretat de Stat la Departamentul de Război nr. 19.248 din 27 octombrie 1919, prin Î.D.R. nr. 4519 din 27 octombrie 1919, s-a aprobat ca:

- Regimentul 113 Infanterie să poarte denumirea Regimentul 113 Infanterie „Spătarul Coman”, iar

- Regimentul 114 Infanterie să poarte denumirea Regimentul 114 Infanterie „Hatmanul Luca Arbore”.

Ulterior, prin Î.D.R. nr. 1674 din 1923, la 1 august 1923, brigada va fi desființată, iar aceste două regimente de infanterie vor fi transformate în batalioane de vânători de munte, în aceleași garnizoane de reședință, păstrând și denumirile onorifice, astfel:

- Regimentul 114 Infanterie „Hatmanul Luca Arbore” va deveni Batalionul 11 Vânători de Munte „Hatmanul Luca Arbore”, iar

- Regimentul 113 Infanterie „Spătarul Coman” va deveni Batalionul 12 Vânători de Munte „Spătarul Coman”.

În anul 1928, cele două unități de vânători de munte au fost mutate în garnizoane din vestul țării: Batalionul 11 Vânători de Munte, inițial la Caransebeș și ulterior la Brad, de la 1 decembrie 1934, într-o cazarmă unde s-a construit un nou pavilion de dormitoare, iar Batalionul 12 Vânători de Munte, inițial la Lugoj și, ulterior, la Câmpeni. Chiar dacă au fost dislocate în localități din Țara Moșilor, ele și-au păstrat denumirile onorifice primite, fiind privite cu același respect ca și unitățile care purtau numele eroilor moșilor.

În baza Î.D.R. nr. 2312 din 28 iulie 1932⁵, următoarele regimente și batalioane vor primi denumirile onorifice ale unor personalități care s-au aflat în fruntea moșilor, în anul 1784-1785 - Horea, Cloșca și Crișan, respectiv pe timpul revoluției din 1848/1849, din Transilvania - tribunii Simion Balint, Ioan Buteanu și Axente Sever, astfel:

- Regimentul 83 Infanterie din Cluj se va numi Regimentul 83 Infanterie „Tribunul Simeon Balint”. Regimentul a fost înființat în baza Ordinului Comandamentului General Teritorial din Sibiu nr. 458 din 29 ianuarie 1919 și a purtat inițial denumirea Regimentul de Infanterie „Cluj”, pentru ca, din aprilie 1919 să primească denumirea de Regimentul 83 Infanterie;

- Regimentul 93 Infanterie din Arad se va numi Regimentul 93 Infanterie „Cloșca”, regimentul fiind înființat în baza Î.D.R. nr. 345 din 25 ianuarie 1919;

- Regimentul 4 Grăniceri se va numi Regimentul 4 Grăniceri „Horia”. Regimentul a fost înființat la 1 martie 1919, în baza Î.D.R. nr. 749 din 15 februarie 1919⁶, la Sibiu, fiind mutat, în anul 1920, la Deva;

- Batalionul 6 Vânători de Munte Aiud se va numi Batalionul 6 Vânători de Munte „Crișan”. Batalionul a fost înființat în conformitate cu Î.D.R. nr. 3275 din 19 iulie 1921⁷, în subordinea Grupului 3 Vânători de Munte, în garnizoana Aiud;

- Batalionul 7 Vânători de Munte se va numi Batalionul 7 Vânători de Munte „Tribunul Ioan

Buteanu”. Batalionul a fost înființat la 1 august 1923, în garnizoana Zalău, în conformitate cu Î.D.R. nr. 1674 din 1923, prin transformarea Regimentului 17 Vânători;

- Regimentul 6 Artilerie Grea se va numi Regimentul 6 Artilerie Grea „Tribunul Axente Sever”. Regimentul a fost înființat la 1 octombrie 1923, la Alba Iulia, ulterior fiind mutat la Cluj.

În perioada interbelică nu au avut loc alte schimbări de garnizoană ale unităților menționate până în anul 1937, când s-a produs o reorganizare a Comandamentului Trupelor de Munte, prin înființarea Brigăzii 3 Munte, respectiv în anul 1939, prin înființarea Brigăzii 3 Munte. Astfel, Grupul 3 Vânători de Munte și Batalionul 5 Vânători de Munte au rămas în garnizoana Abrud, Batalionul 12 Vânători de Munte la Câmpeni, iar Divizionul 6 Tunuri de Munte în garnizoana Brad. Acesta din urmă a fost înființat, inițial, tot la 1 august 1923, în garnizoana Rădăuți.

S-au luat măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de cazare ale militarilor. Prin efortul cadrelor militare din garnizoana Brad, s-a construit în anul 1927, clădirea unui cerc militar de garnizoană. În anul 1938, a fost construită o nouă cazarmă, lângă spitalul local, iar la Abrud depozitul de muniții al garnizoanei, de la Bucium-Izbita. De asemenea, la Brad a fost construit și un depozit de subzistență, din baracamente, în anul 1939, iar un alt depozit de subzistență la Hălmațiu. La începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, Biroul domeniilor militare Alba Iulia gestiona două cazărmi la Abrud și două la Câmpeni, iar Biroul domeniilor militare Arad, două cazărmi la Brad și una la Hălmațiu⁸.

Un moment de mare importanță l-a avut atât pentru vânătorii de munte cât, mai ales, pentru locuitori, când denumirea Batalionului 5 Vânători de Munte „Avram Iancu” a fost schimbată în Batalionul de Moți „Avram Iancu”, renunțându-se la numărul de ordine, fiind singura unitate care s-a regăsit cu o astfel de denumire în Armata Română.

În urma complicării situației politice și militare internaționale s-au luat măsuri urgente pentru creșterea potențialului militar al țării. Astfel, în conformitate cu Ordinul Marelui Stat Major- Secția 1 Organizare-Mobilizare nr. 20.571/A din 16 ianuarie 1940, pe data de 31 ianuarie 1940, Batalionul de Marș, sarcină de mobilizare a Batalionului de Moți „Avram Iancu” din Abrud, s-a transformat în Batalionul 22 Vânători de Munte, cu garnizoana tot la Abrud.

După cedarea nord-vestului Ardealului, în urma Dictatului de la Viena, la 30 august 1940, unitățile

care-și aveau garnizoanele de reședință în teritoriul cedat, au fost dislocate în alte garnizoane, după cum urmează:

-Regimentul 83 Infanterie „Tribunul Simeon Balint” de la Cluj la Turda;

-Regimentul 6 Artilerie Grea „Tribunul Axente Sever” de la Cluj la Sibiu și ulterior la Timișoara și

-Batalionul 7 Vânători de Munte „Tribunul Ioan Buteanu” de la Zalău la Beiuș și ulterior la Deva.

Ulterior, și Regimentul 4 Grăniceri „Horea” de la Deva, a fost mutat în anul 1941, în garnizoana Arad.

Toate aceste unități, prin miile de militari care le-au încadrat, și-au făcut din plin datoria și s-au acoperit de glorie în toate operațiunile militare pe care Armata Română le-a dus în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, atât în Campania din Est, cât și la cea din Vest.

Regimentul 83 Infanterie, aflat în subordinea Diviziei 20 Infanterie, va participa la luptele de la Sud de Harkov, începând din aprilie 1942, pentru ca din vara anului 1942, să fie direcționat spre atacarea centurii exterioare, respectiv centura intermediară, a Stalingradului. Prins în încercuire în urma ofensivei sovietice din 20 noiembrie 1942, ultimele efective ale regimentului s-au predat la 2 februarie 1943. Regimentul 83 Infanterie Instrucție a acționat cu eroism în luptele pentru eliberarea Transilvaniei, la Sud de Mureș și în zona Luduș.

Regimentul 93 Infanterie din Arad⁹ s-a distins cu eroism în luptele de la Sud de Harkov, începând din ianuarie 1942, pentru ca, după trecerea Donețului, să treacă la urmărirea trupelor sovietice spre Don, ajungând să ocupe dispozitiv de luptă în Stepă Calmucă. În urma atacurilor furibunde declanșate de trupele sovietice, regimentul a suferit pierderi foarte grele. Refăcut, în primăvara și vara anului 1944, a fost introdus în luptă pe frontul din Moldova. În urma tragediei de la 23 august 1944, unitatea a fost capturată de trupele sovietice. Recruții Regimentului 93 Infanterie Instrucție au participat cu eroism la luptele pentru apărarea Aradului și în teribilele lupte de pe Valea Crișului Alb din septembrie 1944.

O situație delicată s-a produs în primăvara anului 1942, în luptele din Bazinul Donețului, când s-a propus retragerea Drapelului de luptă al regimentului și executarea unor militari din regiment, pentru lașitate în fața inamicului¹⁰. În urma analizării la rece a faptelor, s-a constatat că aceste lucruri nu s-au produs, ba, mai mult, Drapelul de luptă a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a prin Decretul Regal (D.R.) nr. 2888 din 27 octombrie 1943¹¹.

Regimentul 4 Grăniceri a purtat acțiuni de luptă în perioada august-septembrie 1944, în zona Aradului și pe Valea Crișului Alb.

Batalioanele 5 (de Moți), 6, 11 și 12 Vânători de Munte, subordonate Diviziei 3 Munte au acționat cu un eroism legendar începând din septembrie 1942, în grelele lupte din Peninsula Taman, în zona Caucazului, la sud de Kerçi, în Peninsula Crimeea, unitățile fiind evacuate în țară în mai 1944. Ulterior, au participat la luptele pentru eliberarea Transilvaniei, iar după trecerea Tisei, a acționat în Munții Bükk, ulterior după trecerea Hronului, pe teritoriul Cehoslovaciei.

Batalionul 7 Vânători de Munte „Crișan”, aflat în subordinea Diviziei 2 Munte, s-a distins în luptele pentru eliberarea nordului Bucovinei, în luptele din câmpiile Ucrainei, iar după trecerea Niprului, în celebra bătălie de la Malaia Bilozirka, în septembrie 1942. A participat, la luptele din Crimeea, în Munții Iaila, împotriva partizanilor, și în eroicele lupte pentru cucerirea Sevastopolului. Trimis în Caucaz, a scris o pildă de glorie nepieritoare în luptele pentru forțarea râului Baksan, înaintând spre Nalcik și Alagir, iar retragerea în Crimeea, s-a distins în zona Alușta și în luptele din Capul de Pod Hersones (Chersonesos), reușind ca o parte din efective să poată fi evacuată pe cale maritimă. În toamna anului 1944, a participat la luptele pentru eliberarea Clujului, în Munții Bükk și Javorina.

Drapelul de luptă al unității a fost distins cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a prin D.R. nr. 1160 din 21 aprilie 1942¹² și Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a cu spade prin D.R. nr. 278 din 20 februarie 1947.

În decembrie 1941, Grupul 3 Vânători de Munte a primit sarcina să formeze o unitate specializată în luptele anti insurgență, cât și în acțiuni în adâncimea teritoriului inamic, având ca mijloc de deplasare schiurile, pe modelul trupelor finlandeze. Astfel, la 24 decembrie 1941, s-a format Grupul 10 Vânători de Munte Schiori, format din Batalioanele 25 Schiori și 26 Schiori, ca sarcini de mobilizare ale Batalionului de Moți „Avram Iancu” din Abrud și Batalionului 6 Vânători de Munte „Crișan” din Aiud. Unitățile au participat la luptele extrem de grele din zona Sud Harkov și Krasnodar, pe un ger cumplit ce atingea -40 grade. Unitățile au revenit în garnizoana Abrud în septembrie 1942.

O prezență aparte, exotică prin echipamentul țărănesc purtat, a constituit-o înființarea Batalioanelor Fixe Regionale, formate din localnici mai în vârstă și cu misiunea de întărire a dispozitivului grănicerilor pe granița vremelnică dintre România și Ungaria.

La 26 iunie 1942, a fost constituit Batalionul Fix Regional „Bihor” cu sediul la Cămpeni, având șapte companii la Călățele, Beliș, Scărișoara, Vidra, Cămpeni, Lupșa și Abrud, iar din 30 iulie 1943 reorganizat în Batalionul Fix Regional „Abrud-Arieș” cu sediul la Abrud și trei companii la Bucium, Arieș și Abrud, respectiv Batalionul Fix Regional „Bihor” cu sediul la Cămpeni, și trei companii la Cămpeni, Vidra și Scărișoara. Batalioanele au participat la luptele din septembrie 1944, din zona de dislocare, alături de Batalionul de Moți „Avram Iancu”.

Ulterior, la 18 octombrie 1943, se vor constitui ca dubluri ale Batalioanelor 5, 6, 11 și 12 Vânători de Munte, Batalioanele 105, 106, 111 și 112 Vânători de Munte, în aceleași garnizoane ca și ale unităților de bază și subordonate Comandamentului „Criș”, devenit la 12 aprilie 1944, Comandamentul 103 Munte, dublură a Diviziei 103 Munte. Batalioanele 105, 111 și 112 Vânători de Munte aveau garnizoanele de reședință în Țara Moților. Aceste unități se vor distinge în grelele lupte pentru apărarea Moldovei în vara și toamna anului 1944, suferind pierderi grele în fața atacurilor trupelor sovietice.

În vara anului 1944, după ajungerea în țară a tuturor unităților de vânători de munte în urma evacuării Crimeii, garnizoanele de reședință erau următoarele: Batalioanele 5 și 22 Vânători de Munte la Abrud, Batalionul 12 Vânători de Munte la Cămpeni, Divizionul 3 Obuziere de munte la Brad, Batalioanele 6 și 11 Vânători de Munte la Beiuș, iar Batalionul 7 Vânători de Munte la Deva.

În august 1944, în urma grelelor pierderi de pe frontul din Moldova, Batalioanele 25 și 26 Vânători de Munte Schiori au fost comasate, Batalionul 25/26 Schiori fiind retras în zona interioară, pentru ca ulterior să fie transformat în Centrul de Instrucție al Vânătorilor de Munte.

La 25 noiembrie 1944, în conformitate cu dispozițiile Comisiei Aliate de Control, Regimentul 83 Infanterie „Tribunul Simion Balint” s-a desființat prin contopire cu Regimentul 92 Infanterie „Decebal” din Orăștie, iar Regimentul 93 Infanterie „Cloșca” din Cetatea Aradului a predat arhiva și materialele Regimentului 95 Infanterie „Împăratul Traian” din Drobeta Turnu Severin. Valul reorganizărilor a lovit și Regimentul 4 Grăniceri „Horea”, care a fost desființat la 1 martie 1945.

De asemenea, la 1 decembrie 1944, efectivele Batalioanelor Fix Regionale „Bihor” și „Arieș” au fost demobilizate, iar unitățile au fost desființate la 1 martie 1945.

La 15 iulie 1946, Batalionul 11 Vânători de Munte „Hatmanul Luca Arbore” și Batalionul 22 Vânători de Munte au fost desființate, iar la 26 august 1947, Batalionul 5 Vânători de Munte „Avram Iancu” s-a desființat prin contopire cu Batalionul 7 Vânători de Munte „Tribunul Simion Balint” în garnizoana Abrud, Batalionul 6 Vânători de Munte „Crișan” s-a desființat prin contopire cu Batalionul 8 Vânători de Munte. Ulterior, Batalionul 7 Vânători de Munte, fără a mai avea și denumirea onorifică, a fost dislocat în anul 1948, în garnizoana Câmpulung Muscel.

În urma reorganizării unităților de vânători de munte, la 1 septembrie 1948, în garnizoanele din Țara Moților au mai funcționat, pentru scurt timp, Grupul 5 Vânători de Munte, Batalionul 5 Vânători de Munte și Compania 5 Pistolari, în garnizoana Abrud, respectiv Batalionul 6 Vânători de Munte în garnizoana Cămpeni, pentru ca în anul următor să fie mutate în alte garnizoane din Transilvania, astfel dispărând ultima prezență a unităților de vânători de munte din Țara Moților.

La 12 aprilie 1945, în urma aprobării generalisimului I.V. Stalin, se constituia pe teritoriul U.R.S.S. din prizonierii de război români, Divizia 2 Infanterie Voluntari „Horea, Cloșca și Crișan”, care, după venirea în țară, a avut garnizoana, inițial la Pitești, pentru ca din 1 august 1947, să primească denumirea Divizia 2 Motomecanizată „Horea, Cloșca și Crișan” și să fie dislocată la Arad, până la desființare, la 1 iulie 1949, unitățile din subordine intrând în subordinea Corpului de Tancuri „Tudor Vladimirescu-Debrețin”. La 1 octombrie 1949, după mai multe restructurări, brigăzile din cadrul acestei mari unități, au primit următoarele denumiri onorifice: Brigada 9 Tancuri „Horea”, Brigada 11 Tancuri „Cloșca” și Brigada 4 Infanterie Moto „Crișan”.

La 1 octombrie 1951, Brigada 9 Tancuri „Horea” s-a transformat în Brigada 217 Tancuri „Horea”, Brigada 11 Tancuri „Cloșca” în Brigada 296 Tancuri „Cloșca”, iar Brigada 4 Infanterie moto „Crișan” în Brigada 207 Infanterie moto „Crișan”, în cadrul Diviziei 27 Tancuri, devenită Divizia 75 Tancuri la 1 decembrie 1951 și desființată la 30 octombrie 1955, pentru ca, la 15 octombrie 1954, brigăzile să fie transformate în regimente.

În conformitate cu Ordinul Ministerului Forțelor Armate (M.F.A.) nr. CL 0010100, Divizia 59 Cavalerie din Oradea este transformată în Divizia 91 Mecanizată „Horea, Cloșca și Crișan”, pentru ca din 23 februarie 1959 să devină Divizia 6 Mecanizată „Horea, Cloșca și Crișan” cu comandamentul la Dej, iar de la 1 martie 1961, Divizia 6 Tancuri „Horea, Cloșca și Crișan”

cu comandamentul la Târgu Mureș. Ulterior, de la 1 martie 1994, a fost transformată în Corpul 6 Armată de la Târgu Mureș, acesta fiind până în anul 2000, când marea unitate a fost desființată.

Pentru două decenii, Apusenii și Țara Moților au fost lipsiți de orice prezență militară a unor unități operative. Vânătorii de munte dispăruseră din peisajul cotidian. Vântul schimbării i-a scos din Țara de Piatră, de pe vârfurile munților și din văile adânci ale Apusenilor, din mirificele plaiuri, dar nu și din conștiința moților. Unitățile dispăruseră, vremelnice, în negura istoriei, dar numele lui Horea, Cloșca și Crișan, ale lui Avram Iancu și ale tribunilor săi, dăinuiau în gândul și inima moților.

În zonă au funcționat, în perioada 1950-1968, Comisariatele Militare de Raion din Brad și Câmpeni, în conformitate cu modificarea administrativ-teritorială din perioada respectivă. Ulterior, prin înființarea județelor, în februarie 1968, aceste două comisariate raionale au fost desființate, sarcinile lor fiind preluate de Centrul Militar Județean Hunedoara, respectiv Centrul Militar Județean Alba.

În perioada 1 septembrie-30 octombrie 1954, a avut loc operațiunea de dislocare a Batalionului 457 Disciplinar de la Iași la Abrud, pentru ca, din 1958, să fie redislocat la Bistrița.

În schimb, în conformitate cu Decizia Ministerială a Ministerului Afacerilor Interne (M.A.I.) nr. 34 din 23 septembrie 1948 și a Ordinului Secretarului General pentru Trupe al M.A.I. nr. 11.536 din 18 octombrie 1948, pe data de 1 octombrie 1948 s-a înființat Centrul de Instrucție Jandarmi nr. 2 Brad, devenit Centrul de Instrucție Securitate nr. 2 Brad, desființat la 1 mai 1952. În baza Ordinului Secretarului General pentru Trupe al M.A.I. nr. 11.693 din 1948, pe lângă unitate s-a înființat și o farmacie de garnizoană.

Ulterior, la Brad se va înființa, la 1 iunie 1956, Batalionul 2 Pază din cadrul Regimentului 4 Pază Cluj, aflat în subordinea Comandamentului Trupelor de Pază din M.A.I. Unitatea se va desființa la 1 mai 1958. Ca principală misiune a fost asigurarea pazei la exploatarea miniere aurifere de la Țebea, Gura Barza, Barza-Brad, Câmpeni, Baia de Arieș, Haneș-Albini, Haneș-Almaș etc.¹³ Mai târziu, documentele consemnează existența, în perioada 1963-1965, la Brad, a unui Batalion de Instrucție aparținând Brigăzii 55 Pază Cluj, tot din subordinea M.A.I.

Și, totuși, datorită unor decizii înțelepte, luate în contextul unei situații politico-militare extrem de complexă, generată de evenimentele din Cehoslovacia din vara anului 1968, vânătorii de munte vor renaște

pe crestele Apusenilor, în inima Țării Moților. Se repara, astfel, o mare eroare, dar și o mare nedreptate din istoria postbelică a țării.

Astfel, în conformitate cu Ordinul M.F.A. nr. M-1120 din 16 aprilie 1969, se înființează Batalionul 26 Vânători de Munte, tot în garnizoana Brad, în subordinea directă a Comandamentului Armatei a 3-a de la Cluj-Napoca. În conformitate cu Decretul Consiliului de Stat din 19 octombrie 1969, batalionul a primit Drapelul de luptă, iar prin Decretul nr. 717 din 23 octombrie 1969, cu ocazia Zilei Armatei, batalionul a primit denumirea onorifică de „Avram Iancu”.

De la bun început, cei care au activat în acest batalion s-au contopit cu spiritul, tradițiile, istoria și eroii moților, participând trup și suflet la amenajarea „Panteonului Eroilor Neamului” de la Țebea, iar sprijinul populației din zonă a fost unul remarcabil. Remarcabilă a fost și intervenția militarilor din batalion în sprijinul populației, în mai 1970 și în 1975, când apele Crișului Alb s-au revărsat, punând în pericol viața și averea oamenilor, pe timpul gravului accident de la Certej din 1975. Poate, mai mult ca oriunde în țară, aici, în Țara Moților, o unitate militară era cea mai iubită și privită cu respect instituție. Pentru că, vânătorii de munte, erau parte din ființa moților.

De interes ar fi și faptul că, în perioada 28 martie - 9 aprilie 1988, în Masivul Bihor, efectivele Batalionului 26 Vânători de munte „Zărand” din Brad, au experimentat, pentru prima dată în Armata Română, manevra subterană a forțelor și mijloacelor, prin folosirea peșterilor și galeriilor naturale și artificiale din Munții Apuseni.

Prin Decretul Președintelui R.S.R. nr. 28 din 21 octombrie 1974 și prin Hotărârea Consiliului de Miniștri (H.C.M.) nr. 1330 din 21 octombrie 1974, Regimentul 6 Tancuri, cu garnizoana la Turda, a primit denumirea onorifică de „Ioan Buteanu”, prefect în oastea lui Avram Iancu, spânzurat de unguri lângă Gurahonț. Unitatea va fi transformată în structură de tip batalion în anul 1994.

În baza Ordinului Marelui Stat Major (M.St.M.) nr. PR 0087 din 15 septembrie 1978, începând cu 1 iunie 1979, s-a înființat Batalionul 16 Vânători de Munte în garnizoana Câmpeni, capitala neoficială a Țării Moților, activitate terminată la 30 iunie 1979. Unitatea a primit Drapelul de luptă în baza Decretului Președintelui R.S.R. nr. 68 din 16 martie 1982.

Militarii acestei unități au fost promotorii deltaplanorismului și zborului cu parapanta în acțiunile de luptă în munți.

Un alt eveniment deosebit l-a constituit înființarea, pe data de 1 octombrie 1982, în conformitate cu

Ordinul M.St.M. din 31 august 1982, a Divizionului 86 Artilerie Munte din garnizoana Abrud. În conformitate cu Decretul Președintelui R.S.R. nr. 73 din 5 mai 1984, unitatea a primit Drapelul de luptă.

Abrudul, Bradul și Câmpeni-ul, orașele pline de farmec și istoric ale Țării Moților, aveau, din nou, unități militare. Și nu orice unități, ci aveau vânători de munte, atât de iubiți și respectați pe aceste meleaguri în care patriotismul era mai puternic decât oriunde.

Aceste unități fiind create, toate în subordinea directă a comandantului Armatei a 4-a de la Cluj-Napoca, s-a impus necesitatea ca să fie reunite în cadrul unei mari unități operative.

Astfel, în conformitate cu Ordinul General al Ministerului Apărării Naționale (M.Ap.N.) nr. 43 din 3 decembrie 1982, în perioada 25 august-30 octombrie 1983, s-a trecut la constituirea Brigăzii 5 Vânători de Munte, înființată la 1 noiembrie 1983, cu garnizoana în Alba Iulia. Tot aici s-au constituit și subunitățile de brigadă: Compania 433 Cercetare, Compania 423 Transmisiuni, Compania 344 Geniu, Bateria 357 Mitraliere A.A., Compania 432 Aprovizionare și Transport, Plutonul Controlul și Îndrumarea Circulației și Plutonul de Protecție Antichimică.

În conformitate cu Ordinul M.Ap.N. nr. AM-06609 din 15 octombrie 1990, marea unitate și unitățile subordonate au primit următoarele denumiri onorifice:

-Brigada 5 Vânători de Munte „Avram Iancu”, care a primit Drapelul de luptă prin Decretul Prezidențial nr. 234 din 3 iulie 1995;

-Batalionul 16 Vânători de Munte Moți „Horea”;
-Batalionul 26 Vânători de Munte „Zărand”, care a primit Drapelul de luptă prin Decretul Prezidențial nr. 146 din 30 mai 1995 și

-Divizionul 86 Artilerie Munte „Detunata”.

La 31 iulie 1992, la Oradea, s-a înființat Școala de Subofițeri de Grăniceri „Avram Iancu”, devenită, la 1 iunie 2001, Școala de Pregătire a Agenților Poliției de Frontieră „Avram Iancu”.

Ulterior, mare parte din aceste unități au fost desființate ca urmare a procesului de transformare și restructurare a armatei, în cursul anilor 2005-2006, pe crestele Apusenilor, rămânând doar Batalionul 26 Vânători de munte „Zărand”, inițial în subordinea Brigăzii 61 Vânători de Munte „General Virgil Bădulescu” din Miercurea Ciuc. În conformitate cu Ordinul nr. J-7259 din 14 noiembrie 2006 și în baza aprobării ministrului Apărării Naționale pe Raportul nr. D.R.-3307 din 1 noiembrie 2006, începând de la 15 decembrie 2006, batalionului i-a fost atribuită denumirea onorifică „Avram Iancu”, pentru ca, de la 24 noiembrie 2009 să fie subordonat Brigăzii 18 Infanterie „Banat” din Timișoara.

Valul transformărilor și restructurărilor, a făcut ca numele și tradiția denumirii de vânători de munte din Țara Moților să dispară. Începând de la 1 ianuarie 2017, la Brad, regăsim Batalionul 26 Cercetare Supraveghere Montană „Avram Iancu”, aflat în subordinea Brigăzii 18 Cercetare Supraveghere „Decebal” din Timișoara.

Military Units and honorific Names of Personalities from the „Țara Moților”

Warrant officer adjutant chief (r) Eugen-Dorin Spătaru

Abstract: After 1918, on the territory of Transylvania, in the area called „Țara Moților”, numerous military units were established which received the honorary names of legendary leaders of the population in the area, „Horea, Cloșca and Crișan”, respectively „Avram Iancu”, as a sign of respect for the way in which they understood to lead them into battle. The first unit that officially received such a name was Battalion 5 Mountain „Avram Iancu” from Abrud. Later, during the Second World War, they covered themselves in glory, from the distant Caucasus to the Javorina Mountains. After the war, these units were disbanded, to be gradually re-established after 1969 and given the same honorary names.

Keywords: „Țara Moților”, honorary names, „Horea, Cloșca and Crișan”, „Avram Iancu”, Second World War, mountain troops.

NOTE

¹Vezi și, Gl. div. Dorin Gheorghiu, col. Ion Cioară, col. dr. (r) Gheorghe Tudor-Bihoreanu, *Armata a IV-a „Transilvania” la 80 de ani*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1996, p. 296.

²„Monitorul Oficial” nr. 88 din 24 iulie 1921.

³Ibidem, nr. 192 din 4 septembrie 1924.

⁴Ibidem, nr. 208 din 23 septembrie 1924.

⁵Ibidem, nr. 180 din 3 august 1932.

⁶Ibidem, nr. 259 din 16 februarie/1 martie 1919.

⁷Ibidem, nr. 88 din 24 iulie 1921.

⁸Pe larg în, Col. (r) ing. Mircea Târziu, Col. (r) Simion Pădureanu, *Istoria Construcțiilor și Domeniilor Militare*, București, Editura Militară, 1995, pp. 195-196 și 209.

⁹Pe larg în Eugen-Dorin Spătaru, *Scurt istoric al Regimentului 93 Infanterie*

„Cloșca” Arad (1919-1944), în Anuarul Muzeului Național al Marinei Române 2017, Tom XX, Editura Muzeului Național al Marinei Române, Constanța, 2017, pp. 203-233.

¹⁰Pe larg în Eugen-Dorin Spătaru, *De la retragerea Drapelului de luptă pentru lașitate ... la decorarea lor pentru fapte de eroism. Cazul Regimentelor 85 Infanterie Ineu și 93 Infanterie „Cloșca” Arad*, în Anuarul Muzeului Național al Marinei Române 2018, Tom XXI, Editura Muzeului Național al Marinei Române, Constanța, 2018, pp. 292-306.

¹¹„Monitorul Oficial” nr. 24 din 29 ianuarie 1944.

¹²Ibidem, nr. 98 din 29 aprilie 1942.

¹³Prin Ordinul M.A.I. nr. 502 din 1 iulie 1955 se înființează Trustul Aurului cu sediul la Gura Barza, cu întreprinderile miniere de la Gura Barza, Gheorghe Doja, Roșia Montană și Întreprinderea „Atelierele Centrale” Craciun.

PARTICIPAREA LA CEL DE-AL XLIX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE MILITARĂ

Cea de-a 49-a ediție a Congresului Internațional de Istorie Militară a fost organizată la Lisabona, în perioada 1-6 septembrie 2024, de către Ministerul Apărării din Portugalia, Comisia portugheză de Istorie Militară, Institutul Universitar Militar din Lisabona, Comisia Internațională de Istorie Militară (ICMH), sub înaltul patronaj al Președinției Republicii Portugalia.

Tema generală a congresului, găzduit pentru a treia oară de către Portugalia, după edițiile din 1998 la Lisabona și 2009 la Porto, a fost *Military interventions and political transitions: From the 18th century to the present day* (*Intervenții militare și tranziții politice: din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre*) și a coincis cu aniversarea a 50 de ani a Revoluției garoafelor din anul 1974,

Depozitului Central de Arhivă. De asemenea, din România au participat dr. Carmen-Sorina Rîjnoveanu, membru în Comisia Internațională de Istorie Militară, dr. Daniela Șîșcanu, din cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, dr. Ion Rîșnoveanu, cercetător în cadrul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I” și prof. univ. dr. Dumitru Preda, istoric și ambasador, membru al Comitetului Bibliografic al Comisiei Internaționale de Istorie Militară.

La deschiderea congresului au fost prezenți ministrul portughez al apărării, Nuno Melo, șeful Statului Major al Apărării din Portugalia, comandantul Institutului Universitar Militar din Lisabona, șefii categoriilor de forțe ale armatei portugheze, prof. dr. Massimo de

dimensiunea internațională și multidisciplinară a acestuia permițând abordarea unor diverse aspecte militare, diplomatice, economice, sociale și culturale, atât la nivel local, cât și la nivel național, european și mondial.

La congres au participat peste 180 de generali și ofițeri cu grade superioare, istorici, cercetători, membri ai corpului academic, profesori de științe militare, specialiști în securitate, arhiviști și diplomați din 33 de țări.

Din Arhivele Militare Naționale Române au participat comandor Marius-Corneliu Croitoru, șef oficiu și colonel Marius-Marian Olteanu, comandantul

Leonardis, președintele Comisiei Internaționale de Istorie Militară, care, prin discursurile pe care le-au susținut, au scos în evidență importanța temei abordate pe care au apreciat-o a fi de mare actualitate și efortul făcut de către Ministerul Apărării din Portugalia pentru organizarea și desfășurarea congresului.

În cadrul congresului s-au desfășurat și întâlnirile comitetelor: bibliografic, arhive și educațional. Membrii delegației Arhivelor Militare Naționale Române, comandor Marius-Corneliu Croitoru și colonel Marius-Marian Olteanu, au participat la întâlnirea Comitetului pentru Arhive Militare,

comitet care a reunit reprezentanți din 9 țări (Italia, care asigură și funcția de președinte, Austria, Belgia, Camerun, Portugalia, România, Senegal, Țările de Jos, Statele Unite ale Americii).

Au fost prezentate cadrul legislativ, organizarea sistemului arhivistic, accesul la documente, valorificarea patrimoniului arhivistic din Armata României, detalii despre pagina web a Arhivelor Militare Naționale Române, publicații și revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”. A fost prezentată și cea mai recentă publicație, *Monografia Depozitului Central de Arhivă*, vol. 1 și 2, fiind oferite câte 1 exemplar președintelui Comisiei Internaționale de Istorie Militară și președintelui Comitetului pentru Arhive Militare.

Din discuții a reieșit că unul din principalele obiective ale arhivelor militare îl constituie promovarea cercetării prin publicarea materialelor legate de istoria militară, prin coroborarea informațiilor atât din arhivele militare, cât și din alte surse, ca universități și colecții particulare.

Agenda discuțiilor în cadrul Comitetului Arhivelor Militare:

- stadiul publicațiilor pe blogul Comitetului Arhivelor Militare (<https://cam.hypotheses.org/>), prin contribuțiile lunare prin publicarea unor articole informative despre arhive/materiale din arhive din mai multe țări (Belgia, Italia, Grecia, Portugalia, Bulgaria și România);

- evoluția „Ghidului on-line al arhivelor militare” (Military Archives Guide), integrat pe site-ul Comisiei Internaționale de Istorie Militară (www.icmh-cihm.org/en/what-we-do/military-archives), instrument

util pentru cercetători, savanți, studenți și arhiviști pentru a găsi informațiile corecte, pentru promovarea cercetării în domeniul istoriei militare. Ghidul conține informații esențiale despre arhivele militare, până acum fiind 15 contribuitori, inclusiv România;

- prezentarea sistemului arhivistic militar din România (organizare, statut, clasificarea/ deklasificarea informațiilor din documentele de arhivă, accesul la documentele de arhive, digitalizarea/microfilmarea documentelor);

- au fost făcute propuneri de îmbunătățire cu privire la mărirea contribuției la „Ghidul on-line al arhivelor militare”, modalități de atragere a altor arhive militare din cât mai multe țări pentru dezvoltarea acestuia, inclusiv prin implicarea comisiilor naționale de istorie militară;

- prezentarea sistemului arhivistic militar din Portugalia (structură, organizare, microfilmare/digitalizarea documentelor, clasificarea/deklasificarea informațiilor din documentele de arhivă, accesul la documentele de arhive, muzee, biblioteci, publicații);

- propunerea secretarului comitetului, din partea Belgiei, de creare a unui comitet privind analizarea deklasificării documentelor de arhivă care conțin informații clasificate din arhivele statelor membre NATO, coordonate de către Canada, proiect rămas în discuție și analiză.

Conferințele și dezbaterile au fost planificate pe 21 secțiuni, din partea României au prezentat teme dr. Carmen-Sorina Rîjnoveanu, dr. Daniela Șîșcanu și dr. Ion Râșnoveanu în contextul temei generale a congresului.

În cadrul congresului au fost incluse și secțiuni pentru doctoranzi în domeniul istoriei militare, prezentarea Jurnalului Internațional de Istorie Militară și Istoriografie (IJMH) editat de către Comitetul Bibliografic, precum și acordarea premiului Andre Corvisier pentru cele mai semnificative teze de doctorat în domeniul istoriei militare.

Conform agendei congresului au fost organizate vizite de informare la muzee militare, academii, școli militare, facilități militare ale forțelor terestre, aeriene, navale și Gărzii Naționale Republicane, muzee de istorie și arheologie. De asemenea, participanții din cadrul Comitetului Arhivelor Militare au efectuat o vizită de lucru în cadrul Arhivelor Militare Istorice din Lisabona.

În ansamblu, congresul a favorizat un util schimb de experiență în domeniul istoriei militare, în special și al arhivisticii militare, în general. Participarea în continuare la Congres asigură menținerea unei racordări strânse la o rețea științifică globală de instituții și proiecte internaționale în domeniul studierii documentelor de arhivă și istoriei forțelor armate și, deopotrivă, o platformă de proiectare a vizibilității României pe plan științific la nivel internațional.

Cel de-al 50-lea Congres Internațional de Istorie Militară se va desfășura în Dakar, Senegal, Portugalia, în perioada 31 august-5 septembrie 2025, iar ediția din 2026, Foz de Iguacu, Brazilia.

Comandor Marius-Corneliu CROITORU

COOPERAREA CU REPUBLICA MOLDOVA – O PRIORITATE A ARHIVELOR MILITARE NAȚIONALE ROMÂNE

Cooperarea bilaterală în domeniul militar cu Republica Moldova beneficiază de o atenție deosebită, ceea ce este și firesc, iar domeniul istoriei și arhivisticii militare este parte a acestui proces.

Primele activități comune ale Arhivelor Militare din România cu Armata Națională a Republicii Moldova au avut loc în anul 1994 prin realizarea unor expoziții tematice la Chișinău, urmate, la începutul anilor 2000 prin organizarea unor stagii de documentare și informare privind documentele de interes din Arhivele Militare Române și direcțiile viitoare de colaborare.

Anul 2018 a venit ca o revigorare a cooperării dintre instituțiile de istorie și arhivă militară din cele două țări, prin efectuarea unor stagii de cercetare a documentelor de arhivă păstrate de Arhivele Militare Naționale Române de către reprezentanți ai Centrului de Cultură și Istorie Militară al Republicii Moldova, devenit ulterior Agenția pentru Știință și Memorie Militară. Documentele identificate au fost valorificate prin realizarea unor culegeri de documente, lucrări științifice, organizarea unor expoziții tematice și conferințe, în special cu privire la acțiunile Armatei Române în Basarabia, în cele două războaie mondiale și perioada interbelică.

Activitățile din anul 2024 au început cu vizita din luna mai la Arhivele Militare Naționale Române a unei delegații din Republica Moldova, desfășurată pe două componente, cea dintâi, studierea unor documente din arhivă, prin reprezentanții Agenției pentru Știință și Memorie Militară, respectiv, informarea cu

privire la organizarea structurală și dotarea tehnică a arhivelor militare, prin șeful Centrului de Arhivă al Armatei Naționale a Republicii Moldova. Astfel, a fost inițiată și colaborarea cu Centrul de Arhivă al Armatei Naționale, fiind prezentate misiunile, structura

organizatorică, modul în care se realizează gestionarea, păstrarea, conservarea, digitalizarea documentelor de arhivă deținute, precum și informații cu privire la fondurile arhivistice aflate în administrare, accesul cercetătorilor la documente, valorificarea științifică a acestora, proiectele și activitățile desfășurate în comun cu

instituții similare din alte țări.

Centrul de Arhivă al Armatei Naționale este relativ nou înființat, experiența și practica arhivistică din cadrul Arhivelor Militare Naționale Române reprezintă un model ce poate fi implementat în cadrul acestuia, ținând cont și de

legislația arhivistică din Republica Moldova. În acest sens, în perioada 23 septembrie-1 noiembrie 2024, o persoană din Centrul de Arhivă al Armatei Naționale a urmat Cursul de arhivar (Cod COR 441501) organizat de Școala de Instruire Interarme a Forțelor Terestre „Mihai

Viteazul“, cu formatori din cadrul Arhivelor Militare Naționale Române.

În perioada 23-25 octombrie, Agenția pentru Știință și Memorie Militară din cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova, a organizat o serie de activități în contextul sărbătoririi Zilei Armatei Române - 25 Octombrie.

Astfel, delegația Arhivelor Militare Naționale Române, colonelul dr. Liviu Corciu, director, și

comandorul Marius-Corneliu Croitoru, șef oficiu, a avut o întrevedere cu secretarul de stat în domeniul politicii resurselor de apărare din Ministerul Apărării din Republica Moldova, domnul Sergiu Plop, urmată de vernisajul expoziției tematice temporare „Instituții militare românești în Basarabia”, organizată de Agenția pentru Știință și Memorie Militară, în colaborare cu Arhivele Militare Naționale Române și Ambasada României în Republica Moldova.

Vernisajul expoziției a fost marcat de participarea secretarului de stat în domeniul politicii de apărare din Ministerul Apărării din Republica Moldova, domnul Ghenadie Cojocaru, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al României în Republica Moldova, domnul Cristian-Leon Turcanu, atașatul militar al ambasadei, membri ai corpului diplomatic, reprezentanți ai instituțiilor de cultură și cercetare din Republica Moldova. În cadrul expoziției au fost expuse copii ale unor documente de arhivă și fotografii deținute de către Arhivele Militare Naționale Române, selecționate în cadrul vizitelor de documentare ai reprezentanților Agenției pentru Știință și Memorie Militară din august 2023 și mai 2024, la București și Pitești.

Prezent la expoziție, eveniment organizat și în contextul Zilei Armatei Române, secretarul de stat al Ministerului Apărării, Ghenadie Cojocaru, a menționat că expoziția este un exemplu concludent pe segmentul extinderii ariilor de colaborare și anume

cel al memoriei militare, ce reflectă una dintre etapele noastre istorice parcurse împreună. „Mă bucur să mă aflu în calitate de participant la inaugurarea unei expoziții tematice dedicate perioadei interbelice, pe care o pot califica, cu certitudine, ca fiind o importantă lecție de istorie, o importantă lecție a dragostei de trecut, deoarece lecțiile bine însușite la capitolul istoriei marchează și pot constitui o contribuție la conturarea unei politici naționale pe domeniul memoriei militare,

politicilor culturale, învățământului național, ce au o sarcină cognitivă majoră pentru întreaga noastră societate”.

La rândul său, ambasadorul României la Chișinău, E.S. Cristian-Leon Turcanu, a declarat: „Marcăm Ziua Armatei României printr-o expoziție de fotografii prezentate în premieră publicului larg pentru a evoca realitățile

istorice într-un context complex, în care reinterpretarea istoriei a devenit o armă. Împreună avem ocazia să ne redescoperim istoria comună și să înțelegem corect perioadele istorice”.

Tot în această perioadă, delegația Arhivelor Militare Naționale Române a desfășurat o vizită de lucru la Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova. În cadrul întâlnirii cu conducerea agenției, domnul Igor Cașu a prezentat fondul arhivist deținut, păstrarea și valorificarea acestuia. De asemenea, a fost abordată și problema fondurilor sau părților de fond de arhivă ale unor structuri militare rămase pe teritoriul Basarabiei

după anul 1944 și aflate în păstrarea agenției. Fondurile de arhivă identificate există în păstrarea Depozitului Central de Arhivă al Arhivelor Militare Naționale Române până în anul 1940 și continuă până în anul 1944 la Agenția Națională a Arhivelor (batalioane, regimente, divizii, tribunale militare, curți marțiale).

În data de 24 octombrie, delegația Arhivelor Militare Naționale Române a participat la inaugurarea Parcele de Onoare Românești de la Sărăteni, Raionul Leova, organizată în colaborare cu Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, la care au mai participat și secretarul general al Ministerului Apărării al Republicii Moldova, domnul Igor Cutie, reprezentanți ai Agenției pentru Știință și Memorie Militară, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al României în Republica Moldova, atașatul militar al ambasadei, membri ai corpului diplomatic, reprezentanți ai instituțiilor de cultură și cercetare din Republica Moldova. Proiectul a fost realizat pe parcursul anului 2024 de Oficiul Național pentru Cultul Eroilor din România în colaborare cu Agenția pentru Știință și Memorie Militară, în baza prevederilor Acordului interguvernamental dintre două state privind mormintele de război românești situate pe teritoriul Republicii Moldova.

Parcela de onoare românească din localitatea Sărăteni adăpostește osemintele a 12 morți de război români, dintre care șase identificați nominal, care au luptat în Regimentele 2 Grăniceri și 5 Artilerie Călărească. Cei 12 militari români au decedat în confruntările armate ale celui de-Al Doilea Război Mondial, în perioada 14-15 iulie 1941.

Prezent la eveniment, prim-colaboratorul ambasadei României la Chișinău, Ovidiu Năftănăilă, a subliniat că avem datoria să cinstim memoria celor care fac parte din istoria comună: „Dintre eroii români care s-au jertfit pe aceste meleaguri în vara anului 1941 mulți au rămas necunoscuți. Amintirea lor va rămâne veșnic inscripționată pe plachete comemorative, pe monumente și în cimitire militare care omagiază. Onorarea celor căzuți pe câmpul de luptă, este o datorie, căci nimic nu este mai prețios decât jertfa supremă și nimic nu face mai prețioasă libertatea de care ne bucurăm cu toții astăzi”.

Având în atenție dezvoltarea colaborării cu Ministerul Apărării din Republica Moldova, la sediul Agenției pentru Știință și Memorie Militară a avut loc și o întâlnire cu locțiitorul șefului Marelui Stat Major, general de brigadă Sergiu Cirimpei, unde au fost discutate posibilitățile de acordare a sprijinului de specialitate al Arhivelor Militare Naționale Române pentru Centrul de Arhivă al Armatei Naționale, organizarea și pregătirea personalului, sprijin pentru digitalizare arhivei deținute.

Ca urmare, în perioada 27-28 noiembrie, delegația Arhivelor Militare Naționale Române, reprezentată prin colonelul dr. Liviu Corciu, director, și colonelul Marius Olteanu, comandantul Depozitului Central de Arhivă, a desfășurat o primă vizită de documentare cu privire la organizarea structurală și dotarea tehnică a arhivelor la Centrul de

Arhivă al Armatei Naționale.

Vizita de documentare a avut ca scop evaluarea funcțională a arhivei deținute de Centrul de Arhivă al Armatei Naționale, necesitățile privind organizarea, dotarea cu echipamente pentru depozitarea, păstrarea și conservarea arhivei, nevoile de pregătire a personalului, elemente discutate și în cadrul întâlnirii cu șeful Marelui Stat Major al Armatei Naționale, generalul de brigadă Vitalie Micov.

Putem considera că aceste activități vin să întărească bunele relații de cooperare cu Armata Națională a Republicii Moldova, Arhivele Militare Naționale Române dorind să acorde tot sprijinul necesar pentru realizarea proiectelor comune care privesc cercetarea documentelor de arhivă, precum și realizarea interoperabilității Arhivelor Militare din România și Republica Moldova.

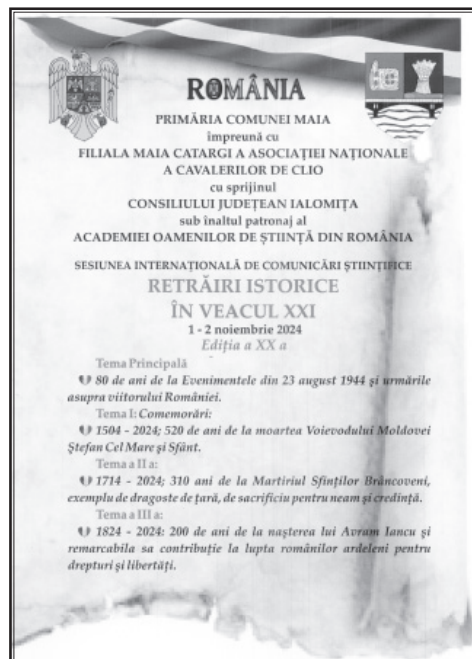
Comandor Marius-Corneliu CROITORU

SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „RETRĂIRI ISTORICE ÎN VEACUL XXI”

Primăria comunei Maia, Filiala Maia Catargi a Asociației Naționale a Cavalerilor de Clio, cu sprijinul Consiliului Județean Ialomița, sub înaltul patronaj al Academiei Oamenilor de Știință din România, au organizat la Maia-Catargi, jud. Ialomița, în zilele de 1 și 2 noiembrie, Sesiunea internațională de comunicări științifice „Retrăiri istorice în veacul XXI”, ediția a XX-a, care a avut aleasă ca temă principală împlinirea a „80 de ani de la Evenimentele din 23 august 1944 și urmările asupra viitorului României”. De asemenea, au fost atinse subiecte legate de o serie de comemorări: „1504-2024 – 520 de ani de la moartea Voievodului Moldovei Ștefan cel Mare și Sfânt”, „1714-2024 – 310 ani de la Martiriul Sfinților Brâncoveni, exemplu de dragoste de țară, de sacrificiu pentru neam și credință” și „1824-2024 – 200 de ani de la nașterea lui Avram Iancu și remarcabila sa contribuție la lupta românilor ardeleni pentru drepturi și libertăți”.

Din partea instituției noastre a participat dr. Teodora Giurgiu cu tema: „*Considerații referitoare la Conferințele de la Bretton Woods (1944) și de la Dumbarton Oaks (1944) în documentele aflate în păstrarea Arhivelor Militare Române*”, material elaborat în colaborare cu dr. Luminița Giurgiu.

Dr. Teodora GIURGIU

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ 2024

În perioada 13-14 noiembrie 2024, la Palatul Cercului Militar Național a avut loc Conferința Internațională Gândirea Militară Românească 2024 cu tema *Strategii de apărare și cooperare militară pentru asigurarea securității în Regiunea Mării Negre*, organizată în contextul împlinirii a 165 de ani de la înființarea Statului Major al Apărării.

Conferința se află la a VI-a ediție și a avut ca scop principal promovarea culturii naționale de securitate și apărare, constituind un prilej de expunere a valorii și culturii specifice Armatei Române în cadrul societății civile.

Panelurile academice propuse auditoriului au fost structurate pe mai multe categorii: *Teorie și artă militară, Informații și securitate, Managementul resurselor pentru apărare și Istorie militară*.

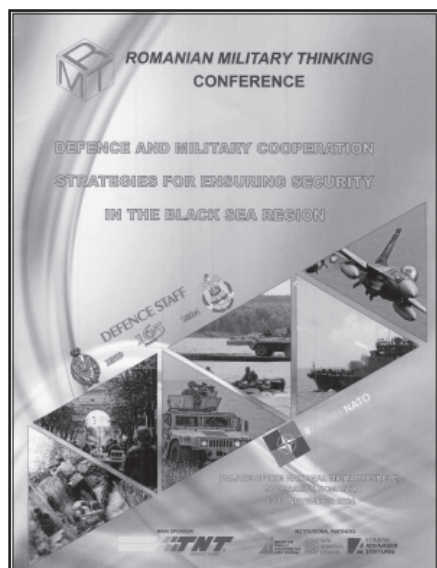
Conferința a oferit prin intermediul discursurilor, comunicărilor și studiilor propuse un cadru propice pentru

schimbările de idei, dezbateri și exprimarea opiniilor în domeniile: securității și apărării naționale în contextul celor mai recente evoluții ale mediului de securitate la nivel regional și global, educația militară, logistica operațională, impactul tehnologiilor asupra tacticii și strategiei militare, istoria Statului Major al Apărării și evocarea unor personalități militare de prestigiu.

La acest eveniment științific au luat parte ofițeri din compunerea Statului Major al Apărării, reprezentanți ai categoriilor de forțe, ai instituțiilor militare de învățământ superior, specialiști, cercetători, cadre didactice și experți din instituții de învățământ și de cercetare civile, precum și din alte instituții aparținând sistemului național de apărare, ordine publică și siguranță națională.

La activități au participat, ca reprezentanți ai Arhivelor Militare Naționale Române, dr. Oana-Anca Otu, dr. Teodora Giurgiu, dr. Lucian Drăghici,

Daniela-Florentina Borcan, dr. George-Daniel Ungureanu (Depozitul Central de Arhivă).

La panelul destinat *Istoriei militare* au fost prezentate comunicările *Regrupări politico-diplomatice și implicații militare la Marea Neagră (februarie-octombrie 1939)* - dr. George-Daniel Ungureanu și *Nicolae Titulescu și implicațiile sale politice externe privind securitatea Mării Negre* - Daniela-Florentina Borcan.

La festivitatea de decernare a premiilor revistei *Gândirea Militară Românească*, premiul *Locotenent-colonel Mircea Tomescu* a fost acordat lucrării *Două națiuni vecine. România și Finlanda. Relații româno-finlandeze (1917-1947). O privire dinspre București*, Editura Militară, autor Anca Otu.

De asemenea, în cadrul ceremoniei, premiul special a fost obținut de către articolul *1946. „Criza Strămtorilor” reflectată în rapoartele informative ale secretarului biroului atașatului militar român în Republica Turcia*, autor dr. Lucian Drăghici, publicat la secțiunea de *Istorie militară* în nr. 1/2023 al revistei.

Dr. Oana-Anca OTU

CONFERINȚA NAȚIONALĂ „ISTORIE.TRADIȚIE.ARMATĂ”

In data de 19 noiembrie 2024, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I” a organizat cea de a IX-a ediție a Conferinței Naționale „ISTORIE.TRADIȚIE.ARMATĂ”.

Evenimentul științific a fost deschis de către alocuțiunea domnului maior Marius Chiță, directorul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”. Domnul prof. univ. dr. Petre Otu, președintele Comisiei Române de Istorie Militară, domnul dr. Manuel Stănescu, directorul adjunct al Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și domnul dr. Florian Bichir, conferențiar universitar la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” au prezentat mesajele instituțiilor pe care le reprezintă, subliniind importanța păstrării, conservării și valorificării patrimoniului muzeal și arhivistic, precum și rolul acestuia în înțelegerea și cunoașterea istoriei.

Conferința a reunit muzeografi, arhiviști, cercetători științifici și profesori universitari ai unor instituții de învățământ din țară și s-a desfășurat pe mai multe paneluri, iar comunicările au adus în lumină poveștile unor exponate ale muzeelor și arhivelor - statui, decorații, distincții, scrisori, dar și analize minuțioase ale activității unor personalități de seamă și ofițeri ai armatei române, precum și perspective asupra unor evenimente din cele două conflagrații mondiale.

La activități au participat, ca reprezentanți ai Arhivelor Militare Naționale Române, dr. Oana-Anca Otu

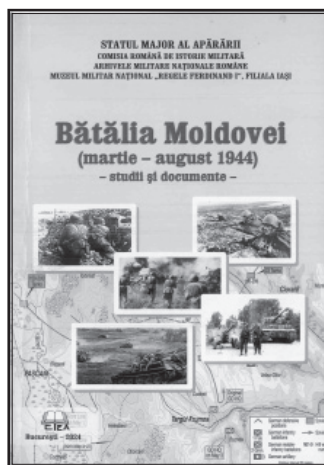
cu lucrarea *Raoul și Robert Bossy - doi frați pe „fronturile” celui de-Al Doilea Război Mondial*, dr. Teodora Giurgiu care a prezentat comunicarea *Nedreptățit, generalul Ioan Vernescu cere vehement: „Să mi se facă dreptate!”* și dr. Lucian Drăghici care a adus în atenția auditoriului studiul *În ajunul „Marelui Război”*. Campania Armatei Române în Bulgaria din 1913 reflectată în folclorul militar.

De asemenea, în cadrul conferinței a fost lansat volumul *Cruciada și Românii (1095-1684)*, al autorului Matei Ciurică, muzeograf al Filialei Cluj-Napoca a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”.

Dr. Oana-Anca OTU

Bătălia Moldovei (martie-august 1944). Studii și documente, coordonator Petre Otu, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2024, 368 p.

(prof. univ. dr. Petre Otu, dr. Sergiu Balanovici, prof. dr. Alexandru V. Ștefănescu, dr. Manuel Stănescu, dr. Constantin Corneanu, colonel dr. Liviu Corciu și prof. univ. dr. Alexandru Oșca) analizează unul dintre cele mai importante episoade militare ale participării României la a doua conflagrație mondială, „Bătălia Moldovei”.

Ideea editării acestei lucrări a avut la bază reuniunea științifică, din data de 25 aprilie 2024, organizată, sub egida Statului Major al Apărării, de către Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I” - Filiala Iași, *Bătălia Moldovei (6 aprilie-22 august 1944) și Actul de la 23 August 1944. Mărturii, Controverse Istoriografice, Lecții Învățate*.

Lucrarea a fost lansată în cadrul simpozionului „165 de ani de la înființarea Statului Major al Apărării”, desfășurat la data de 12 noiembrie 2024, la sediul Ministerului Apărării Naționale și a fost prezentată publicului larg în cadrul Târgului de Carte Gaudeamus,

propunem spre lectură cititorilor un proiect editorial de amploare, apărut din inițiativa Statului Major al Apărării, prin concursul a trei instituții de prestigiu Comisia Română de Istorie Militară, Arhivele Militare Naționale Române și Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”-Filiala Iași, în care șapte istorici de seamă

la data de 6 decembrie 2024, în prezența autorilor și a domnului colonel dr. Viorel Mihalcea comandantul Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, prin grija căruia cartea a văzut lumina tiparului.

Volumul reunește atât comunicările susținute în cadrul conferinței, cât și studii ale altor specialiști și propune cercetătorilor și publicului larg o radiografie a durerilor înțeleștări desfășurate în spațiul estic al României, în primăvara și vara anului 1944, între Carpații Orientali și râul Nistru, care și-au pus amprenta asupra destinului postbelic al țării.

Studiile abordează situația internă a României, în lunile martie-aprilie 1944, negocierile cu Aliații, bătăliile de la Târgu Frumos, relațiile de comandament româno-germane, desfășurarea operațiunilor din perioada 20-23 august 1944, asemănările și deosebirile dintre

Italia și România în privința detașării de al treilea Reich.

Partea a doua a lucrării include un corpus de documente din arhivele militare, cu deosebire din fondurile de arhivă create de către Marele Stat Major și Armata a IV-a. Au fost redatate rapoartele operative elaborate de către Secția Operații din Marele Stat Major, cu referire la operațiunile Grupului „Ucraina de Sud” și au fost

reproduse, prin fotografiere, o serie de hărți și scheme care oferă o imagine spațială a luptelor și confruntărilor.

Lectura volumului va oferi cititorilor o perspectivă asupra evenimentelor din răstimpul celor șase luni de zile, din primăvară până la începutul toamnei 1944 (cuprinzând două secvențe distincte – lunile martie-iunie și zilele de 20-23 august 1944), asupra dramei trăite de națiunea română cât și de armata sa, dar și o serie de „lecții învățate”, utile într-un context internațional, în care spectrul războiului este din ce în ce mai amenințător.

Dr. Oana-Anca OTU

CONTENTS

The Celebration of the Centenary of Avram Iancu's Birth reflected in the Documents - Cătălin Stănescu, Valerica Arghira, Carmen Florea ♦ Avram Iancu - Symbol of the Romanians' Struggle for Freedom and Unity – Colonel Cezar Cucuș ♦ The „Crown of Romania” Order conferred in 1924 to some Officials and some Members of the Committee for the Commemoration of the Centenary of Avram Iancu's Birth - Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Ph.D. ♦ Silviu Dragomir - Biographer of Avram Iancu - Luminița Giurgiu, Ph.D., Teodora Giurgiu, Ph.D. ♦ Military Units and honorific Names of Personalities from the „Țara Moșilor” - Warrant officer adjutant chief (r) Eugen-Dorin Spătaru ♦ Agora ♦ Review

Președintele României

Dorind a răsplăti meritele

Revistei

Document. Buletinul

Arhivelor Militare Române

cu prilejul aniversării a 25 de ani de la apariția primului său număr,
în semn de apreciere a profesionalismului și a contribuției deosebite
aduse la promovarea științei militare și a culturii de securitate,
atât în rândul personalului armatei, cât și la nivelul societății civile,

Conferă

Ordinul „Meritul Cultural”

în grad de „Cavaler”, Categoria II- „Cercetarea științifică”.

K. Jpl.
Președintele României
Klaus - Werner Iohannis

Ministrul
O. Ionescu

Decret nr. 1144 din 28.08.2023

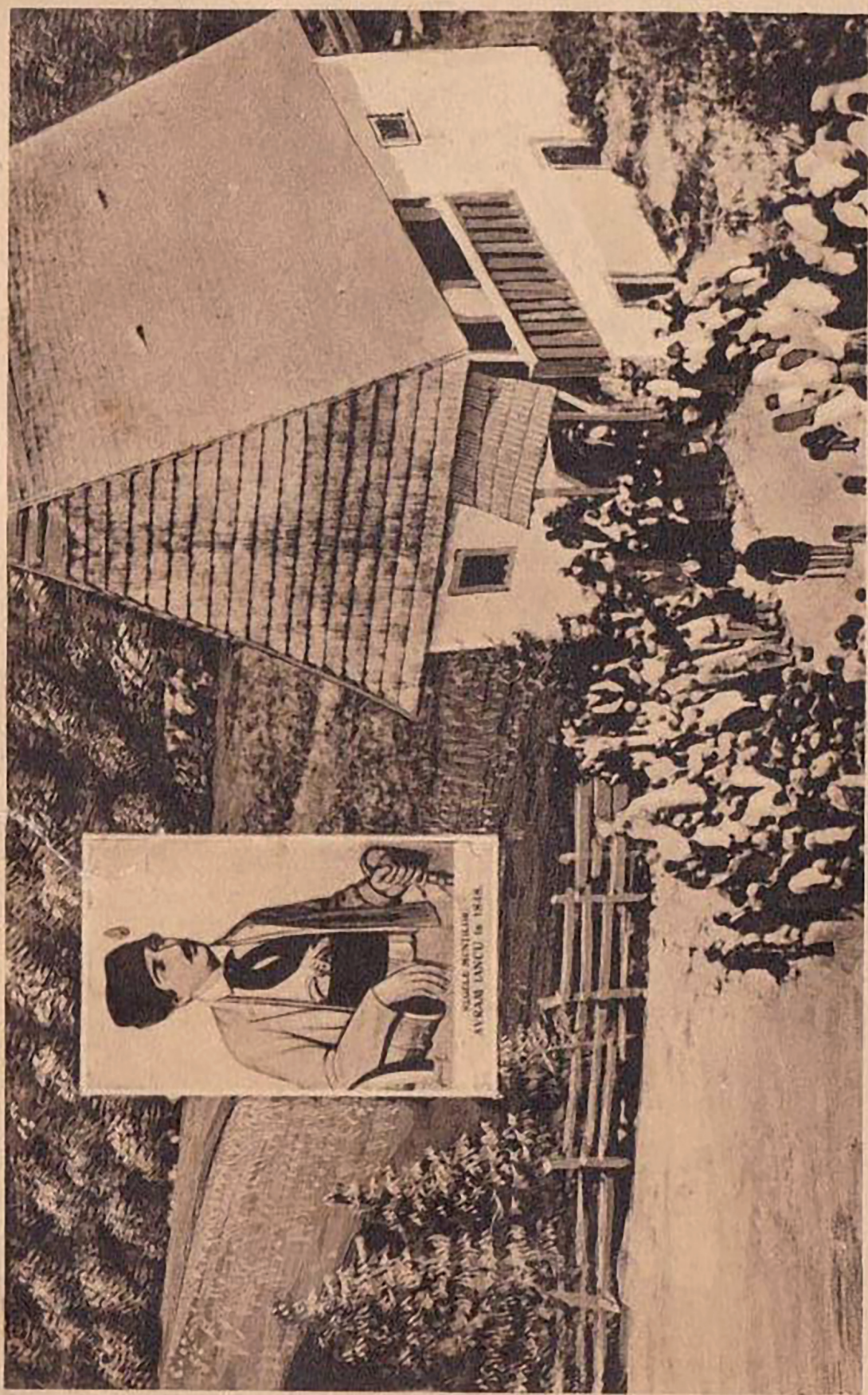
Brevet MCCvH nr. VII

Cancelarul Ordinilor
Krugler

Nr. crt. 108015

Casa lui Avram Iancu